

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**ANALIZA POSLOVANJA JAVNEGA ZAVODA:
PRIMER OSNOVNA ŠOLA METLIKA**

Ljubljana, september 2016

MIRJANA ILIJANIĆ

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Mirjana Ilijanić, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom »Analiza poslovanja javnega zavoda: primer Osnovna šola Metlika«, pripravljenega v sodelovanju s svetovalko red. prof. dr. Metko Tekavčič

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne 5.september 2016

Podpis študentke: _____

KAZALO

UVOD	1
1 JAVNI SEKTOR	2
1.1 Opredelitev javnega sektorja	3
1.2 Javna in državna uprava	5
1.3 Javne službe	6
1.4 Javne finance in proračun	9
2 JAVNI ZAVODI	10
2.1 Splošno o javnih zavodih	10
2.2 Ustanovitev in organi javnega zavoda	11
2.3 Sredstva za delovanje javnih zavodov	13
2.3.1 Proračunska sredstva	14
2.3.2 Nejavni viri in tržni viri financiranja javnega zavoda	15
3 ŠOLSTVO IN IZOBRAŽEVANJE	16
3.1 Kratka zgodovina osnovne šole v Sloveniji	16
3.2 Šola in izobraževanje	17
4 OSNOVNA ŠOLA METLIKA	19
4.1 Predstavitev Osnovne šole Metlika	19
4.2 Organi Osnovne šole Metlika	20
4.2.1 Svet zavoda	20
4.2.2 Ravnatelj	21
4.2.3 Strokovni organi	21
4.2.4 Svet staršev	21
4.3 Financiranje Osnovne šole Metlika	22
5 ANALIZA POSLOVANJA OSNOVNE ŠOLE METLIKA	24
5.1 Pojem analize poslovanja	24
5.2 Analiza bilance stanja	25
5.2.1 Analiza sredstev	27
5.2.1.1 Analiza dolgoročnih sredstev	29
5.2.1.2 Analiza kratkoročnih sredstev	32
5.2.2 Analiza obveznosti do virov sredstev	35
5.2.2.1 Kratkoročne obveznosti in pasivne časovne razmejitve	36
5.2.2.2 Lastni viri in dolgoročne obveznosti	38
5.2.3 Analiza finančne stabilnosti in plačilne sposobnosti	40
5.2.3.1 Finančna stabilnost	40
5.2.3.2 Plačilna sposobnost	41
5.3 Analiza uspeha poslovanja	44
5.3.1 Analiza prihodkov	45
5.3.2 Analiza odhodkov	46
5.3.3 Analiza poslovnega izida	50
5.4 Analiza uspešnosti poslovanja	51

5.4.1	Finančni kazalniki uspešnosti poslovanja	52
5.4.2	Nefinančni kazalniki uspešnosti poslovanja	54
SKLEP		61
LITERATURA IN VIRI		65
PRILOGE		

KAZALO TABEL

Tabela 1:	Sestava prihodkov po obsegu (v € brez centov) in virih financiranja (v %)	24
Tabela 2:	Obseg (v € brez centov) in struktura (v %) sredstev in obveznosti do virov sredstev OŠ Metlika na dan 31. 12. v letih 2014 in 2015	27
Tabela 3:	Obseg (v € brez centov) in struktura (v %) sredstev OŠ Metlika na dan 31. 12. v letih 2014 in 2015	28
Tabela 4:	Obseg (v € brez centov) in struktura (v %) dolgoročnih sredstev OŠ Metlika na dan 31. 12. v letih 2014 in 2015	30
Tabela 5:	Stopnja odpisanosti in stopnja neodpisanosti opredmetenih osnovnih sredstev OŠ Metlike v letih 2014 in 2015	32
Tabela 6:	Obseg (v € brez centov) in struktura (v %) kratkoročnih sredstev OŠ Metlika na dan 31. 12. v letih 2014 in 2015	33
Tabela 7:	Obseg (v € brez centov) in struktura (v %) terjatev OŠ Metlika na dan 31. 12. v letih 2014 in 2015	35
Tabela 8:	Obseg (v € brez centov) in struktura (v %) obveznosti do virov sredstev OŠ Metlika na dan 31. 12. v letih 2014 in 2015	39
Tabela 9:	Izračun finančne stabilnosti OŠ Metlika na dan 31. 12. v letih 2014 in 2015	41
Tabela 10:	Izračun kazalnikov plačilne sposobnosti OŠ Metlika v letih 2014 in 2015	43
Tabela 11:	Obseg (v € brez centov) in struktura (v %) prihodkov OŠ Metlika	46
Tabela 12:	Obseg (v € brez centov) in struktura (v %) poslovnih odhodkov OŠ Metlika	48
Tabela 13:	Obseg (v € brez centov) in struktura (v %) odhodkov OŠ Metlika	49
Tabela 14:	Poslovni izid (v € brez centov) OŠ Metlika v letih 2014 in 2015	51
Tabela 15:	Izračun kazalnikov produktivnosti in ekonomičnosti OŠ Metlika	54
Tabela 16:	Dolgoročni in kratkoročni cilji OŠ Metlika v letih 2014 in 2015	56

KAZALO SLIK

Slika 1:	Elementi javnega sektorja	4
Slika 2:	Oblike izvajanja javnih služb	8
Slika 3:	Viri financiranja javnega zavoda	14

UVOD

Globalizacija, vse bolj nestabilne tržne razmere in ekonomske krize v luči vse večje javne porabe tvorijo vedno kompleksnejše okolje, v katerem mora danes delovati tudi javni sektor. Uporabniki storitev javnega sektorja, zaradi vpliva zasebnih ponudnikov, zahtevajo vedno bolj kakovostne storitve, javne ustanove pa so prisiljene tekmovati za finančne resurse na trgu. Uspešno delovanje v tem skoraj podjetniškem okolju zahteva zmanjševanje stroškov in s tem večanje učinkovitosti in uspešnosti organizacij (Bačlija, 2011, str. 97-110).

Gospodarstvo je skupek številnih organizacij, ki se med drugim med seboj razlikujejo tudi po ciljih oziroma namenu poslovanja, zaradi katerega so bile ustanovljene. Tako organizacije lahko ločimo v dve skupini, in sicer neprofitne organizacije, katerih prvotni namen je družbena blaginja, in profitne organizacije, katerih glavni cilj poslovanja je ustvarjanje profita. Javni zavodi so tipičen primer neprofitne organizacije, kjer poteka izvajanje javnih služb, in ena izmed teh je tudi šolstvo, oziroma vzgoja in izobraževanje.

Namen mojega diplomskega dela je analizirati poslovanje javnega zavoda Osnovna šola Metlika (v nadaljevanju OŠ Metlika) v letih 2014 in 2015 ter na osnovi tega podati ideje za izboljšanje poslovanja. Kakor ostali javni zavodi tudi OŠ Metlika deluje po načelu zagotavljanja javnega dobra (izvajanje funkcije osnovnošolske izobrazbe) ob izpolnjevanju pogojev dobrega gospodarjenja s svojimi resursi in zagotavljanju transparentnega in odgovornega poslovanja.

Cilji diplomskega dela so naslednji:

- v teoretičnem delu nameravam predstaviti javni sektor in na splošno javne zavode ter umestiti OŠ Metlika v javno sfero;
- v aplikativnem delu nameravam najprej na podlagi analize bilance stanja OŠ Metlika ugotoviti stanje sredstev in obveznosti do virov sredstev ter razloge za ugotovljeno stanje, nato pa na podlagi analize kazalnikov ugotoviti finančno stabilnost in plačilno sposobnost proučevanega zavoda;
- v naslednjem koraku imam namen na podlagi analize uspeha poslovanja ugotoviti ustvarjene prihodke in odhodke v proučevanem obdobju ter poslovni izid;
- nenazadnje je cilj mojega diplomskega dela tudi, da na podlagi finančnih in nefinančnih kazalnikov uspešnosti poslovanja ugotovim, kako uspešna je bila OŠ Metlika pri doseganju svojih ciljev.

Temeljni cilj diplomskega dela je, da na podlagi rezultatov analize poslovanja podam ideje za izboljšanje poslovanja v bodoče.

Diplomsko delo je sestavljeno iz petih delov. V prvem delu predstavljam javni sektor ter na kratko tudi javno in državno upravo, javne finance in proračun. Javne službe, med katere spadata tudi vzgoja in izobraževanje, potekajo v javnih zavodih in zato tudi te tu opredeljujem. V drugem delu pojasnjujem vlogo javnega zavoda, ga natančneje opredelim in podam njegovo organizacijo in financiranje. V tretjem delu na kratko predstavim šolstvo in izobraževanje v Sloveniji, v četrtem pa OŠ Metlika. Najprej jo na splošno predstavim, nato opišem organe šole in na koncu podam načine pridobivanja sredstev za financiranje nemotenega delovanja. V petem delu analiziram poslovanje OŠ Metlika s teoretičnega in praktičnega vidika. Slednji temelji na dejanskih podatkih poslovanja, ki sem jih pridobila iz letnih poročil OŠ Metlika za leti 2014 in 2015. Moja analiza sloni na podatkih, pridobljenih iz bilanc stanja in izkazov uspeha. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije znašata letni indeks in povprečni letni indeks inflacije za proučevano obdobje 99,5, kar pomeni, da je bila v Sloveniji v tem času prisotna rahla deflacija, ki pa je za analizo poslovanja v diplomskem delu nisem upoštevala (Statistični urad Republike Slovenije, b.l.).

Svoje diplomsko delo zaključujem z ugotovitvami v sklepu, ki so rezultat moje proučitve zadevne strokovne literature ter praktične analize poslovanja OŠ Metlika.

1 JAVNI SEKTOR

Ljudje se povezujejo v organizacije. Povod za takšno delovanje sta uresničevanje različnih interesov in zadovoljevanje številnih potreb. Odločitev o vstopu v organizacije zasebnega sektorja je prostovoljno, medtem ko je združevanje v javnopravne organizacije neprostovoljno in temelji na družbeni prisili. Država je najširša javnopravna organizacija, ki se lahko deli na manjše javnopravne skupnosti, kot so občine, lokalne skupnosti in pokrajine. Država, ki ima politično oblast, vpliva na delovanje vseh javnopravnih organizacij, hkrati pa le-te na podlagi pooblastil, ki jih prejmejo od države, izvajajo oblast nad prebivalstvom na svojem teritoriju (Virant, 2009, str. 13).

Uspešnost in učinkovitost javnega sektorja sta v prvi vrsti odvisna od uspešnosti in učinkovitosti vlade, saj ima le-ta najvišji položaj v javnem sektorju. Naloga vlade je reševanje ekonomskega problema družbe, ki se kaže v dejstvu, da so možnosti zadovoljevanja človekovih potreb po dobrinah in storitvah manjše, kot je povpraševanje po njih. V primeru relativne redkosti dobrin vlada oblikuje določene ekonomske politike in vzvode, ki omogočijo prerazdelitev virov na mesta, kjer so le-ti potrebni za zadovoljitev javnega interesa (Ferfila et al., 2011, str. 26).

Pevcin (2011, str. 28) meni, da javni sektor v sodobnih globaliziranih tržnih gospodarstvih opravlja 3 sklope funkcij:

- ustanavljanje pravil in institucij, katerih naloga sta skrb za izpolnjevanje pogodbenih obveznosti in zaščita premoženjskih pravic. S tem naj bi javni sektor spodbujal učinkovito delovanje trgov;
- javni sektor naj bi v primeru porajanja tržnih nepopolnosti s pomočjo strateškega poseganja v delovanje trga ravno tako skušal spodbuditi učinkovitost delovanja trgov. V ta namen je naloga javnega sektorja zagotoviti javne in meritorne dobrine ter obvladovati pozitivne in negativne eksternalije. Meritorne dobrine so dobrine posebnega družbenega pomena in so zelo blizu zasebnim dobrinam, vendar zanje obstaja nek javni interes in ravno ta interes omogoča javno oskrbo in javno financiranje. Pojavljajo se predvsem na področju šolstva, zdravstva in socialnega zavarovanja. Zunanje učinke oziroma eksternalije pa javni sektor obvladuje tako, da negativne regulira, pozitivne pa subvencionira;
- ob upoštevanju učinkovitosti in konkurenčnosti makroekonomskih gibanj javni sektor s prerazdeljevanjem dohodka v skladu z načelom enakosti skrbi za makroekonomsko stabilizacijo. Ferfila et al. (2011, str. 40) ugotavljajo, da so tipični znaki nepopolnosti trga posamezna obdobja visoke brezposelnosti in recesij in v takšnih primerih mora vlada sestaviti ekonomske politike, ki bodo spodbudile delovanje tržnega gospodarstva, zmanjšale brezposelnost, uravnotežile plačilne bilance in gospodarsko rast privedle do sprejemljive stopnje.

1.1 Opredelitev javnega sektorja

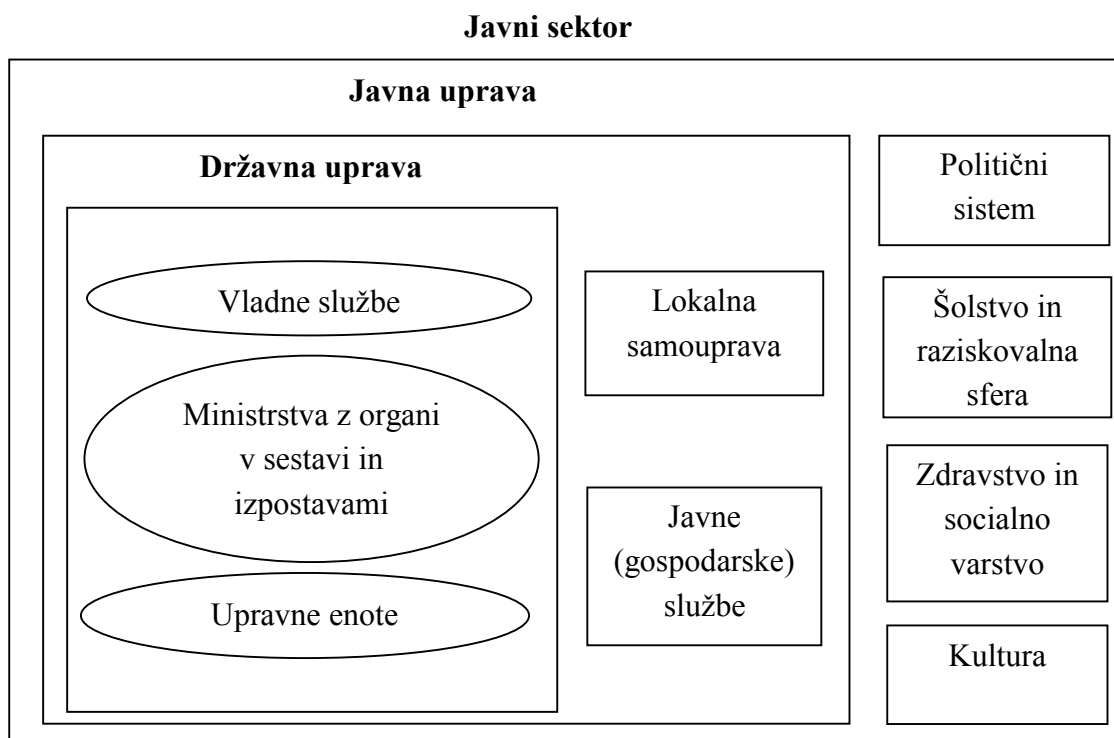
Če želimo opredeliti javni sektor na način, da ga ločimo od zasebnega, je to tako teoretično kot tudi v praksi precej težko, saj sta oba sektorja medsebojno prepletena in soodvisna. Javni sektor bi lahko na splošno opredelili kot skupek vseh javnih organizacij, ki opravljajo dejavnosti, ki se držijo netržnih načel, kar se kaže v njihovem proračunskem financiranju. Te javne organizacije se ukvarjajo z družbenimi in gospodarskimi javnimi dejavnostmi. Ker mehanizmi tržnega gospodarstva ne morejo zadovoljiti sleherne potrebe posameznikov ali skupnosti, je nujen obstoj javnega sektorja, ki omogoča dostop do dobrin, ki jih zasebni sektor ne more priskrbeti. V slovenski literaturi se pojmovanje javnega sektorja nanaša na javno upravo, politični sistem, izobraževalno, raziskovalno, zdravstveno in kulturno sfero (Klun, Pevcin, Andoljšek, & Aristovnik, 2005, str. 29).

Po Žnidaršič-Kranjcu (1996, str. 9-12) osnovni cilj delovanja v neprofitnih organizacijah ni doseganje ekonomskih rezultatov ampak zadovoljevanje javnih interesov. Kljub temu, da njihov cilj ni doseganje profita, pa morajo tudi te organizacije dosegati določeno uspešnost pri poslovanju in ta zanje predstavlja vodilo na poti doseganja njihovih neprofitnih ciljev. Tako kot pri profitnih, se tudi pri neprofitnih organizacijah odločitve sprejemajo na podlagi informacij o cenah proizvodnih virov, potrošnih dobrin ali storitev. Za razliko od profitnih

organizacij pa morajo neprofitne organizacije pri svojih odločitvah upoštevati tako stroškovne motive kot tudi svoje poslanstvo, katerega cilj je doseganje zadovoljstva družbe, tako da je zadovoljeno javnim interesom.

Slika 1 prikazuje razmerje med javnim sektorjem in javno upravo. Čeprav se v vsakdanjem življenju ta dva pojma pogosto uporabljata kot sinonim, pa dejansko ne pomenita enako. Javni sektor je širši pojem in poleg javne uprave zajema tudi upravno-politični proces na zakonodajni in sodni ravni ter zagotavljanje javnih služb.

Slika 1: Elementi javnega sektorja

Vir: Klun et al., Ekonomika javnega sektorja in proračunsko financiranje, 2005, str. 30.

V javnem sektorju potekata 2 sklopa funkcij, in sicer oblastne in servisne. V sklopu oblastnih funkcij se v javnem sektorju odvija upravno-politični proces, to je proces odločanja o javnih zadevah, v sklopu servisnih funkcij pa javni sektor opravlja dejavnosti, ki za državljane pomenijo zagotavljanje javnih storitev, torej zagotavlja javne službe. Iz povedanega sledi, da javni sektor v bistvu predstavlja skupino organizacij, katerih naloga je opravljanje javnih funkcij. Delovanje teh organizacij naj bi bilo podrejeno zadovoljevanju javnih potreb in interesov (Virant, 2009, str. 14-15).

Javni sektor sestavljajo posredni in neposredni proračunski uporabniki, bolj natančno država, lokalne skupnosti, javne agencije, javni zavodi, javni skladi in druge osebe javnega prava, ki se financirajo iz državnega proračuna. Poznamo dve skupini oseb javnega prava. Teritorialne, kamor spadajo država in lokalne skupnosti, ter specializirane, ki jih

ustanavljajo teritorialne osebe javnega prava z namenom opravljanja specifične javne funkcije.

V teritorialnih organizacijah se odvija podoben proces kot v proizvodnih organizacijah. Postopoma se določena skupina ljudi začne izdvajati in prevzame nalogo odločanja o ciljih organizacije in sredstvih za njihovo doseganje. Po teoriji o razredni strukturi družbe si po navadi vladajoči razred pridobi upravljalno funkcijo in prek svojega položaja uresničuje lastne interese (Kavčič, 1999, str. 47).

V času hitrih sprememb, ki vplivajo na delovanje zasebnega in prav tako javnega sektorja, in vseprisotne globalizacije, tako politične kot tudi gospodarske, moramo zagotoviti administrativno učinkovitost upravljalnega procesa. To pomeni, da moramo racionalizirati javno upravo in prenesti nekatere administrativne naloge na druge bolj učinkovite organizacije.

1.2 Javna in državna uprava

Kot že omenjeno, je javna uprava del javnega sektorja. Po Virantu (2009, str. 18) lahko pojem javne uprave opredelimo funkcionalno in organizacijsko. Funkcionalno je javna uprava sestavni del procesa odločanja oziroma upravno-političnega procesa, natančneje je tisti del, ki poteka na izvršilni ravni. Po organizacijski opredelitvi pa označuje javna uprava skupek organov in organizacij, katerih naloga je zagotavljanje strokovne podlage za politično odločanje in izvrševanje sprejetih političnih odločitev.

V Sloveniji imamo 2 ravni javne uprave: državno upravo in občinsko upravo. Obe imata svoj politični vrh, katerega na državni ravni predstavlja vlada, na občinski ravni pa župan. Čeprav sta vlada in župan politična organa, ju še vedno obravnavamo kot sestavni del javne uprave, saj vodita delo svoje uprave in sta tako z njo neločljivo povezana. V okviru javne uprave delujejo tudi t.i. nosilci javnih pooblastil, ki so zakonsko pooblaščen za opravljanje nalog na področju državne ali občinske uprave. Primer takšnih organizacij so nekateri javni zavodi, javne agencije, javni skladi, zbornice z obveznim članstvom in notarji (Virant, 2009, str. 18).

Javno upravo torej lahko označimo kot del procesa javnega upravljanja, ki poteka na izvršilni ravni. Po Virantu (2009, str. 55) je sestava javne uprave naslednja:

- državna uprava na čelu z vlado;
- občinske uprave z župani;
- nosilci javnih pooblastil.

Proces upravljanja poteka v vseh organizacijah, v katerih si le-te določijo cilje in v katerih se njihovo delovanje usmerja k doseganju zastavljenih ciljev. Ko govorimo o upravljanju o

javnih zadevah, imenujemo ta proces javno upravljanje. Javno upravljanje poteka v organizacijah, imenovanih javnopravne skupnosti in država predstavlja najširšo javnopravno skupnost. Naloga teh skupnosti je zadovoljevanje javnih potreb. Država mora zadovoljevati javne potrebe vseh državljanov, medtem ko teritorialne lokalne skupnosti (občine, pokrajine in druge lokalne skupnosti) zadovoljujejo lokalne javne potrebe svojih prebivalcev (Virant, 2004, str. 16-19).

Pojem državne uprave je ožji od pojma javne uprave, saj slednji vključuje tudi lokalno samoupravo, nosilce javnih pooblastil in izvajalce javnih služb. Državna uprava predstavlja bistvo javne uprave, ker preko nje država deluje oziroma izvršuje politične odločitve. Tako kot javno upravo lahko tudi državno upravo opredelimo organizacijsko in funkcionalno. Organizacijsko je državna uprava skupek organov, ki upravljajo državo v smislu izvajanja njene politike, funkcionalno pa sodi v instrumentalni del upravnega procesa (Virant, 2004, str. 63).

Glede na svojo vlogo v upravno-političnem procesu ima državna uprava na splošno 2 funkciji (Virant, 2004, str. 67-68):

- izvršuje zakone državnega proračuna in druge politične odločitve s strani zakonodajne (državni zbor) in izvršilne oblasti (vlada);
- pripravlja strokovne podlage za politično odločanje državnega zbora in vlade.

Po Virantu (2009, str. 55) državna uprava in vlada sestavljata izvršilno oblast na ravni države, kjer vlada usmerja delovanje, natančneje predstavlja politični vrh državne uprave. Istočasno ta dva organa skupaj predstavljata največji del javne uprave.

1.3 Javne službe

Javna služba je po definiciji dejavnost, ki deluje v javnem interesu, vendar pa njen nadzor določajo, ustvarjajo in izvajajo oblast in predpisi, ki ne spadajo v zasebno pravo, ampak so v pristojnosti javnega prava, neodvisno od tega, ali dejavnost javne službe opravlja javna ali zasebna oseba. Pojem javne službe je v uporabi predvsem v kontinentalnem delu Evrope, saj tam pravna tradicija ločuje med zasebnim in javnim pravom (Bohinc & Tičar, 2007, str. 169).

V Sloveniji ima pojem javne službe precej ožji pomen in zavzema le servisno dejavnost javnega sektorja, ne pa tudi njegovih oblastnih funkcij. Posledično so javne službe odraz servisne funkcije javnega sektorja. V slovenskem pravu je pojem javne službe funkcionalno določen in pomeni, da javna služba opredeljuje dejavnost in ne izvajalca te dejavnosti. Iz tega sledi, da je javna služba dejavnost, s katero zagotavljamo javne dobrine in zadovoljujemo javni interes (Virant, 2009, str. 127).

Javne službe so dejavnosti, ki imajo poseben družbeni pomen, saj temeljijo na javnih potrebah. Javna potreba ni potreba, ki bi zadovoljevala le posameznika, ampak celotno prebivalstvo neke države in zato je v javnem interesu, da se potek javnih služb odvija nemoteno in trajno. Po Zveru (2003, str. 8) nemoteno delovanje javnih služb s svojimi zakoni in odloki zagotavljajo država, občine ali mesta. Nosilci, oziroma izvajalci javnih služb, nudijo državljanom določene blaginje, ki jim jih kot pravico ponuja zakon ali odlok. Javne blaginje, ki jih ponujajo javne službe, so lahko v obliki storitev, denarnih nadomestil, izdatkov za zdravila in ortopedske pripomočke in podobno, odvisno od vrste javne službe.

Po Virantu (2004, str. 129-130) je javna služba dejavnost, ki ima naslednje lastnosti:

- njeno izvajanje ja v javnem interesu;
- zagotavljanje javne službe je odgovornost države ali lokalne skupnosti;
- izključena je iz pravnega režima tržnih dejavnosti, kar pomeni, da je premeščena iz zasebnega v javno okolje;
- deluje po specifičnem javnopravnem režimu, ki se nanaša zlasti na način, kako se izvaja dejavnost, na odnose med izvajalcem, odjemalcem in državo ali lokalno skupnostjo in nazadnje se nanaša tudi na cenovni režim.

Virant (2009, str. 132-138) deli javne službe na gospodarske in negospodarske:

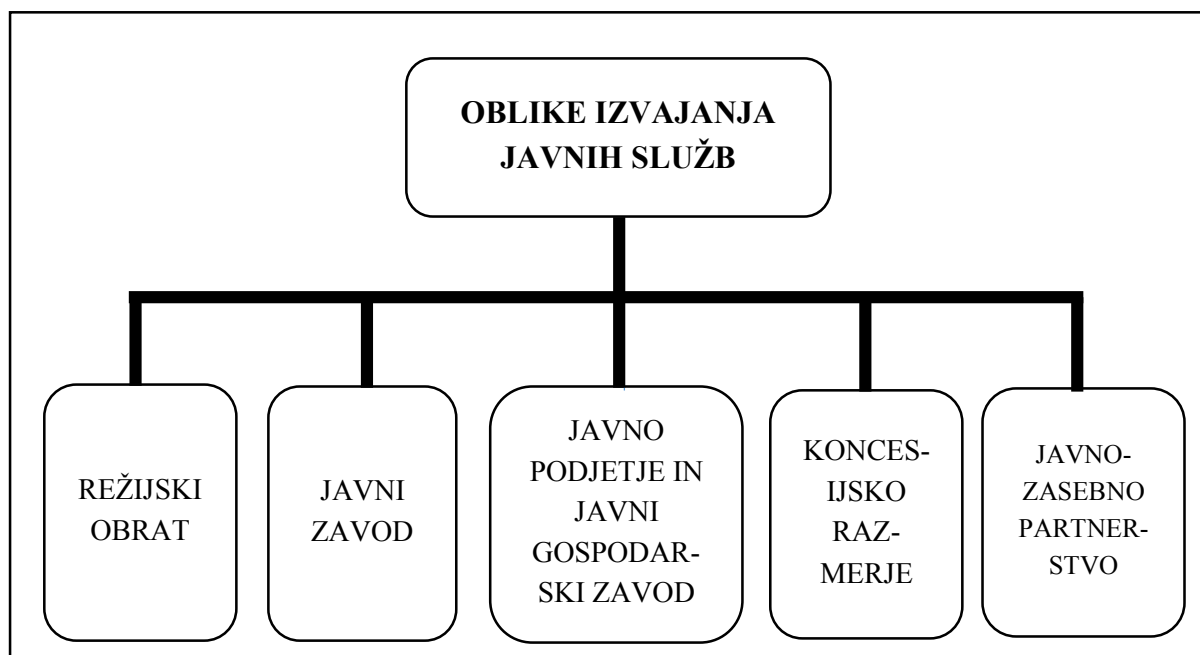
- pri **gospodarskih javnih službah** gre za dejavnosti, katerih zagotavljanje je obvezno za zadovoljevanje potreb državljanov, trg in tržni mehanizmi pa teh dejavnosti ne morejo zagotoviti v celoti. Glavni razlog za obstoj gospodarskih javnih služb je naravni monopolni položaj teh dejavnosti, saj zaradi same infrastrukture konkurenca ni možna. Sem sodijo dejavnosti s področij prometa, energetike, varstva okolja, vodnega gospodarstva in drugih panog gospodarske infrastrukture. Glede na njihovo odgovornost za izvajanje gospodarske javne službe delimo na:
 - državne javne službe, ki jih država določi z zakonom in hkrati odgovarja za njihovo izvajanje;
 - lokalne javne službe, za katere so odgovorne občine.Gospodarske javne službe delimo še na:
 - obvezne gospodarske javne službe, ki jih morata država in občina obvezno zagotavljati;
 - neobvezne gospodarske javne službe, ki jih državi in občini ni nujno potrebno zagotavljati kot javne službe.
- **negospodarske javne službe** delujejo na področju znanosti, kulture, vzgoje in izobraževanja, športa, zdravstva, socialnega varstva in socialnega zavarovanja ter invalidskega in otroškega varstva. Te javne službe tako delujejo na področjih in opravljajo neprofitne dejavnosti, kjer je v javnem interesu, da je njihovo delo trajno in

nemoteno, kar zagotavlja država z zakoni in občine z odloki, sprejetimi v skladu z veljavnimi zakoni.

Bistvena razlika med gospodarsko in negospodarsko javno službo je v načinu financiranja. Medtem ko se gospodarske javne službe večinoma financirajo s prodajo storitev, se negospodarske javne službe financirajo s pomočjo javnih sredstev, to je iz proračuna in javnih blagajn. Posledično se kot javna služba opravlja le tisti del dejavnosti, za katerega so sredstva za delovanje zagotovljena iz proračuna, dejavnosti, ki pa niso krite iz javnih sredstev, se lahko opravljajo kot gospodarske oziroma tržne (Virant, 2009, str. 39).

Na Sliki 2 podajam oblike izvajanja javnih služb. Režijski obrat je organizacijska enota v ministrstvu ali občinski upravi, ki se oblikuje takrat, ko je zaradi premajhnega obsega dela javne službe neekonomično ustanoviti javno podjetje ali dodeliti koncesijo. Javni gospodarski zavod ustanovimo, ko je potrebno opravljati javne službe, ki po naravi ne prinašajo profita, oziroma dobiček ni cilj njihovega delovanja. Najpogostejša oblika organizacije, v kateri se izvajajo gospodarske javne službe, so javna podjetja, ki opravljajo gospodarske javne službe, ki tudi omogočajo ustvarjanje profita ali pa so večjega obsega. Kot že jasno iz samega imena, je javno-zasebno partnerstvo partnerstvo med državo ali občinami in zasebnim sektorjem z namenom pospeševanja zasebnih vlaganj v projekte javnega značaja. Koncesija je vrsta javno-zasebnega partnerstva, kjer koncedent podeli koncesionarju izključno pravico za izvajanje gospodarske javne službe ali kakšne druge dejavnosti, ki je v interesu javnosti (Virant, 2009, str. 143-150).

Slika 2: Oblike izvajanja javnih služb

Vir: R. Bohinc & B. Tičar; Upravno pravo – splošni del, 2007, str. 170.

1.4 Javne finance in proračun

Po Stanovniku (2004, str. 1-7) je pri javnih financah poudarek na prihodkovni strani, to je na financiranju javnega sektorja. Poznamo 3 glavne funkcije javnih financ:

- porazdelitvena funkcija proizvodnih dejavnikov ali finančnih virov, kjer ne gre samo za razporeditev virov med produkcijo javnih in zasebnih dobrin, ampak tudi za nadaljnjo porazdelitev znotraj kategorije javnih dobrin;
- funkcija prerazporeditve dohodka, pri kateri se s prerazdeljevanjem dohodka od premožnih k manj premožnim popravljajo tržni izidi;
- funkcija stabilizacije gospodarstva, pri kateri gre za hoteno politično usmeritev gospodarstva z namenom doseganja stabilnih cen, visoke stopnje zaposlenosti, ugodne stopnje gospodarske rasti in zadovoljivega salda tekočega računa plačilne bilance.

Poleg zgoraj omenjenih, pa imamo še regulatorno funkcijo javnih financ, katere naloga je zagotavljanje pravnega reda, ki je pomemben za nemoteno delovanje zasebnega sektorja (Stanovnik, 2004, str. 2).

Proračun je sestavljen iz 4 zaokroženih celot, in sicer iz državnega proračuna, občinskih proračunov, Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije in Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Konsolidirana bilanca javnih financ vsebuje podatke vseh proračunskih celot (Klun et al., 2005, str. 195).

Poleg splošnega dela smo vpeljali tudi posebni del proračuna. Splošni del proračuna predstavlja bilanca prihodkov in odhodkov, kjer prihodke delimo na posamezne davčne in nedavčne prihodke, odhodki pa na tekoče (potrošnja, izdatki za transfere, plačila obresti, javni dolg) in investicijske (sem sodijo kapitalske naložbe in neposredne investicije) ter račun financiranja, ki je v bistvu rezultat salda bilance prihodkov in odhodkov, saj v njem prikazujemo novo zadolževanje in odplačevanje dolga. Posebni del proračuna vsebuje informacijo o izdatkih, ki jih razdelimo po namenu. Uporabniki proračuna morajo poleg predloga proračuna podati še načrt razvojnih programov za obdobje 5 let in način njihovega financiranja (Klun et al., 2005, str. 195-196).

Po Klunu et al. (2005, str. 197-199) so za proračunski proces značilne 4 stopnje:

- vladna stopnja, kjer se načrtuje letni proračun in na koncu sestavi predlog, ki gre v parlament na obravnavo;
- parlamentarna stopnja, kjer posamezna delovna telesa parlamenta najprej proučijo proračun, nato pa parlament opravi splošno razpravo o tem, ali naj se s postopkom sprejemanja predloga proračuna nadaljuje ali naj se ga zavrne;

- izvrševanje in izvajanje proračuna potekata v celotnem proračunskem obdobju, v katerem lahko pride do odmikov od sprejetega proračuna. Odstopanje od sprejetega proračuna lahko privede do rebalansa proračuna;
- najvišji organ nadzora proračuna je Računsko sodišče, ki deluje ob notranjem nadzoru javnih financ ter ob nadzoru proračunske inšpekcije.

Javne zavode financiramo zlasti iz proračunskih sredstev države, iz občinskih proračunov pa se financirajo predvsem domovi za starejše osebe in vrtci. Javna sredstva namenjamo za pokrivanje stroškov izvajanja storitev javnih služb. Proračunskim uporabnikom lahko določimo tudi nepovratna sredstva v obliki sredstev za poravnavo izgub, subvencije in dotacije.

2 JAVNI ZAVODI

2.1 Splošno o javnih zavodih

Javni zavodi so osebe javnega prava, ki izvajajo javne službe na vseh področjih negospodarske dejavnosti. Najdemo jih na področjih vzgoje in izobraževanja, znanosti, športa, otroškega varstva, kulture, zdravstva, socialnega varstva, socialnega zavarovanja, invalidskega varstva in drugih družbenih dejavnostih, katerih cilj v prvi vrsti ni ustvarjanje dobička, ampak zadovoljevanje javnega interesa prebivalstva. Najbolj pogosta oblika opravljanja neprofitne dejavnosti v Sloveniji so javni zavodi.

Po Žnidaršič-Kranjcu (1996, str. 18) je javni zavod pravna oseba, ki ga ustanovijo država, občine, mesta ali javno pravne osebe, ki so v ta namen zakonsko pooblaščen. Osebe zasebnega prava ter tudi fizične osebe pa so lahko le soustanovitelji javnega zavoda.

Zakonu o zavodih nam podaja le njihovo splošno zakonsko ureditev. Poleg splošnih zakonov so v veljavi še posebni zakoni, ki vključujejo statusno-pravne določbe za posamezne skupine javnih zavodov. Razmerje med splošnimi in posebnimi zakoni je urejeno tako, da imajo v primeru nasprotujoče si ureditve istega vprašanja prednost predpisi področnih zakonov (Bohinc & Tičar, 2007, str. 135-136).

Zakonu o zavodih razlikuje med zavodi, ki so tipična oblika organizacije za opravljanje neprofitne dejavnosti, javnimi zavodi, ki dejansko predstavljajo posebno obliko zavodov in so ustanovljeni za opravljanje javnih služb, ter zavodi s pravico javnosti. Poleg zavodov dobijo status zavoda s pravico javnosti lahko tudi društva, podjetja in druge organizacije ter posamezniki, ki izpolnjujejo pogoje za opravljanje javne službe (Žnidaršič-Kranjc, 1996, str. 18-19).

Poleg javne službe lahko javni zavodi izvajajo tudi tržno dejavnost, ki je enaka dejavnosti, ki jo zavodi v okviru javne službe že izvajajo, vendar presega obseg financiranja iz javnih

sredstev in je zato plačljiva, ali pa izvajajo neko drugo dejavnost, ki je v neposredni povezavi z njihovo osnovno dejavnostjo (npr. večerna šola, najem športne dvorane, storitve prevoza), vendar pod pogojem, da imajo zanjo dovoljenje ustanovitelja, primerne kapacitete in da izvajanje javne službe, torej delovanje primarne dejavnosti zavodov, ni prikrajšano za kakovostno in učinkovito izvedbo na račun gospodarske dejavnosti. Še več, opravljanje dopolnilne dejavnosti je celo zaželeno, saj zadovolji povpraševanje po določeni dejavnosti, hkrati pa javnim zavodom priskrbi dopolnilne vire financiranja, ki jih lahko porabijo za vlaganja v opremo in prostore ali pa jih razdelijo med zaposlene v obliki dodatka za povečani obseg dela (Virant, 2009, str. 163).

Dobiček, ustvarjen iz izvajanja tržne dejavnosti v javnih zavodih, se lahko vrne v proračun in preusmeri v druge negospodarske dejavnosti, kjer je v skladu z javnim interesom bolj potreben, če se ustanovitelj javnega zavoda tako odloči. Gospodarske dejavnosti, ki jih posamezni javni zavodi lahko opravljajo, so običajno določene v njihovem ustanovitvenem aktu.

Po Zveru (2003, str. 10) lahko javni zavodi glede na vir financiranja izvajajo 3 vrste dejavnosti:

- osnovna oziroma temeljna dejavnost, financirana iz javnih virov. Pogodba z ustanoviteljem in letni načrt določata obseg dela, vsebino javne službe ter cene storitev;
- dejavnosti v okviru javne službe, ki se financirajo z nejavnimi viri. Pri tej vrsti dejavnosti ustanovitelj zavoda določi vsebino javne službe in ceno za opravljene storitve;
- dopolnilna oziroma tržna dejavnost, ki je v neposredni povezavi z javno službo, vendar ne spada k njej. Javni zavod sam določi vsebino, ceno storitev in obseg dopolnilne dejavnosti. Pri tem gre za prodajo blaga in storitev na trgu.

Zakon o računovodstvu (Ur. l. RS, št. 23/99, 30/02-ZJF-C, 114/06-ZUE) določa, da morajo javni zavodi v poslovnih knjigah ločeno izkazovati poslovanje s sredstvi iz proračuna in sredstvi, pridobljenimi z opravljanjem storitev javne službe iz nejavnih virov, ter s sredstvi pridobljenimi kot rezultat tržne dejavnosti, torej na podlagi prodaje blaga in storitev na trgu. Prihodke, pridobljene z izvajanjem javne službe, ne glede nato ali so javni ali zasebni, prikazujemo ločeno od prihodkov, ki so rezultat tržne dejavnosti.

2.2 Ustanovitev in organi javnega zavoda

Po 3. členu Zakona o zavodih (Ur. l. RS, št. 12/91, 8/96, 36/00-ZPDZC, 127/06-ZJZP, v nadaljevanju ZZ) lahko javne zavode ustanovijo republika, občine, mesta in druge zakonsko pooblašene javno pravne osebe. Soustanovitelji javnega zavoda pa so lahko tudi druge pravne in fizične osebe. Statuti zavodov in akti o ustanovitvi zavodov natančno

določajo upravljanje z zavodi, v samem zakonu pa je to področje precej ohlapno opredeljeno.

Po ZZ (7.-12. člen) so pogoji za ustanovitev zavoda zagotovljena sredstva tako za njegovo ustanovitev kot tudi njegov začetek dela in še nekateri drugi zakonsko določeni pogoji. V primeru da zavod ustanovi več ustanoviteljev, so medsebojne pravice in odgovornosti urejene s pogodbo. Če je zavod ustanovljen z zakonom ali odlokom občine oziroma mesta, so vprašanja, ki jih zakon ali odlok ne ureja, urejena z aktom pristojnega organa. Ko je akt o ustanovitvi zavoda sprejet, ustanovitelj imenuje vršilca dolžnosti, ki pod nadzorom ustanovitelja izvede priprave za začetek dela zavoda in z vpisom tega akta v sodni register zavod dobi pravno sposobnost.

8. člen ZZ določa elemente, ki jih mora akt o ustanovitvi zavoda vsebovati:

- ime in sedež ali prebivališče ustanovitelja;
- ime in sedež zavoda;
- dejavnosti zavoda;
- določbe o organih zavoda;
- sredstva, ki so zagotovljena za ustanovitev in začetek dela zavoda;
- viri, načini in pogoji za pridobivanje sredstev za delovanje zavoda;
- način, kako razpolagati s presežkom v primeru pribitka prihodkov nad odhodki, ter način, kako kriti primanjkljaj sredstev v primeru, da odhodki zavoda presežejo njegove prihodke;
- pravice, obveznosti in odgovornosti zavoda v pravnem prometu;
- določila o odgovornosti ustanovitelja za obveznosti zavoda;
- medsebojne pravice in odgovornosti med ustanoviteljem in zavodom;
- ostale določbe v skladu z zakonom.

Tako kot ostale vrste organizacij mora tudi javni zavod poleg ustanovnega akta imeti tudi svoje organe. Le-ti so natančno podani v ZZ (29.-44. člen):

- **svet zavoda**, ki ga sestavljajo predstavniki ustanovitelja, predstavniki delavcev zavoda in predstavniki zainteresirane javnosti. Naloga sveta javnega zavoda je sprejemanje statuta in ostalih splošnih aktov zavoda, programe dela in razvoja zavoda, finančnega načrta ter zaključnega računa zavoda. Njegova naloga je tudi oblikovanje predlogov in mnenj v zvezi z posameznimi vprašanji zavoda ter njihovo posredovanje ustanovitelju in direktorju zavoda;
- **direktor** opravlja poslovodno funkcijo. Vodi in organizira delo v zavodu, ga zastopa ter nosi odgovornost za zakonito delovanje zavoda. Imenovan je po opravljenem javnem razpisu. Po preteku mandatne dobe je na mesto direktorja lahko znova

imenovana ista oseba. Naloga ustanovitelja je, da imenuje in razrešuje direktorja, razen če ni v zakonu ali aktu o ustanovitvi predvideno drugače;

- **strokovni vodja** opravlja strokovno delo zavoda in ščiti njegove pravice. Dolžnosti in odgovornosti so v skladu z zakonom ali ustanovitvenim aktom opredeljene v statutu zavoda. Za imenovanje in razreševanje strokovnega vodje je zadolžen svet zavoda na podlagi predhodnega mnenja strokovnega sveta;
- **strokovni svet** opravlja naloge, ki so določene v skladu z zakonom in aktom o ustanovitvi ter obsegajo:
 - odločanje o strokovnih vprašanjih v okviru danih pooblastil;
 - določitev strokovne podlage za program dela in razvoja zavoda;
 - podajanje mnenj in predlogov v zvezi z organizacijo dela zavoda;
 - opravljanje drugih nalog, ki so v skladu z zakonom ali aktom.

2.3 Sredstva za delovanje javnih zavodov

Javni zavodi za izvajanje svoje dejavnosti potrebujejo sredstva. Le-ta so lahko proračunska in zasebna odvisno od tega, za kaj so namenjena in kako so pridobljena. Proračunska sredstva uporabljajo za opravljanje svoje osnovne dejavnosti, nejavna sredstva pa pridobijo z izvajanjem dopolnilnih dejavnosti.

Po 48. členu ZZ lahko zavod pridobi sredstva za svoje delovanje od ustanovitelja, s plačili za storitve in s prodajo blaga in storitev na trgu. Če v aktu o ustanovitvi ni določeno drugače, lahko zavod morebitni presežek prihodkov nad odhodki uporabi le za opravljanje in razvoj svoje dejavnosti.

Slika 3 na naslednji strani prikazuje vire financiranja javnega zavoda. Po Tičarju in Bohincu (2007, str. 139-140) med javne vire financiranja spadajo proračunska sredstva in javna sredstva, pridobljena s plačili za opravljene javne storitve, ki jih zagotavlja država prek drugih javnih subjektov in drugih virov, ki nimajo proračunskega značaja, vendar se uporabljajo za financiranje javne službe. Nejavni viri financiranja javne službe so sredstva, ki so pridobljena s prodajo blaga in storitev v okviru javne službe končnim uporabnikom. Cene takšnih storitev ureja javni zavod, ki je pristojen za izvajanje javne službe. Sredstva, pridobljena s tržno dejavnostjo, so rezultat prodaje blaga in storitev na trgu. Tako prodajano blago in storitve so v neposredni povezavi z izvajano javno službo. Nenazadnje se javni zavodi financirajo tudi iz drugih, občasnih virov.

Slika 3: Viri financiranja javnega zavoda

JAVNI VIRI FINANCIRANJA JAVNE SLUŽBE (PRORAČUNSKA PLAČILA) IN NEJAVNI VIRI FINANCIRANJA JAVNE SLUŽBE (ZASEBNA PLAČILA).
TRŽNI VIRI OD PRODAJE BLAGA IN STORITEV S TRŽNO DEJAVNOSTJO. DRUGI VIRI: DOHODKI OD EVENTUALNIH NALOŽB, DONACIJE, SUBVENCije, DARILA, DEDIŠČINE IPD.

Vir: R. Bohinc & B. Tičar; Upravno pravo – splošni del, 2007, str. 140.

2.3.1 Proračunska sredstva

Po Pevcinu (2009, str. 209-211) so sredstva, ki jih javni zavod dobiva za svojo dejavnost, proračunska sredstva, druga sredstva iz nejavnih virov in sredstva, pridobljena s tržno dejavnostjo zavoda:

- pri proračunskih sredstvih je financiranje odvisno od ustanovitelja. Sredstva se v obliki transferjev prek ustreznih ministrstev ali občinskih uprav nakažejo posredno iz državnega proračuna ali proračunov občine. Država s svojimi proračunskimi sredstvi financira pretežno javne zavode, medtem ko občine iz svojih proračunov namenjajo sredstva v glavnem za financiranje domov za ostarele osebe in vrtce. Tako pridobljena javna sredstva so v prvi vrsti namenjena za pokritje stroškov izvajanja javne službe, po drugi strani pa lahko proračunski uporabnik prejme tudi nepovratna sredstva, kot so dotacije, subvencije in sredstva za pokrivanje izgub iz poslovanja;
- sredstva iz nejavnih virov se pridobivajo z opravljanjem storitev javne službe. Pri tej vrsti prihodkov javnega zavoda nosi posebno težo kalkulacija cen storitev, saj morajo biti s ceno pokriti vsi stroški, ki nastanejo pri opravljanju storitev;
- pri opravljanju dopolnilne dejavnosti, oziroma tržne dejavnosti, imajo javni zavodi na trgu enak položaj kot drugi ponudniki istovrstnega blaga in storitev, torej ne smejo biti deležni posebnih privilegijev. Tako kot zasebni ponudniki morajo tudi proračunski uporabniki pri opravljanju tržne dejavnosti realizirati dobiček, to je prebitek prihodkov nad odhodki, da upravičijo svojo tržno dejavnost.

Po Kavčiču (1999, str. 78-79) je za proračunske uporabnike priprava proračuna, to je pridobitev, razdelitev in uporaba proračunskih sredstev, zelo pomembna. Velikost sredstev, ki jih dobi javni zavod, je odvisna od programov, ki jih izvaja, ter od ugleda in ambicij vodstva ter vplivnosti političnih strank, ki ga podpirajo. Priprava proračuna poteka po

točno določenih pravilih in ljudje, katerim je ta naloga poverjena v izdelavo, morajo biti usposobljeni in pri svojem delu natančni in potrpežljivi, saj ima vsaka najmanjša napaka lahko za posledico zavrnitev proračuna. V času splošnega zmanjševanja proračunske porabe je zelo dobrodošla politična podpora v obliki lobiranja zunaj in znotraj pristojnega ministrstva, zaradi česar lahko zavod pridobi sredstva za izvajanje svoje službe.

V javnih financah in proračunskem financiranju ima pomembno vlogo nadzor nad porabo javnega denarja. Delimo ga na notranji in inšpekcijski nadzor. Posredni in neposredni uporabniki proračuna morajo proračunskim inšpektorjem omogočiti dostop do zahtevanih podatkov, poročil in listin ter jim dovoliti njihovo računalniško obdelavo.

Po Cviklu in Zemljiču (2005, str. 461-462) notranji nadzor izvajajo notranji revizorji, ki preverjajo načrtovanje in izvrševanje finančnih načrtov in proračunov ter upravičenost porabe javnih sredstev. Ena od nalog notranjih revizorjev je, da skrbijo za dobro delovanje notranjih kontrol z namenom preprečevanja nesmotrne porabe javnih sredstev. Za inšpekcijski nadzor je pristojno Ministrstvo za finance oziroma Urad za nadzor proračuna in njegovi proračunski inšpektorji, ki preverjata zakonitost poslovanja pri trošenju proračunskih sredstev.

2.3.2 Nejavni viri in tržni viri financiranja javnega zavoda

V javnem sektorju, natančneje v javni upravi, je poudarek na porabi denarja, pridobljenega iz proračuna, medtem ko se v številnih javnih službah vse bolj uveljavlja možnost pridobivanja denarja iz drugih virov, na primer s prodajo blaga in storitev na trgu ali pridobivanjem sredstev drugih nejavnih virov na podlagi prodaje storitev v okviru javnih služb.

V primeru nejavnega financiranja javnih služb ceno storitev predpiše in ureja javni zavod. Tipični primeri financiranja javne službe iz nejavnih virov so doplačila za varstvo otrok v vrtcih, plačila oskrbovalnine v domovih za ostarele osebe in plačila šolnine za izredni študij. Plačevanje šolnine je tipični primer nejavnega financiranja javne službe, saj je izredni študij pod okriljem javnega visokošolskega in univerzitetnega študija zakonsko izenačen z rednim študijem (Bohinc & Tičar, 2007, str. 140-141).

Nejavno se financira tudi raziskovalno delo, ki ga opravljajo univerzitetni učitelji. Financira se iz proračuna, vendar drugih ministrstev. Poleg tega opravljajo univerzitetni učitelji izobraževalne in svetovalne storitve tudi za potrebe trga, zaradi česar na nekaterih fakultetah predstavljajo nejavni in tržni prihodki več kot polovico celotnih prihodkov (Kavčič, 1999, str. 107).

Bistvena razlika med nejavnimi in tržnimi viri financiranja javnega zavoda je v načinu določanja cen. Cene blaga in storitev, ki se prodajajo na trgu, niso določene s predpisom, ampak se oblikujejo tako, da so konkurenčne cenam podobnih izdelkov in storitev na trgu.

Primeri tržne dejavnosti javnih zavodov so najem šolske telovadnice, prodaja kosil zunanjim odjemalcem (v šoli in vrtcih), storitve prevoza s šolskim avtobusom, nadstandardne storitve v domovih za ostarele ipd.

Glavni namen tržne dejavnosti je ustvarjanje dobička. To pomeni, da morajo tudi javni zavodi, ki se med drugim ukvarjajo s prodajo blaga in storitev na trgu, realizirati dobiček od te dejavnosti, da zagotovijo njeno ekonomsko upravičenost.

3 ŠOLSTVO IN IZOBRAŽEVANJE

3.1 Kratka zgodovina osnovne šole v Sloveniji

V času vladanja Marije Terezije in Jožefa II. je ozemlje Habsburške monarhije, in s tem tudi ozemlje današnje Slovenije, doživelo korenite spremembe na področju vzgoje in izobraževanja. Leta 1774 je vladarica Marija Terezija vpeljala in uzakonila pojem šoloobveznosti in s tem uvedla splošno šolsko obveznost za vse otroke od 6. do 12. leta starosti (Slovenski šolski muzej, b.l.). Njena vladavina predstavlja mejnik za začetek državnega zanimanja za razvoj šol ter prvih osnovnošolskih zakonov.

Osemletna enotna osnovna šola je bila na slovenskem ozemlju vpeljana leta 1958. Z vpeljavo enotnosti naj bi se zmanjšale socialne razlike v družbi. Politika je zahtevala enotni predmetnik ter enotne učne načrte. Vendar pa uvedba enotne osnovne šole ni bila uspešna, saj ni izpolnila zadanih socialnih ciljev in ni upoštevala individualnega razvoja in interesa otrok. Učenci s slabšimi učnimi sposobnostmi niso mogli slediti zastavljenemu učnemu načrtu, kar je povzročilo visoko stopnjo zaostajanja, po drugi strani pa nadarjeni učenci niso imeli možnosti razvijati svojih znanj in sposobnosti. Politika je bila na nek način prisiljena v osnovne šole vpeljati določeno stopnjo diferenciacije, in sicer v obliki dopolnilnega pouka, dodatnega pouka, jutranjega varstva in podaljšanega bivanja. Kasneje je to diferenciacijo še poglobila z dodatnimi programi, kot so interesne dejavnosti in šola v naravi, pouk pri obveznih predmetih in obseg zahtevanega znanja pa sta ostala enaka (Krek & Metljak, 2011, str. 109).

Uvedba devetletke v zadnjem desetletju prejšnjega stoletja je končno le prerasla tradicionalne zahteve enotne osnovne šole in vpeljala novosti na področju učnih načrtov in predmetov, kot so notranja diferenciacija pouka vseh devet let osnovne šole, v obveznem delu učnega programa pa uvedba obveznih izbirnih predmetov in priprava učnih načrtov na treh zahtevnostnih nivojih (Krek & Metljak, 2011, str. 109-110).

3.2 Šola in izobraževanje

V hitro razvijajočem se svetu postaja znanje bistvenega pomena za blaginjo posameznika, družbe in države. Lahko rečemo, da je znanje vse bolj pomemben proizvodni dejavnik organizacije, saj je gospodarska uspešnost le-te vedno bolj odvisna od znanja, ki ga imajo zaposleni v njej. Iz tega razloga je proces pridobivanja znanja podvržen številnim tržnim vplivom, saj pogojuje kakovost izdelkov in storitev ter na osnovi tega vpliva tudi na tržno uspešnost posamezne organizacije. Ekonomski razvoj in konkurenčnost gospodarstva zahtevata neprestano uveljavljanje novih tehnologij in inovacij, kar pomeni, da je na trgu dela vse večja potreba po visoko specializirani delovni sili, ki se je sposobna prilagajati razvoju in nenehno pridobivati nova znanja in spretnosti (Krek & Metljak, 2011, str. 18-21).

Po drugi strani učne težave in šolska neuspešnost v okviru gospodarskega in družbenega razvoja pridobivajo vse več pozornosti, saj v sodobni družbi, temelječi na znanju, le-te predstavljajo postavko, ki negativno vpliva na nacionalno konkurenčnost, saj se znižuje nivo pismenosti in izobrazbe prebivalstva. Posledica tega je, da vse več ljudi, ki so v šoli bili neuspešni, zaradi nedokončane izobrazbe ostane brezposelnih in socialno ogroženih. V današnjem času, ko se vse večji pomen pripisuje učeči se družbi in znanju, učna neuspešnost predstavlja resen problem, saj zaradi pomanjkljive oziroma nedokončane izobrazbe lahko govorimo celo o trajni nezaposljivosti posameznikov. Iz tega razloga mora biti prednostna naloga sodobne šolske politike iskanje učinkovitih sredstev in orodij za uspešno spopadanje z učnimi težavami in neuspešnostjo ter spodbujanje in zagotavljanje šolske uspešnosti vseh otrok, ki vstopajo v izobraževalne ustanove (Magajna et al., 2008, str. 15-20).

Zagotavljanje kakovostnega in trajnega znanja ter ustrezne splošne izobrazbe je temeljnega pomena za uspešen nadaljnji razvoj osnovne šole. Razvitost šolskega sistema se ugotavlja na podlagi raznovrstnih metod in meril, med drugim tudi na podlagi mednarodnih primerjav uspešnosti šolanja. Rezultati raziskav na različnih predmetnih področjih in v različnih letih uvrščajo dosežke slovenskih učencev nekoliko nad povprečjem, predvsem na področju naravoslovja, medtem ko so rezultati na področju matematike in bralne pismenosti nekoliko slabši. Ti dosežki nas opozarjajo, da se ne smemo zadovoljiti s povprečnim, ampak si moramo prizadevati k doseganju višjih ciljev v kakovosti znanja, torej nadpovprečnem znanju naših osnovnošolcev na različnih predmetnih področjih. In ravno k temu bi moral težiti tudi nadaljnji razvoj šolskega sistema, to je v smeri, kjer se bo prebivalstvo razvijalo v družbo znanja (Krek & Metljak, 2011, str. 110-111).

Zaradi potrebe po bolj kakovostnem in trajnem znanju ter uspešno zaključeni osnovnošolski izobrazbi čim večjega števila učencev, ki se odločajo tudi za nadaljnje šolanje na izbrani poklicni poti, morajo obstajati tudi zakonsko določena merila, ki predstavljajo cilje, katere je potrebno doseči na posamezni stopnji izobraževanja.

Predmet analize mojega diplomskega dela je izbrana osnovna šola, zato v nadaljevanju podajam cilje izobraževanja v osnovnošolskih ustanovah.

2. člen Zakona o osnovni šoli (Ur. l. RS, št. 81/06, 102/07, 107/10, 87/11, 40/12-ZUJF, 63/13) navaja cilje osnovnošolskega izobraževanja, ki so:

- zagotovitev kakovostne splošne izobrazbe za vse prebivalstvo;
- spodbujanje k skladnemu telesnemu, spoznavnemu, moralnemu, čustvenemu, duhovnemu in socialnemu razvoju posameznika ob upoštevanju razvojnih zakonitosti;
- zagotavljanje osebnostnega razvoja učencev v skladu z njihovimi interesi in sposobnostmi ter zagotavljanje razvoja pozitivne samopodobe;
- ustvarjanje možnosti za nadaljevanje izobraževalne in poklicne poti s poudarkom na usposobljenosti za vseživljenjsko učenje;
- vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj in za aktivno vključevanje v demokratično družbo;
- razvijanje zavesti o državni pripadnosti in narodni identiteti, kulturni in naravni dediščini ter spodbujanje državljske odgovornosti;
- vzgajanje za obče kulturne in civilizacijske vrednote, za spoštovanje in sodelovanje, za sprejemanje drugačnosti in medsebojno strpnost, za spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin;
- razvijanje pismenosti in razgledanosti na besedilnem, naravoslovno-tehničnem, matematičnem, informacijskem, družboslovnem in umetnostnem področju;
- razvijanje pismenosti ter sposobnosti za razumevanje in sporočanje v slovenskem jeziku, na območjih narodnostnih manjšin pa tudi v italijanskem in madžarskem jeziku;
- razvijanje sposobnosti razumevanja v tujih jezikih;
- razvijanje spoznavanja kompleksnosti in soodvisnosti pojavov ter moči kritične presoje;
- doseganje mednarodno primerljivih standardov znanja;
- razvijanje nadarjenosti in usposabljanja za razumevanje in doživljanje umetniških del ter za izražanje na različnih umetniških področjih;
- razvijanje podjetnosti, inovativnosti in ustvarjalnosti učenca.

Po mnenju Novakove (2004, str. 91-98) so v sodobnih pravnih sistemih praviloma 3 organizacijske oblike šol:

- javne oziroma državne šole, ki jih ustanavlja država oziroma lokalna skupnost. Te šole so zaradi načina financiranja in svojih tehničnih značilnosti najbolj dostopne. Spoštujejo načela nevtralnosti in učencem dajejo le objektivne informacije ter spodbujajo medsebojno tolerantnost in strpnost;
- zasebne šole s koncesijo ustanavljajo domače pravne ali fizične osebe, ki izpolnjujejo zakonsko določene pogoje. Ta vrsta šol je v veliki meri podobna javnim šolam, saj

izvajajo javno veljavne programe in ob zaključku šolanja izdajajo spričevala, ki so enakovredna javnim spričevalom. Koncesijo za opravljanje javne službe v vzgoji in izobraževanju dodeli minister, ki je pristojen za to področje. Ker so pravice in obveznosti teh šol praktično izenačene z javno šolo, zanje veljajo enaka pravila spoštovanja človekovih pravic in svoboščin vseh njenih subjektov. Država tudi njim financira izvajanje javno veljavnega programa osnovnošolskega izobraževanja;

- zasebne šole brez koncesije so šole, ki izvajajo javno veljavne programe in ki poleg javnega financiranja v višini 85% sredstev za izvajanje programa javnih šol pridobivajo sredstva s prispevki učencev oziroma s šolninami. Zasebne šole, ki ne izvajajo javno veljavnih programov, se morajo financirati same. Spričevala, ki jih učenci dobijo ob zaključku šolanja, nimajo značaja javnih listin, kar pomeni, da morajo učenci iz takšnih šol, če želijo, da se jim prizna določena stopnja izobrazbe, opravljati še dodatne izpite v šolah, kjer se izvajajo javno veljavni programi.

4 OSNOVNA ŠOLA METLIKA

4.1 Predstavitev Osnovne šole Metlika

Septembra praznuje šola v Metliki 50. obletnico svojega obstoja na sedanji lokaciji. Prvotno je šola nosila ime po Brigadi XV. divizije, imenovani tudi Belokranjska, ki je bila ustanovljena 26. 9. 1943. Šola se je imenovala XV. SNOUB Belokranjska Metlika, kjer kratica SNOUB pomeni Slovenska narodnoosvobodilna udarna brigada. Ko je Slovenija postala samostojna država, se je šola leta 1992 preimenovala v Osnovno šolo Metlika in to ime nosi še danes.

Vizija OŠ Metlika poudarja potrebo po delovanju v duhu dobre šole, ki obvladuje izzive učnega procesa, upošteva in spodbuja avtonomnost in strokovnost učiteljev ter izobraževalne sposobnosti, zanimanja in posebnosti učencev. Sloni na dobrih učiteljih, spodbudnem in pozitivno naravnem učnem okolju, dobrih medsebojnih odnosih ter dobrem sodelovanju s starši in z okoljem (Osnovna šola Metlika, 2016, str. 7).

OŠ Metlika je javni vzgojno-izobraževalni zavod na področju osnovnega šolstva, ki ga je z odlokom ustanovila Občina Metlika. V njeno sestavo sodi še Podružnična šola Suhor. Dejavnost šole je v javnem interesu in se izvaja kot javna služba. V 1. členu Odloka o spremembah in dopolnitvah Odloka o ustanovitvi javnega vzgojno-izobraževalnega zavoda »Osnovna šola Metlika« (Ur. l. RS, št. 95/09) so zapisane dejavnosti zavoda, ki jih šola lahko izvaja. To so osnovnošolsko izobraževanje, ki predstavlja glavno dejavnost, pomožne dejavnosti za izobraževanje, delovanje knjižnice, oddajanje in obratovanje lastnih ali najetih nepremičnin, priložnostna priprava in dostava obrokov ter druga oskrba z jedmi, možnost oddaje drugih strojnih naprav in opredmetenih sredstev v najem in zakup, izvajanje storitev medkrajevnega in drugega cestnega potniškega prometa ter dajanje

lokalnih motornih vozil v najem in zakup ter nenazadnje lahko šola izvaja tudi dejavnosti druge trgovine na drobno zunaj prodajaln, tržnic in stojnic.

Šolo v povprečju obiskuje 580 otrok, od katerih jih je približno 30 v Podružnični šoli Suhor. Osnovnošolsko izobraževanje poteka od 1. do 9. razreda. Za nadarjene učence šola organizira dodatni pouk pri predmetih matematike, slovenščine, fizike, kemije, biologije in angleščine, učenci, ki pa imajo težave pri učenju, lahko obiskujejo dopolnilni pouk pri predmetih matematika, slovenščina in angleščina. Poleg tega šola organizira še številne interesne dejavnosti, šolo v naravi, izlete in ekskurzije, šolo smučanja in številne naravoslovne in športne dneve.

Z zaključkom šolskega leta 2014/15 se je končalo dolgoletno sodelovanje OŠ Metlika s Srednjo šolo Metlika, saj se je le-ta preselila v Novo mesto, kjer sedaj deluje znotraj matične šole. Sodelovanje s srednjo šolo je potekalo tako na kadrovskem kot tudi na prostorskem področju. Na srednji šoli je poučevalo 9 učiteljev iz OŠ Metlika, poleg tega pa je srednja šola koristila tudi telovadnico in specializirane učilnice OŠ Metlika, katera je skrbela tudi za pripravo toplih obrokov za dijake in diakinje Srednje šole Metlika.

4.2 Organi Osnovne šole Metlika

Po 14. členu Odloka o ustanovitvi javnega vzgojno-izobraževalnega zavoda »Osnovna šola Metlika« (Ur. l. RS, št. 12/98, v nadaljevanju odlok) so njeni organi naslednji:

- svet zavoda oziroma svet šole;
- ravnatelj;
- strokovni organi;
- svet staršev.

4.2.1 Svet zavoda

Svet zavoda oziroma svet šole je sestavljen iz 11 članov, med katerimi so 3 predstavniki ustanovitelja, 5 je predstavnikov delavcev šole in 3 so predstavniki staršev. Člani sveta se izvolijo za 4 leta. Zaporedno so lahko izvoljeni največ dvakrat, mandat predstavnikov staršev pa je odvisen od statusa učenca.

48. člen Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur. l. RS, št. 16/07-UPB, 36/08, 58/09, 64/09-popr., 65/09-popr., 20/11, 40/12-ZUJF, 57/12-ZPCP-2D, 47/15, v nadaljevanju ZOFVI) opredeljuje naloge sveta zavoda. Nekatere izmed njih so imenovanje in razreševanje ravnatelja na podlagi mnenja učiteljskega zbora, lokalne skupnosti in sveta staršev, sprejemanje letnega delovnega načrta in poročila o njegovi uresničitvi, sprejemanje letnega poročila, odločanje o pritožbah v zvezi s pravicami in obveznostmi delavcev iz delovnega razmerja, obravnavanje zadev, ki mu jih predloži

učiteljski zbor, šolska inšpekcija, sindikat, skupnost učencev, svet staršev in druge, z zakonom in aktom o ustanovitvi določene naloge.

4.2.2 Ravnatelj

Ravnatelj načrtuje, organizira in vodi delo šole ter predstavlja pedagoškega vodjo in poslovodni organ z mandatom, ki traja 5 let in ga imenuje svet šole. Ravnatelj predstavlja in zastopa šolo ter je odgovoren, da delo v šoli poteka v skladu z zakoni in drugimi predpisi. 19. člen odloka določa naloge ravnatelja. Le-te so priprava programa za razvoj zavoda, priprava predloga letnega delovnega načrta in letnega načrta za investicijsko vzdrževanje stavb in opreme, odgovarja za uresničevanje pravic in dolžnosti učencev, vodi delo učiteljskega zbora, spodbuja izobraževanje zaposlenih, odloča o vzgojnih ukrepih, imenuje in razrešuje pomočnika ravnatelja in vodjo podružnične šole, skrbi za sodelovanje šole s starši in s šolsko zdravstveno službo, spremlja delo svetovalne službe ipd.

4.2.3 Strokovni organi

Po odloku so strokovni organi OŠ Metlika naslednji:

- učiteljski zbor, ki ga sestavljajo strokovni delavci šole, odloča o strokovnih vprašanjih, ki so vezana na vzgojno-izobraževalno delo, podaja mnenje o letnem delovnem načrtu ter o uvedbi nadstandardnih programov, predlaga napredovanja strokovnih delavcev in opravlja še druge, zakonsko določene naloge;
- oddelčni učiteljski zbor je sestavljen iz strokovnih delavcev iz posameznih oddelkov, kjer se med drugim ukvarjajo z oddelčno vzgojno-izobraževalno problematiko, vzgojnimi ukrepi in drugimi nalogami, ki so v skladu z zakonom;
- razredniki med ostalim vodijo delo oddelčnega učiteljskega zbora, sodelujejo s starši in svetovalno službo, analizirajo rezultate učencev v posameznih oddelkih, načrtujejo program dela z nadarjenimi učenci in tistimi, ki imajo težave pri učenju;
- strokovni aktivni so sestavljeni iz učiteljev istega predmeta. Njihova osnovna naloga je obravnavanje problematike tega predmeta. Poleg te imajo še druge strokovne naloge, ki so določene v letnem delovnem načrtu.

4.2.4 Svet staršev

Svet staršev ima 28 članov, ki so izvoljeni na roditeljskih sestankih. Vsak oddelek ima po enega predstavnika. Ta svet je posvetovalni organ učiteljskega zbora in ravnatelja, hkrati pa izpolnjuje organiziran interes staršev. Po 66. členu ZOFVI so nekatere izmed nalog sveta staršev sodelovanje pri nastajanju predloga programa razvoja šole, pravilih šolskega reda, podajanje mnenj o letnem delovnem načrtu, podajanje idej za nadstandardne programe, mnenj o kandidatih za ravnatelja, obravnavanje pritožb staršev ter opravljanje še nekaterih drugih nalog, ki so predpisane z zakonom in predpisi.

4.3 Financiranje Osnovne šole Metlika

Sredstva za delovanje šole in izvajanje javne službe zagotavljata država, natančneje Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (v nadaljevanju MIZŠ) in ustanovitelj, to je Občina Metlika. OŠ Metlika pridobiva sredstva iz naslednjih virov (Osnovna šola Metlika, 2016, str. 5-6):

- sredstva iz proračuna (MIZŠ po sklepu in ostali prihodki);
- sredstva ustanovitelja (občina);
- sredstva, pridobljena s prodajo proizvodov in storitev (lastna, starši učencev);
- sredstva, pridobljena s prodajo proizvodov in storitev na trgu (tržna dejavnost);
- donacije.

Dejavnosti, ki ne sodijo v osnovni izobraževalni program, se ne financirajo iz javnih sredstev in zato je bil zanje leta 2010 ustanovljen šolski sklad. Viri pridobivanja sredstev za šolski sklad so donacije, prispevki staršev in drugi viri. V to skupino dejavnosti spadata med drugim nakup učil in učnih pripomočkov, za katere ne obstajajo drugi viri, in nakup nadstandardne opreme.

Šola uporablja javna sredstva v skladu z namenom, za katerega so ji bila dana, torej za izvajanje javne službe, in to porabo nadzoruje Računsko sodišče. Javna sredstva pridobiva na podlagi finančnega načrta in letnega programa dela. Po 39. člen odloka se morebitni presežek prihodkov nad odhodki, ki je ustvarjen s prodajo proizvodov in storitev, ustvarjenih z izvajanjem vzgojno-izobraževalnega programa ali z opravljanjem drugih dejavnosti v skladu z odlokom, porabi za poplačilo investicij, investicijskega vzdrževanja, materialnih stroškov, lahko pa tudi za plače če ustanovitelj tako odloči. V primeru, da šola zabeleži primanjkljaj prihodkov iz izvajanja osnovne dejavnosti, le-tega krije država oziroma občina. Če pride do primanjkljaja, mora šola dokazati, da je bilo njeno delovanje v skladu s pravili in sprejetimi programi ter da je s sredstvi ravnala kot dober gospodar. Občina oziroma ustanovitelj je dolžan pokriti primanjkljaj le v primeru, ko je jasno, da je primanjkljaj nastal kot posledica izvajanja programov, za katere sredstva zagotavlja ustanovitelj.

Iz proračuna države si OŠ Metlika zagotavlja tudi sredstva za subvencionirano prehrano učencev, ki prihajajo iz socialno šibkejših družin. Višina subvencije je odvisna od povprečnega mesečnega dohodka na osebo in če ta ne presega 53 % povprečne neto plače v Sloveniji, ima učenec pravico do brezplačne malice. V primeru brezplačnega kosila ta odstotek znaša 18 %.

Kot že zgoraj omenjeno OŠ Metlika pridobiva sredstva iz več virov:

- od MIZŠ na podlagi Sklepa o obsegu financiranja dejavnosti (v nadaljevanju sklep) za pokrivanje vseh stroškov dela, kot so bruto plače in prispevki, prehrana in prevoz zaposlenih, regres za letni dopust, jubilejne nagrade in sredstva za pokojninski sklad, za pokrivanje programskih materialnih stroškov kot so izobraževanje tehničnih in strokovnih delavcev, dodatek za ekskurzije učencev in za pokrivanje materialnih stroškov, kot so stroški za učila in učne pripomočke, prispevki za izvajanje šole v naravi in zdravstveni pregledi;
- ostali prihodki MIZŠ ali drugih ministrstev in javnih agencij, ki niso vezani na sklep, za pokrivanje regresirane prehrane učencev, subvencije za šolo v naravi, učbeniški sklad in za pokrivanje posebnih stroškov;
- od ustanovitelja za pokrivanje materialnih stroškov osnovne dejavnosti, kot so električna energija, voda, komunalne storitve, stroški ogrevanja in zavarovanj ter del stroškov za čistila;
- iz lastnih prihodkov za pokrivanje osnovne dejavnosti iz plačila položnic, in sicer plačila za prehrano, vstopnine, prevoza na kulturnih, športnih in naravoslovnih dnevih ter iz ostalih občasni prihodkov;
- iz lastnih prihodkov iz opravljanja tržne dejavnosti iz najema športne dvorane, učilnic in računalniške učilnice, iz prodaje kosil zunanjim odjemalcem ter iz prevoznih storitev s šolskim avtobusom.

V Tabeli 1 na naslednji strani prikazujem sestavo prihodkov OŠ Metlika po obsegu in virih financiranja za leti 2014 in 2015. Celotni prihodki so v letu 2015 znašali 2.431.628 € in so se za zmanjšali za 3,20 % glede na leto 2014, ko so znašali 2.511.852 €. Delež prihodkov od MIZŠ po sklepu se je v letu 2015 glede na leto 2014 povišal za 1,31 % med drugim tudi zaradi nakazila 2. dela plačnih nesorazmerij, medtem ko so se ostali prihodki od MIZŠ in drugih ministrstev znižali za 20,32 % predvsem na račun ukinitve srednje šole v Metliki. Prihodki ustanovitelja so se v letu 2015 povečali za 1,96 % na račun višje realizacije za javna dela in nove postavke za materialne stroške, ki jih krije občina, konkretno za plavalni tečaj za 3. razred. Lastni prihodki iz osnovne dejavnosti so nižji za 18,55 % glede na leto poprej predvsem na račun nižje realizacije prihodkov od prodaje toplih obrokov dijakom Srednje šole Metlika, pa tudi zaradi znižanja deleža prispevkov staršev za plačilo malic, zaradi višjih transferjev ministrstva za subvencionirano prehrano v šolskem letu 2015/16. Tudi lastni prihodki iz tržne dejavnosti so v letu 2015 nižji kot v letu 2014, in sicer za 13,20 %, to pa zato, ker je v letu 2015 šola realizirala manj ur za najem športne dvorane in učilnic ter opravila manj prevoznih storitev za tržne namene (Osnovna šola Metlika, 2016).

Tabela 1: Sestava prihodkov po obsegu (v € brez centov) in virih financiranja (v %)

Element	Leto 2015	Delež 2015 (%)	Leto 2014	Delež 2014 (%)	Indeks 2015/2014
Celotni prihodki	2.431.628	100,00	2.511.852	100,00	96,80
Prihodki - MIZŠ po sklepu	1.805.598	74,26	1.782.337	70,96	101,31
Prihodki - MIZŠ ostalo + javne agencije	211.187	8,69	265.031	10,55	79,68
Prihodki - ustanovitelj	171.571	7,06	168.273	6,70	101,96
Prihodki - lastni (osnovna dejavnost)	203.964	8,39	250.412	9,97	81,45
Prihodki - lastni (tržna dejavnost)	37.810	1,55	43.558	1,73	86,80
Donacije, odškodnine, ostalo	1.398	0,06	2.241	0,09	62,38

Vir: Povzeto in prirejeno po Osnovna šola Metlika, Letno poročilo Osnovne šole Metlika za leto 2015, 2016, str. 6-18.

5 ANALIZA POSLOVANJA OSNOVNE ŠOLE METLIKA

5.1 Pojem analize poslovanja

Podjetje oziroma organizacija je osnovna gospodarska celica, kjer v poslovnem procesu s pomočjo prvin poslovnega procesa (delovna sredstva, predmeti dela, delo in tuje storitve) nastajajo poslovni učinki, ki so lahko proizvodi ali storitve. Organizacije, tako profitne kot neprofitne, morajo pri svojem poslovanju ravnati gospodarno. Kljub jasno zastavljenim ciljem pa se lahko zgodi, da poslovanje ne poteka vedno po načrtu in ravno zato je potrebno sproti preverjati uspešnost poslovanja in stopnjo doseganja zastavljenih ciljev.

Uspešnost poslovanja organizacije je med drugim odvisna tudi od odločitev, ki jih sprejemajo vodilni v njej. Odločitve morajo biti sprejete na podlagi skrbne analize podatkov in informacij. Takšna analiza poslovanja služi kot podlaga za sprejemanje odločitev, hkrati pa analiza podatkov iz preteklih obdobj omogoča spoznavanje delovanja konkretne organizacije.

Po Koletniku (1995, str. 28) je analiza poslovanja dejavnost, ki omogoča presojo ekonomskega položaja organizacije, torej presojo njene učinkovitosti, uspešnosti ter finančne in premoženjske trdnosti. Analiza poslovanja je vsebinsko del informacijskega podsistema, znotraj katerega pripravimo strokovne informacijske podlage za nadaljnje poslovno odločanje.

Namen analize poslovanja je, da na osnovi ocene določenih pojavov znotraj organizacije pripravimo poslovne informacije, ki nam bodo predstavljale podlago za bodoče poslovne odločitve o obstoju in razvoju organizacije (Koletnik, 1995, str. 29). Torej, ko z analizo poslovanja ugotavljamo težave in iščemo vzroki zanje, je le-ta povezana s kontrolo poslovanja, ko pa ugotavljamo pozitivne rezultate in priložnosti, ki bi lahko koristili

organizaciji, pa nam predstavlja analiza poslovanja začetno stopnjo v procesu načrtovanja (Šuštar, 2011, str. 12).

Z vidika uporabnika je analiza poslovanja proces, pri katerem spoznavamo poslovanje posamezne organizacije, kar nam služi pri odločanju o izboljševanju ekonomske uspešnosti poslovanja (Pučko, 2006, str. 15). Torej, pri analizi poslovanja izhajamo iz potreb določenega uporabnika analize. Vhodne podatke, ki so osnova analiziranja, najdemo v poslovnih knjigah in ostalih računovodskih poročilih organizacij. Te podatke s pomočjo različnih analitskih postopkov in metod preoblikujemo v analitska poročila, kjer zapišemo rezultate analize. Glede na to, ali so ugotovljena odstopanja pozitivna ali negativna za organizacijo, to upoštevamo pri načrtovanju nadaljnjega poslovanja, oziroma pomanjkljivosti poslovanja skušamo odpraviti (Koletnik, 1995; Šuštar, 2011).

Analiza poslovanja, ki temelji na primerjavi sedanjih podatkov s preteklimi, predstavlja osnovo letnega načrtovanja, saj na podlagi analize podatkov iz preteklega obdobja ugotavljamo, kako je podjetje poslovalo in te ugotovitve so temeljne za prihodnje načrtovanje poslovanja organizacije.

Ko pri analizi poslovanja primerjamo dosežene rezultate z načrtovanimi, dobi organizacija informacijo o tem, v kolikšni meri je bil plan poslovanja izpolnjen.

V primeru, ko analiziramo poslovanje organizacije v primerjavi z ostalimi akterji v panogi, moramo zagotoviti primerljivost podatkov. Pomembno je, da so podatki pripravljeni na isti način in za primerljiva obdobja. Takšna analiza poslovanja nam razkrije podatek, kje se proučevana organizacija nahaja v primerjavi s svojimi konkurenti oziroma v primerjavi z najmočnejšimi v panogi. Rezultati takšne analize so prednosti oziroma pomanjkljivosti, ki jih moramo upoštevati pri odločanju o nadaljnjem uspešnem poslovanju (Koletnik, 1995, str. 104-105).

5.2 Analiza bilance stanja

Bilanca stanja je osnovni računovodski izkaz, ki nam resnično in pošteno prikazuje strukturo in višino sredstev in obveznosti do virov sredstev na določen dan. Sredstva prikazujemo na aktivni strani bilance stanja, obveznosti do virov sredstev pa na pasivni strani in ti dve strani bilance morata biti vrednostno vedno uravnoteženi. V bilanci stanja izkazujemo stanje sredstev in obveznosti do njihovih virov v določenem časovnem trenutku, po navadi na koncu poslovnega leta ali medletnega obdobja, in to pomeni, da je bilanca stanja statičen računovodski izkaz. S finančnega zornega kota gledano, nam bilanca stanja prikazuje finančni položaj organizacije na določen dan (Hočevar, Igličar, & Zaman, 2001, str. 234-235).

Računovodske izkaze sestavljamo tako za notranje kot tudi zunanje uporabnike. Za potrebe notranjih uporabnikov izkaze lahko sestavljamo za krajša obdobja, vendar v primeru medletnih bilanc so le-te zgoščene. Za namen zunanjega poročanja načeloma sestavljamo izkaze za obdobje enega leta, torej v primeru bilance stanja vsako leto na dan 31. 12..

Glede na to, da so se novi Slovenski računovodski standardi (v nadaljevanju SRS) začeli uporabljati s 1. 1. 2016, za analizo poslovanja OŠ Metlika v letih 2014 in 2015 še vedno uporabljamo SRS iz leta 2006, med katerimi je za potrebe računovodstva v javnem zavodu, kot je proučevana šola, pomemben SRS 36, ki podaja računovodske rešitve za nepridobitne organizacije. Terminologijo, ki sem jo uporabila v diplomski delu, določata še Zakon o računovodstvu in Pravilnik o enotnem kontnem načrtu za proračun, proračunske uporabnike in druge osebe javnega prava.

Oblike bilance stanja za zunanje poslovno poročanje opredeljujejo SRS (Ur. l. RS št. 118/05), točneje SRS 24, po katerih v bilanci predstavljamo zneske v dveh stolpcih, in sicer dejanske podatke na zadnji dan proučevanega obračunskega obdobja in dejanske podatke na zadnji dan primerljivega preteklega obračunskega obdobja. V primeru notranjega poročanja pa v enem stolpcu prikazujemo dejanske podatke proučevanega obdobja, v drugem pa načrtovane podatke za isto obdobje ali pa za naslednje obračunsko obdobje. Po SRS 24 podatkov in informacij, ki se nanašajo na preteklo obračunsko obdobje, ne preračunavamo ter postavke v bilanci stanja prikazujemo po neodpisani vrednosti, ki jo dobimo, ko od celotne vrednosti odštejemo popravek vrednosti.

V bilanci stanja sredstva urejamo po načelu naraščajoče ali padajoče likvidnosti, obveznosti do virov sredstev pa po načelu naraščajoče ali padajoče zapadlosti.

V Tabeli 2 na naslednji strani prikazujem strnjeno bilanco stanja OŠ Metlika na dan 31. 12. v letih 2014 in 2015, in sicer obseg in strukturo sredstev ter obveznosti do virov sredstev. Iz tabele vidimo, da je skupna vrednost tako aktive kot pasive na dan 31. 12. 2015 2.090.400 € in se je glede na predhodno leto zmanjšala za 8,42 %. Vrednost dolgoročnih sredstev in sredstev v upravljanju ter vrednost kratkoročnih sredstev in aktivnih časovnih razmejitev se je v letu 2015 zmanjšala, medtem ko se je vrednost zalog povečala, in sicer za 85,60 %. Na drugi strani bilance stanja so se v letu 2015 glede na leto 2014 zmanjšale kratkoročne obveznosti in pasivne časovne razmejitve, in sicer za 18,92 %, lastni viri in dolgoročne obveznosti pa za 7,02 %.

Tabela 2: Obseg (v € brez centov) in struktura (v %) sredstev in obveznosti do virov sredstev OŠ Metlika na dan 31. 12. v letih 2014 in 2015

Postavke bilance stanja	Tekoče leto 2015	Predhodno leto 2014	Povečanje oz. zmanjšanje	Sprememba v odstotkih (%)
1	2	3	4=2-3	5=4/3*100
AKTIVA				
A) Dolgoročna sredstva in sredstva v upravljanju (seštevek sedanjih vrednosti)	1.867.759	2.021.540	-153.781	-7,61
B) Kratkoročna sredstva, aktivne časovne razmejitve (seštevek končnega stanja)	220.089	259.580	-39.491	-15,21
C) Zaloge	2.552	1.375	1.177	85,60
AKTIVA SKUPAJ	2.090.400	2.282.495	-192.095	-8,42
PASIVA				
D) Kratkoročne obveznosti in pasivne časovne razmejitve	217.042	267.678	-50.636	-18,92
E) Lastni viri in dolgoročne obveznosti	1.873.358	2.014.817	-141.459	-7,02
PASIVA SKUPAJ	2.090.400	2.282.495	-192.095	-8,42

Vir: Povzeto in prirejeno po Osnovna šola Metlika, Letno poročilo Osnovne šole Metlika za leto 2015, 2016, str. 31.

5.2.1 Analiza sredstev

Organizacije, kot je OŠ Metlika, dosegajo svoje zastavljene cilje poslovanja z angažiranjem prvin poslovnega procesa (delovna sredstva, predmeti dela, zunanje storitve in delo). Prvine poslovnega procesa se z vstopom v poslovni proces postopoma obrabljajo (delovna sredstva) in hkrati postopoma prenašajo svojo vrednost na nastajajoče poslovne učinke ali pa se v enem poslovnem procesu v celoti porabijo (predmeti dela) in snovno ter vrednostno preidejo v nastajajoče poslovne učinke. Ob prvinah poslovnega procesa moramo v organizaciji razpolagati tudi z denarnimi sredstvi, ki so potrebna za poplačilo obveznosti, ki nastanejo zaradi izvajanja poslovnega procesa. Turk, Melavc in Korošec (2004, str. 47) so mnenja, da prvine poslovnega procesa predstavljajo pojme trajanja, medtem ko so sredstva pojmi trenutka oziroma stanja. V organizaciji moramo v vsakem trenutku razpolagati z zadostnim obsegom posameznih sredstev, da lahko zagotovimo nemoteno odvijanje poslovnega procesa, in iz tega vidika predstavljajo sredstva organizacije v določenem trenutku njeno premoženje.

Sredstva se delijo na dolgoročna, kamor med drugim spadajo opredmetena osnovna sredstva, neopredmetena dolgoročna sredstva, dolgoročne finančne naložbe in dolgoročne terjatve iz poslovanja, in na kratkoročna sredstva, kamor sodijo denarna sredstva, zaloge,

kratkoročne terjatve iz poslovanja, kratkoročne finančne naložbe in aktivne časovne razmejitve (SRS, 2006).

Tabela 3 prikazuje obseg in strukturo posameznih skupin sredstev v OŠ Metlika v letih 2014 in 2015 ter indeks povečanja oziroma zmanjšanja sredstev v letu 2015 glede na leto 2014. Dolgoročna sredstva in sredstva v upravljanju sem v bilanci stanja vnesla po seštevku sedanjih vrednostih, medtem ko so sem kratkoročna sredstva in aktivne časovne razmejitve vnesla glede na končno stanje na dan 31. 12. v letih 2014 in 2015.

Tabela 3: Obseg (v € brez centov) in struktura (v %) sredstev OŠ Metlika na dan 31. 12. v letih 2014 in 2015

Vrsta sredstev	Leto 2015	Delež 2015 (%)	Leto 2014	Delež 2014 (%)	Indeks 2015/2014
DOLGOROČNA SREDSTVA IN SREDSTVA V UPRAVLJANJU	1.867.759	89,35	2.021.540	88,57	92,39
Neopredmetena dolgoročna sredstva in dolgoročne aktivne časovne razmejitve	0	0,00	234	0,01	0,00
Opredmetena osnovna sredstva	1.867.759	89,35	2.021.306	88,56	92,40
KRATKOROČNA SREDSTVA, aktivne časovne razmejitve razen zalog	220.089	10,53	259.580	11,37	84,79
Denarna sredstva v blagajni in pri bankah	26.316	1,26	27.960	1,22	94,12
Kratkoročne terjatve do kupcev	22.673	1,08	31.275	1,37	72,50
Dani predujmi in varščine	324	0,02	0	0,00	/
Kratkoročne terjatve do uporabnikov EKN	168.467	8,06	194.686	8,53	86,53
Druge kratkoročne terjatve	911	0,04	1.645	0,07	55,38
Aktivne časovne razmejitve	1.398	0,07	4.014	0,18	34,83
ZALOGE	2.552	0,12	1.375	0,06	185,60
Zaloge materiala	2.552	0,12	1.375	0,06	185,60
AKTIVA SKUPAJ	2.090.400	100,00	2.282.495	100,00	91,58

Vir: Povzeto in prirejeno po Osnovna šola Metlika, Letno poročilo Osnovne šole Metlika za leto 2015, 2016, str. 31.

Iz zgornje tabele vidimo, da je v letu 2014 OŠ Metlika imela 2.282.495 € vseh sredstev, v letu 2015 pa 2.090.400 €, iz česar sledi, da se je v letu 2015 obseg sredstev zmanjšal za 8,42 %. Večinski delež sredstev v obeh opazovanih letih predstavljajo dolgoročna sredstva in sredstva v upravljanju. V letu 2014 le-ta predstavljajo 88,57 % celotnih sredstev, v letu 2015 pa 89,35 %. Struktura kratkoročnih sredstev se v letu 2015 ni bistveno spreminjala glede na leto 2014. Odstotek obratnih sredstev je v celotnih sredstvih v letu 2015 znašal 10,65 %, v letu 2014 pa 11,43 %. V letu 2015 so se opazno zmanjšale kratkoročne terjatve

do kupcev, in sicer za 27,50 %, ter kratkoročne terjatve do uporabnikov enotnega kontnega načrta (v nadaljevanju uporabniki EKN), ki so se zmanjšale za 13,47 %.

5.2.1.1 Analiza dolgoročnih sredstev

Pojem dolgoročna sredstva je širši od pojma osnovna sredstva, saj obsega še dolgoročne finančne naložbe, in hkrati tudi širši od pojma stalna sredstva, saj vsebuje tudi dolgoročne terjatve iz poslovanja.

Dolgoročna sredstva glede na obliko razvrstimo v naslednje skupine:

- opredmetena osnovna sredstva;
- neopredmetena dolgoročna sredstva;
- dolgoročne finančne naložbe;
- dolgoročne terjatve iz poslovanja;
- popravek kapitala.

Opredmetena osnovna sredstva so po SRS 1 sredstva, ki jih ima organizacija v lasti ali v finančnem najemu. Uporablja jih več kot eno obračunsko obdobje pri ustvarjanju proizvodov ali opravljanju storitev in niso namenjena prodaji (SRS, 2006). Obsegajo zemljišča, zgradbe, opremo, dolgoletne nasade in osnovno čredo. Opredmetena osnovna sredstva so lahko v uporabi, to so sredstva, ki so zmožna takojšnje uporabe, ne glede na to ali so dejansko uporabljena in so vključena med sredstva organizacije po njihovi neodpisani vrednosti, ki je razlika med nabavno vrednostjo in popravkom vrednosti, ali v pripravi. V pripravi so sredstva, ki so v fazi usposabljanja za uporabo in so vključena med sredstva organizacije po njihovi nakupni ceni brez davka na dodano vrednost, povečani za morebitne stroške, ki jih je podjetje z njimi imelo do proučevanega trenutka (Hočevár et al. 2001, str. 40-41). OŠ Metlika v to skupino sredstev uvršča zemljišča, zgradbe in opremo za opravljanje osnovne dejavnosti.

Neopredmetena dolgoročna sredstva so po SRS 2 nedenarna sredstva, ki praviloma fizično ne obstajajo (so v obliki pravic) in obsegajo dolgoročno odložene stroške razvijanja in organizacijske stroške, usredstvene stroške naložb v tuja opredmetena osnovna sredstva, naložbe v koncesije, blagovne znamke, patente, licence in podobne pravice ter naložbe v dobro ime. K neopredmetenim dolgoročnim sredstvom štejemo dolgoročne aktivne časovne razmejitve, ki so dejansko dolgoročno odloženi stroški (SRS, 2006). V to skupino sredstev šola uvršča licence za računalniške programe, katerih nabavna vrednost presega 500 €.

Terjatve iz poslovanja so pravice ali zahtevki organizacije iz premoženjsko-pravnih in drugih razmerjih, na osnovi katerih lahko organizacija zahteva plačilo obveznosti, bodisi plačilo dolga, dobavo kakšne stvari ali izvedbo storitve od določene druge (pravne) osebe

(Pučko & Rozman, 1996, str. 68). Po SRS 5 se terjatve v večini primerov pojavljajo v razmerju do kupcev in ostalih financerjev (predvsem terjatve do države) za opravljene storitve in prodane proizvode, do zaposlenih v organizaciji, do udeležencev pri poslovnem izidu in druge. Terjatve izkazujemo ločeno, gleda na dobo zapadlosti (SRS, 2006).

Ko je doba zapadlosti terjatev daljša od enega leta, govorimo o **dolgoročnih** terjativah (v to skupino spadajo tudi terjatve za odloženi davek). Terjatve v bilanci stanja pripoznamo kot sredstvo, če obstaja verjetnost, da bodo iz terjatve pritekale gospodarske koristi, in če izvirno vrednost terjatve lahko zagotovo izmerimo (SRS, 2006).

V skupino **popravek kapitala** uvrščamo odkupljene lastne delnice in terjatve za nevplačani vpisani kapital (Pučko, 2006, str. 52).

Po SRS 3 so **dolgoročne finančne naložbe** naložbe v kapital drugih podjetij, naložbe v finančne dolgove (dana posojila) drugih podjetij, države ali občine, zajemajo tudi dolgoročne naložbe v odkupljene lastne delnice in dane dolgoročne pologe in varščine (SRS, 2006). Po Hočevarju et al. (2001, str. 47) so dolgoročne finančne naložbe tiste, ki trajajo dlje kot eno leto in so predvidene za pridobivanje prihodkov od financiranja, torej za ohranjanje ali večanje vrednosti vloženih sredstev.

V Tabeli 4 podajam obseg in strukturo dolgoročnih sredstev OŠ Metlika, oziroma osnovnih sredstev, saj šola v letih 2014 in 2015 ni imela nobenih dolgoročnih finančnih naložb in dolgoročnih terjatev iz poslovanja.

Tabela 4: Obseg (v € brez centov) in struktura (v %) dolgoročnih sredstev OŠ Metlika na dan 31. 12. v letih 2014 in 2015

Vrsta dolgoročnih sredstev	Leto 2015	Delež 2015 (%)	Leto 2014	Delež 2014 (%)	Indeks 2015/2014
NEOPREDMETENA DOLGOROČNA SREDSTVA	0	0,00	234	0,01	0,00
OPREDMETENA OSNOVNA SREDSTVA	1.867.759	100,00	2.021.306	99,99	92,40
Nepremičnine	1.691.244	90,55	1.778.937	88,00	95,07
Oprema in druga opredmetena osnovna sredstva	176.515	9,45	242.369	11,99	72,83
DOLGOROČNA SREDSTVA SKUPAJ	1.867.759	100,00	2.021.540	100,00	92,39

Vir: Povzeto in prirejeno po Osnovna šola Metlika, Letno poročilo Osnovne šole Metlika za leto 2015, 2016, str. 31.

Tabela 4 na prejšnji strani nam prikazuje, da se struktura dolgoročnih sredstev med letoma 2014 in 2015 praktično ni spremenila. Med neopredmetenimi dolgoročnimi sredstvi ima šola licenčnine za računalniške programe. Na koncu leta 2015 je zaradi amortizacije vrednost neopredmetenih dolgoročnih sredstev 0 €. Večinski delež opredmetenih osnovnih sredstev predstavljajo nepremičnine, in sicer so v letu 2015 so predstavljale 90,55 % vseh opredmetenih osnovnih sredstev. Vrednost nepremičnin se je v letu 2015 zmanjšala za 4,93 % na račun amortizacije. Prav tako v letu 2015 glede na leto 2014 opazimo zmanjšanje vrednosti opreme in drugih opredmetenih osnovnih sredstev (šola v to skupino sredstev uvršča opremo za opravljanje osnovne dejavnosti), in sicer za 27,17 %. Večinski del tega zmanjšanja gre ravno tako pripisati amortizaciji. Kumulativno so se dolgoročna sredstva zavoda v letu 2015 zmanjšala za 7,61 %.

Osnovna sredstva se pri izvajanju poslovnega procesa postopoma obrabljajo in tako počasi prenašajo svojo vrednost na nastajajoče poslovne učinke. Stopnjo obrabe sredstev označujemo s stopnjo odpisanosti in ta je v veliki meri od odvisna metode, po kateri organizacija amortizira svoja osnovna sredstva. Na stopnjo odpisanosti poleg omenjenega lahko vplivamo tudi z nabavo novih osnovnih sredstev. Odpisano vrednost osnovnih sredstev izračunamo kot razliko med nabavno vrednostjo in neodpisano vrednostjo osnovnih sredstev.

Kot vidimo iz spodnje enačbe (1), stopnjo odpisanosti izračunamo kot razmerje med odpisano vrednostjo in nabavno vrednostjo osnovnih sredstev (Pučko, 2006, str. 59).

$$\text{Stopnja odpisanosti} = \frac{\text{Odpisana vrednost osnovnih sredstev}}{\text{Nabavna vrednost osnovnih sredstev}} \times 100 \quad (1)$$

Stopnja neodpisnosti osnovnih sredstev pa je nasprotna stopnji odpisanosti in prikazuje delež nabavne vrednosti sredstva, ki še ni bil odpisan, enačba (2). Računamo jo kot razmerje med neodpisano vrednostjo osnovnih sredstev in njihovo nabavno vrednostjo.

$$\text{Stopnja neodpisnosti} = \frac{\text{Neodpisana vrednost osnovnih sredstev}}{\text{Nabavna vrednost osnovnih sredstev}} \times 100 \quad (2)$$

V Tabeli 5 na naslednji strani prikazujem stopnje odpisanosti in stopnje neodpisnosti opredmetenih osnovnih sredstev OŠ Metlika konec let 2014 in 2015. Nabavne, odpisane in neodpisane vrednosti izražamo v € in brez centov. Stopnja odpisanosti je v letu 2015 znašala 48,53 %, v letu 2014 pa 44,40 %. Stopnja odpisanosti opredmetenih osnovnih sredstev se je v letu 2015 povečala za 9,28 % glede na leto 2014 na račun amortizacije in hkrati se je iz istega razloga v letu 2015 zmanjšala stopnja neodpisnosti opredmetenih osnovnih sredstev.

Tabela 5: Stopnja odpisanosti in stopnja neodpisanosti opredmetenih osnovnih sredstev OŠ Metlike v letih 2014 in 2015

Element	Leto 2015	Leto 2014	Indeks 2015/2014
1. Nabavna vrednost opredmetenih osnovnih sredstev	3.628.490	3.635.674	99,80
2. Odpisana vrednost opredmetenih osnovnih sredstev	1.760.731	1.614.368	109,07
3. Neodpisana vrednost opredmetenih osnovnih sredstev	1.867.759	2.021.306	92,40
4. Stopnja odpisanosti (v %)	48,53	44,40	109,28
5. Stopnja neodpisanosti (v %)	51,47	55,60	92,59

Vir: Privzeto in prirejeno po Ajpes, Podatki iz bilance stanja na dan 31. 12. 2015, 2016a.

5.2.1.2 Analiza kratkoročnih sredstev

Po Hočevarju et al. (2001, str. 49) je pojem kratkoročna sredstva širši od pojma obratna sredstva, saj vključuje tudi kratkoročne finančne naložbe, ter ožji od pojma gibljiva sredstva, saj mednje ne štejemo dolgoročnih terjatev iz poslovanja. Značilnost obratnih sredstev je, da se že v enem samem poslovnem procesu porabijo oziroma snovno in vrednostno preidejo v nastajajoče poslovne učinke ter se v prvotno obliko povrnejo v obdobju, ki je krajše od enega leta. Kratkoročna sredstva glede na obliko razvrstimo v naslednje skupine:

- denarna sredstva;
- zaloge;
- kratkoročne terjatve iz poslovanja;
- kratkoročne finančne naložbe;
- aktivne časovne razmejitve.

Po SRS 7 so **denarna sredstva** gotovina oziroma denar v blagajni, knjižni denar na računih pri banki ali kakšni drugi finančni ustanovi in denar na poti. Med denarna sredstva spadajo tudi denarni ustrezniki, to so naložbe, ki jih lahko hitro spremenimo v vnaprej znani znesek denarja. K denarnim uresnikom štejemo vloge pri bankah, kratkoročne depozite in podobne naložbe, katerih namen je plačilna sposobnost. Denarna sredstva v domači in tuji valuti izkazujemo ločeno (SRS, 2006).

SRS 4 opredeljuje **zaloge** kot opredmetena sredstva, ki jih porabljamo pri proizvodnji izdelkov in opravljanju storitev ali pa so prodana v okviru rednega poslovanja organizacije (SRS, 2006). Po Hočevarju et al. (2001, str. 50) zaloge obsegajo material v širšem pomenu,

drobni inventar, trgovsko blago, nedokončano proizvodnjo in gotove proizvode. OŠ Metlika med svoje zaloge všteva zaloge živil, kurilnega olja in peletov ter jih v skladu s Pravilnikom o računovodstvu, ovrednoti po metodi fifo.

Kratkoročne terjatve iz poslovanja so tiste, ki zapadejo v plačilo v obdobju, krajšem od enega leta, in v glavnem obsegajo terjatve za že dostavljene poslovne učinke, ki pa še niso plačani, dane predujme dobaviteljem in terjatve zaradi preplačil (SRS, 2006).

Kratkoročne finančne naložbe obsegajo kratkoročno dana posojila, pologe in varščine, kratkoročne naložbe v kapital drugih podjetij in v odkupljene lastne delnice. Od dolgoročnih finančnih naložb se razlikujejo po vračilnem roku, ki je krajši od enega leta (Hočevar et al., 2001, str. 59-60). S kratkoročnimi finančnimi naložbami organizacija povečuje svoje prihodke iz financiranja.

Aktivne časovne razmejitve obsegajo kratkoročno odložene stroške in prehodno nezaračunane prihodke. Stroške in prihodke v organizaciji, ki ne nastajajo enakomerno, zaradi potrebe po bolj enakomernem vplivanju na poslovni rezultat organizacije časovno razmejujemo.

V Tabeli 6 prikazujem obseg in strukturo kratkoročnih sredstev OŠ Metlika v letih 2014 in 2015.

Tabela 6: Obseg (v € brez centov) in struktura (v %) kratkoročnih sredstev OŠ Metlika na dan 31. 12. v letih 2014 in 2015

Vrste kratkoročnih sredstev	Leto 2015	Delež 2015 (%)	Leto 2014	Delež 2014 (%)	Indeks 2015/2014
Denarna sredstva v blagajni in pri bankah	26.316	11,82	27.960	10,71	94,12
Kratkoročne terjatve do kupcev	22.673	10,18	31.275	11,98	72,50
Dani predujmi in varščine	324	0,15	0	0,00	/
Kratkoročne terjatve do uporabnikov EKT	168.467	75,67	194.686	74,61	86,53
Druge kratkoročne terjatve	911	0,41	1.645	0,63	55,38
Aktivne časovne razmejitve	1.398	0,63	4.014	1,54	34,83
Zaloge	2.552	1,15	1.375	0,53	185,60
KRATKOROČNA SREDSTVA SKUPAJ	222.641	100,00	260.955	100,00	85,32

Vir: Prevezto in prirejeno po Osnovna šola Metlika, Letno poročilo Osnovne šole Metlika za leto 2015, 2016, str. 31.

Iz Tabele 6 na prejšnji strani vidimo, da je višina kratkoročnih sredstev v letu 2014 znašala 260.955 €, v letu 2015 pa se je njihov obseg zmanjšal za 14,68 % in je tako znašal 222.641 €. Kratkoročne terjatve do uporabnikov EKN predstavljajo največji delež kratkoročnih sredstev v obeh proučevanih letih, in sicer v letu 2014 predstavljajo 74,61 %, v letu 2015 pa 75,67 % kratkoročnih sredstev. V letu 2015 se je glede na leto 2014 obseg kratkoročnih terjatev do uporabnikov EKN zmanjšal za 13,47 %. Tudi kratkoročne terjatve do kupcev so se v letu 2015 v primerjavi z letom 2014 znižale, in sicer za 27,50 %. Postavka dani predujmi in varščine je v letu 2014 znašala 0 €, v letu 2015 pa 324 € in je obsegala predvsem vsa preplačila, ki jih je šola plačala v glavnem iz naslova prejetih predračunov za izobraževanje zaposlenih.

Postavka kratkoročne terjatve do kupcev v OŠ Metlika zajema terjatve iz naslova položnic za opravljene storitve za učence (prehrana, ekskurzije, naravoslovni dnevi, podaljšano bivanje idr.) in terjatve iz naslova izstavljenih računov za najem športne dvorane in učilnic. Kratkoročne terjatve do uporabnikov EKN so kratkoročne terjatve do neposrednih uporabnikov proračuna države in občine in kratkoročne terjatve do posrednih uporabnikov proračuna države in občine. V primeru OŠ Metlika se je postavka kratkoročne terjatve do uporabnikov EKN zmanjšala predvsem zaradi nižjih terjatev do MIZŠ in drugih ministrstev, v glavnem iz naslova plač oziroma za pokrivanje vseh stroškov dela in programske materialne stroške, in zaradi nižjih kratkoročnih terjatev do Srednje šole Metlika (Osnovna šola Metlika, 2015b, 2016).

Med druge kratkoročne terjatve šola šteje druge terjatve do zaposlenih in terjatve do države za vstopni davek na dodano vrednost, tukaj so izkazani tudi popravki vrednosti ostalih kratkoročnih terjatev ter terjatve do državnih in drugih institucij za obračunane stroške nadomestil plač za bolniško odsotnost nad 30 dni. Tudi te terjatve so se v letu 2015 znižale, in sicer za 44,62 % glede na predhodno leto. Aktivne časovne razmejitve so v letu 2014 med drugim zajemale kratkoročno odložene stroške izobraževanja učiteljev in zamudne obresti ter so bile zato precej višje kot v letu 2015. V letu 2015 so se znižale za 65,17 %. Zaloge v OŠ Metlika so nizke, kar zagotavlja njihovo hitro obračanje. Obsegajo zaloge živil, kurilnega olja in peletov. V letu 2015 se je obseg zalog povečal za 85,60 % na račun povečanja zalog kurilnega olja in peletov (Osnovna šola Metlika, 2016).

V Tabeli 7 na naslednji strani prikazujem obseg in strukturo terjatev v OŠ Metlika. Obseg terjatev je v letu 2015 znašal 192.375 € in se je v primerjavi s predhodnim letom zmanjšal za 15,48 %, saj je bila takrat višina terjatev 227.606 €. Pri vseh postavkah terjatev je v letu 2015 glede na leto 2014 opaziti trend zniževanja. Na zmanjšanje terjatev so najbolj vplivale kratkoročne terjatve do uporabnikov EKN, ki hkrati predstavljajo tudi največji delež v vrednosti vseh terjatev. Ta delež je v letu 2014 znašal 85,54 %, v letu 2015 pa kar 87,57 %. Kratkoročne terjatve do uporabnikov EKN so se torej v primerjavi z letom 2014 zmanjšale za 13,47 %. Tudi kratkoročne terjatve do kupcev so v letu 2015 nižje za 27,50 % glede na leto 2014.

Tabela 7: Obseg (v € brez centov) in struktura (v %) terjatev OŠ Metlika na dan 31. 12. v letih 2014 in 2015

Vrste terjatev	Leto 2015	Delež 2015 (%)	Leto 2014	Delež 2014 (%)	Indeks 2015/2014
Dolgoročne terjatve iz poslovanja	0	0,00	0	0,00	0,00
Kratkoročne terjatve do kupcev	22.673	11,79	31.275	13,74	72,50
Dani predujmi in varščine	324	0,17	0	0,00	/
Kratkoročne terjatve do uporabnikov EKN	168.467	87,57	194.686	85,54	86,53
Kratkoročne terjatve iz financiranja	0	0,00	0	0,00	0,00
Druge kratkoročne terjatve	911	0,47	1.645	0,72	55,38
TERJATVE SKUPAJ	192.375	100,00	227.606	100,00	84,52

Vir: Privzeto in prirejeno po Ajpes, Podatki iz bilance stanja na dan 31. 12. 2015, 2016a.

5.2.2 Analiza obveznosti do virov sredstev

Sredstva organizacije na aktivni strani bilance stanja predstavljajo premoženje podjetja, obveznosti do virov sredstev na pasivni strani bilance stanja pa vire financiranja tega premoženja.

Obveznosti do virov sredstev delimo v 3 skupine. Prva skupina so obveznosti iz naslova kapitala, kjer kapital predstavlja trajni oziroma lastni vir financiranja organizacije in v katerega vlagajo lastniki (ustanovitelji). Druga skupina so obveznosti iz naslova časovnih razmejitev, ki so po svoji vsebini še nedoločen dolg in kjer gre za odložene prihodke ter za vnaprej vračunane stroške (odhodke). Med te obveznosti spadajo dolgoročne pasivne časovne razmejitve, tako imenovane dolgoročne rezervacije, in kratkoročne pasivne časovne razmejitve, imenovane kar pasivne časovne razmejitve. Tretja skupina so obveznosti do virov sredstev iz naslova dolgov, ki so lahko iz financiranja (ko gre za dobljene kredite in izdane vrednostne papirje) ali iz poslovanja (dobljeni predujmi in blagovni krediti). Obveznosti iz naslova dolgov so lahko kratkoročne ali dolgoročne, odvisno od dobe zapadlosti, kjer je meja eno leto (Hočevár et al. 2001, str. 64-71).

Obveznosti do virov sredstev sestavljajo (Pučko & Rozman, 1996, str. 77-82):

- kapital, ki je sestavljen iz osnovnega kapitala, vplačanih presežkov kapitala, prenešenega čistega dobička ali izgube prejšnjih let, rezerv, revalorizacijskega popravka kapitala in nerazdeljenega dobička ali izgube poslovnega leta;

- dolgoročne rezervacije ali dolgoročne pasivne časovne razmejitve oblikujemo tako, da upoštevamo stroške, ki še niso nastali ali pa ne upoštevamo prihodkov, ki so že nastali, stroški vezani nanje pa še ne. Primer dolgoročno vračunanih rezervacij so obveznosti, ki nastanejo naenkrat, vendar jih razmejujemo na več let;
- dolgoročne obveznosti so prejeta posojila in krediti, z zapadlostjo daljšo od enega leta in so lahko iz financiranja ali iz poslovanja. Med dolgoročne obveznosti iz financiranja spadajo dolgoročna posojila in krediti bank ter drugih finančnih institucij in izdani dolgoročni vrednostni papirji (zlasti obveznice). Njihov namen je predvsem širjenje organizacij (investicije) ter izboljšanje plačilne sposobnosti in finančne stabilnosti. Dolgoročne obveznosti iz poslovanja pa so predvsem prejeta komercialna posojila, ki jih organizacije uporabljajo za plačila dobaviteljem, dodeljevanje kreditov kupcem, prejeti predujmi in prejeti komercialni krediti, ki predstavljajo obveznost do dobaviteljev za že prejete a neplačane proizvode in storitve;
- kratkoročne obveznosti iz financiranja in iz poslovanja zapadejo v plačilo v obdobju enega leta. Kratkoročne obveznosti iz financiranja so v glavnem posojila bank in izdani kratkoročni vrednostni papirji (menice). Kratkoročne obveznosti iz poslovanja pa so predvsem obveznosti do dobaviteljev, obveznosti za predujme kupcev, obveznosti do delavcev, obveznosti do države iz naslova davkov, obveznosti za dividende, obveznosti v zvezi z razdelitvijo poslovnega izida, obveznosti za obresti in deleže iz dobička;
- pasivne časovne razmejitve so kratkoročne obveznosti, kjer se razmejitev stroškov ali prihodkov nanaša na obdobje, ki je krajše od enega leta. V to skupino uvrščamo kratkoročno odložene prihodke in kratkoročno vnaprej vračunane stroške.

V nadaljevanju diplomskega dela obveznosti do virov sredstev razdelim in obrazložim na način, kot se to zahteva od javnih zavodov v skladu z Zakonom o računovodstvu in Pravilnikom o sestavljanju letnih poročil za proračun, proračunske uporabnike in druge osebe javnega prava. Najprej podam vse postavke obveznosti do virov sredstev, ki so predpisane z zakonom in pravilnikom, razlago posameznih postavk pa samo za primere, ki so za OŠ Metlika v proučevanih letih 2014 in 2015 relevantni.

Osnovna delitev obveznosti do virov sredstev v bilanci stanja OŠ Metlika za leti 2014 in 2015 (Osnovna šola Metlika, 2016):

- kratkoročne obveznosti in pasivne časovne razmejitve;
- lastni viri in dolgoročne obveznosti.

5.2.2.1 Kratkoročne obveznosti in pasivne časovne razmejitve

Kratkoročne obveznosti in pasivne časovne razmejitve obsegajo (Ajpes, 2016a):

- kratkoročne obveznosti za prejete predujme in varščine;
- kratkoročne obveznosti do zaposlenih;

- kratkoročne obveznosti do dobaviteljev;
- druge kratkoročne obveznosti iz poslovanja;
- kratkoročne obveznosti do uporabnikov EKN;
- kratkoročne obveznosti do financerjev;
- kratkoročne obveznosti iz financiranja;
- neplačani prihodki;
- pasivne časovne razmejitve.

Kratkoročne obveznosti za prejete predujme in varščine so posebna vrsta kratkoročnih obveznosti iz poslovanja. Plačajo jih kupci oziroma komitenti za dobavo proizvodov ali storitev, opravljeno v bližnji prihodnosti. V primeru OŠ Metlika v to skupino sodijo preplačila komitentov, v letu 2014 pa so bili v tej skupini obveznosti zabeleženi tudi prejeti predujmi za ekskurzijo zaposlenih na koncu šolskega leta (Osnovna šola Metlika, 2015b).

V skupino **kratkoročnih obveznosti do zaposlenih** sodijo obveznosti OŠ Metlika do zaposlenih iz naslova plač, nadomestil in drugih kratkoročnih obveznosti do zaposlenih oziroma iz naslova drugih prejemkov iz delovnega razmerja (nadomestilo za prehrano in prevoz, premije za kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje in drugi), ter prispevki in davki, povezani s plačami in njihovimi nadomestili.

Kratkoročne obveznosti OŠ Metlika do dobaviteljev zajemajo dobave dobaviteljev v državi. Dobavitelji dobavijo proizvode oziroma storitve in izstavijo račun, ki ga šola plača ob zapadlosti. Torej, s prejemom blaga oziroma računa ima šola obveznost do dobavitelja za plačilo dobavljenih proizvodov oziroma storitev. V skladu s 25. členom Pravilnika o enotnem kontnem načrtu za proračun, proračunske uporabnike in druge osebe javnega prava (Ur. l. RS, št. 112/09, 58/10, 104/10, 104/11, 97/12, 108/13, 94/14, 100715, v nadaljevanju Pravilnik EKN) se v tej skupini izkazujejo tudi zaračunane in nezaračunane obveznosti do dobaviteljev v tujini ter kratkoročni blagovni krediti, prejeti tako doma kot tudi v tujini.

Druge kratkoročne obveznosti iz poslovanja v OŠ Metlika v proučevanih letih zajemajo obveznosti za dajatve, obveznosti na podlagi odtegljajev od prejemkov zaposlenih (prehrana, krediti, sindikat) in obveznosti za davek na dodano vrednost.

Med **kratkoročne obveznosti OŠ Metlika do uporabnikov EKN** sodijo kratkoročne obveznosti do neposrednih uporabnikov državnega proračuna (ministrstva, vlada, upravne enote, sodišča), obveznosti do posrednih uporabnikov državnega proračuna (zavodi, skladi) in obveznosti do posrednih uporabnikov občinskega proračuna (vrtci, šole, zdravstveni domovi).

Pasivne časovne razmejitve v OŠ Metlika predstavljajo kratkoročno odloženi prihodki za sredstva za plače (izvajanje interesnih dejavnosti, plavalnega tečaja), izobraževanje

zaposlenih, spremstva na ekskurzijah in zbrana sredstva šolske skupnosti za opravljanje dejavnosti. V letu 2015 je med druge pasivne časovne razmejitve spadala še obrabnina iz učbeniškega sklada.

5.2.2.2 Lastni viri in dolgoročne obveznosti

Lastni viri in dolgoročne obveznosti zajemajo naslednje postavke v bilanci stanja (Ajpes, 2016a):

- splošni sklad in rezervni sklad;
- dolgoročne pasivne časovne razmejitve in dolgoročne rezervacije;
- sklad namenskega premoženja v javnih skladih;
- sklad premoženja v drugih pravnih osebah javnega prava, ki je v njihovi lasti, za neopredmetena sredstva in opredmetena osnovna sredstva;
- dolgoročne finančne obveznosti in druge dolgoročne finančne obveznosti;
- obveznosti za sredstva, prejeta v upravljanje:
 - obveznosti za neopredmetena sredstva in opredmetena osnovna sredstva;
 - obveznosti za dolgoročne finančne naložbe;
 - presežek prihodkov nad odhodki in obratno.

Med **dolgoročne pasivne časovne razmejitve** OŠ Metlika šteje odložene prihodke in prejete donacije. Šola prejema donacije za izpolnjevanje kvot za zaposlene invalide in za šolski sklad ter donacije, namenjene nadomeščanju stroškov amortizacije ter za druge namene.

Pri **obveznostih za sredstva, prejeta v upravljanje** OŠ Metlika izkazuje obveznosti za sredstva, prejeta v upravljanje po posameznih pravnih osebah, in sicer ločeno za ustanovitelja oziroma občino in ločeno za MIZŠ. V to skupino spadajo obveznosti za opredmetena osnovna sredstva in neopredmetena dolgoročna sredstva ustanovitelja ter obveznosti za opredmetena osnovna in dolgoročna sredstva, prejeta v upravljanje od MIZŠ. Največji delež v obveznostih za sredstva, prejeta v upravljanje, predstavljajo obveznosti za opredmetena osnovna sredstva ustanovitelja (Osnovna šola Metlika, 2016).

V Tabeli 8 na naslednji strani prikazujem obseg in strukturo obveznosti do virov sredstev OŠ Metlika. Šola v proučevanih letih nima nobenih kratkoročnih obveznosti do financerjev in iz financiranja. Med lastnimi viri in dolgoročnimi obveznostmi nima skladov, dolgoročnih finančnih obveznosti in niti obveznosti za dolgoročne finančne naložbe.

Tabela 8: Obseg (v € brez centov) in struktura (v %) obveznosti do virov sredstev OŠ Metlika na dan 31. 12. v letih 2014 in 2015

Vrste obveznosti do virov sredstev	Leto 2015	Delež 2015 (%)	Leto 2014	Delež 2014 (%)	Indeks 2015/2014
KRATKOROČNE OBVEZNOSTI in pasivne časovne razmejitve	217.042	10,38	267.678	11,73	81,08
Kratkoročne obveznosti za prejete predujme in varščine	17	0,00	3.563	0,16	0,48
Kratkoročne obveznosti do zaposlenih	127.937	6,12	155.824	6,83	82,10
Kratkoročne obveznosti do dobaviteljev	51.318	2,45	59.249	2,60	86,61
Druge kratkoročne obveznosti iz poslovanja	30.065	1,44	38.048	1,67	79,02
Kratkoročne obveznosti do uporabnikov EKN	1.558	0,07	3.978	0,17	39,17
Pasivne časovne razmejitve	6.147	0,29	7.016	0,31	87,61
LASTNI VIRI IN DOLGOROČNE OBVEZNOSTI	1.873.358	89,62	2.014.817	88,27	92,98
Dolgoročne pasivne časovne razmejitve	7.022	0,34	6.789	0,30	103,43
Obveznosti za neopredmetena sredstva in opredmetena osnovna sredstva	1.864.967	89,22	2.018.078	88,42	92,41
Presežek prihodkov nad odhodki	1.369	0,07	-10.050	-0,44	/
PASIVA SKUPAJ	2.090.400	100,00	2.282.495	100,00	91,58

Vir: Privzeto in prirejeno po Osnovna šola Metlika, Letno poročilo Osnovne šole Metlika za leto 2015, 2016, str. 31.

Iz zgornje tabele vidimo, da so lastni viri in dolgoročne obveznosti v letu 2014 predstavljali 88,27 % vseh virov, v letu 2015 pa 89,62 %. Obseg lastnih virov in dolgoročnih obveznosti se je v letu 2015 glede na leto poprej zmanjšal, in sicer za 7,02 %. Razmerje med kratkoročnimi obveznostmi in pasivnimi časovnimi razmejitvami ter lastnimi viri in dolgoročnimi obveznostmi se v proučevanem obdobju ni kaj bistveno spremenilo, medtem ko so se kratkoročne obveznosti in pasivne časovne razmejitve v letu 2015 zmanjšale za 18,92 % v primerjavi z letom 2014. K zmanjšanju kratkoročnih obveznosti v letu 2015 je največ prispevalo zmanjšanje kratkoročnih obveznosti do zaposlenih (za 17,90 %), do dobaviteljev (za 13,39 %) in drugih kratkoročnih obveznosti iz poslovanja (za 20,98 %). Kratkoročne obveznosti do zaposlenih so se v letu 2015 zmanjšale na račun zmanjšanja obveznosti iz naslova čistih plač in prispevkov ter drugih kratkoročnih obveznosti do zaposlenih. Kratkoročne obveznosti do dobaviteljev OŠ Metlika poravnava v valutnih rokih in vse zapadle obveznosti so bile do konca

obračunskega obdobja tudi poravnane. Druge kratkoročne obveznosti iz poslovanja so se v letu 2015 zmanjšale predvsem na račun zmanjšanja obveznosti za dajatve, obveznosti za davek na dodano vrednost ter na račun zmanjšanja obveznosti na podlagi odtegljajev od prejemkov zaposlenih. Kratkoročne obveznosti za prejete predujme so v letu 2014 obsegale predujme za zaključno ekskurzijo zaposlenih in so bile za 99,52 % višje kot v letu 2015. V letu 2015 opazimo tudi znižanje kratkoročnih obveznosti uporabnikov EKN, in sicer za 60,83 %. To znižanje je posledica zmanjšanja kratkoročnih obveznosti do posrednih uporabnikov tako državnega kot tudi občinskega proračuna (Osnovna šola Metlika, 2015b, 2016).

V letu 2015 so se malenkostno povečale dolgoročne pasivne časovne razmejitve, natančneje za 3,43 % v primerjavi s predhodnim letom. Obveznosti za neopredmetena in opredmetena osnovna sredstva pa so se v letu 2015 znižale za 7,59 %, predvsem na račun znižanja obveznosti za opredmetena osnovna sredstva, prejeta v upravljanje od ustanovitelja. Na skupno stanje teh obveznosti je v največji meri vplivala obračunana amortizacija (Osnovna šola Metlika, 2015b, 2016).

Iz poročila za leto 2014 razberemo, da je šola na dan 31. 12. 2014 v bilanci stanja beležila presežek odhodkov nad prihodki v višini 10.050 €, ki je bil posledica delnega pokrivanja izgube iz leta 2013 (le-ta je nastala zaradi nerealiziranih nakazil s strani pristojnega ministrstva za plačna nesorazmerja). Celotna izguba je prvotno znašala 22.146 € in je v letu 2014 znižana za 12.096 €, kolikor je v letu 2014 v izkazu uspeha znašal presežek prihodkov nad odhodki (Osnovna šola Metlika, 2015b). Preostanek izgube, torej 10.050 €, pa je na koncu leta 2014 ostal nepokrit. V poročilu za leto 2015 pa je šola beležila v izkazu uspeha presežek prihodkov nad odhodki v višini 11.419 €. S presežkom je najprej pokrila bilančno izgubo iz leta 2014 v višini 10.050 €, preostanek presežka v višini 1.369 €, pa je v bilanci stanja zabeležila kot bilančni presežek v letu 2015 (Osnovna šola Metlika, 2016).

5.2.3 Analiza finančne stabilnosti in plačilne sposobnosti

Bilanca stanja je temeljni računovodski izkaz, ki kaže celotno poslovanje podjetja, saj so iz nje razvidni tako obseg in struktura sredstev, kot tudi obveznosti do virov sredstev na določen dan. Značilnosti poslovanja posamezne organizacije ugotavljamo na podlagi razmerij med sredstvi, med viri sredstev, pa tudi iz razmerij med sredstvi in njihovimi viri. Ravno slednja razmerja določajo finančno stabilnost in plačilno sposobnost proučevane organizacije (Pučko & Rozman, 1996, str. 84).

5.2.3.1 Finančna stabilnost

Temeljni finančni cilj organizacije je zagotavljanje finančnega ravnotežja oziroma finančne stabilnosti. Finančna stabilnost organizacije kaže njen dolgoročni finančni položaj in pomeni zmožnost pokrivanja zapadlih obveznosti na dogi rok. Pri izračunu kazalnika

finančne stabilnosti upoštevamo razmerje med dolgoročnimi viri sredstev in stalnimi sredstvi oziroma dolgoročno vezanimi sredstvi (Koletnik 1995, str. 216).

Vrednost kazalnika finančne stabilnosti organizacije, ki finančno stabilno posluje, je okoli 1. Ko je ta kazalnik nižji od 1, pomeni, da podjetje del svojih dolgoročnih sredstev financira iz kratkoročnih virov. Obstaja velika verjetnost, da bo takšno podjetje imelo težave pri ohranjanju likvidnosti. Ravno tako je pomembno, da kazalnik finančne stabilnosti bistveno ne preseže vrednosti 1, saj bi v nasprotnem primeru to pomenilo, da ima podjetje preveč dolgoročnih virov, ki pa so praviloma dražji od kratkoročnih (Pučko, 2005, str. 138-139).

Enačba (3) prikazuje izračun kazalnika finančne stabilnosti kot razmerja med dolgoročnimi viri sredstev in dolgoročno vezanimi sredstvi (Pučko, 2005, str. 138).

$$\text{Količnik finančne stabilnosti} = \frac{\text{Dolgoročni viri sredstev}}{\text{Dolgoročno vezana sredstva}} \quad (3)$$

V Tabeli 9 prikazujem izračun finančne stabilnosti OŠ Metlika v proučevanih letih 2014 in 2015. Vrednosti sredstev in njihovih virov sta podani v € in brez centov. Izračunani kazalnik finančne stabilnosti za leto 2014 znašal 0,997, v letu 2015 pa se je povečal na 1,003. OŠ Metlika je v obeh proučevanih letih delovala približno enako finančno stabilno in je svoja dolgoročna sredstva financirala s svojimi dolgoročnimi viri. Hkrati pa so se tako dolgoročni viri kot tudi dolgoročna sredstva šole v letu 2015 zmanjšali v primerjavi s predhodnim letom, in sicer sredstva za 7,61 %, dolgoročni viri pa za 7,02 %.

Tabela 9: Izračun finančne stabilnosti OŠ Metlika na dan 31. 12. v letih 2014 in 2015

Element	Leto 2015	Leto 2014	Indeks 2015/2014
Dolgoročni viri sredstev	1.873.358	2.014.817	92,98
Dolgoročna sredstva	1.867.759	2.021.540	92,39
KAZALNIK FINANČNE STABILNOSTI	1,003	0,997	100,63

Vir: Povzeto in prirejeno po Osnovna šola Metlika, Letno poročilo Osnovne šole Metlika za leto 2015, 2016, str. 31.

5.2.3.2 Plačilna sposobnost

Plačilna sposobnost organizacije je razmerje med kratkoročnimi sredstvi in kratkoročnimi viri sredstev oziroma kratkoročnimi obveznostmi. Značilnost slednjih je, da zapadejo v roku manj kot enega leta in da jih moramo kmalu poravnati, za kar so potrebna kratkoročna

sredstva. Organizacija je plačilno sposobna oziroma likvidna, če je v vsakem trenutku sposobna poravnati zapadle obveznosti. Kazalnik plačilne sposobnosti kaže, v kolikšni meri je le-ta sposobna sproti pokriti zapadle obveznosti (Pučko & Rozman, 1996, str. 84-85).

Enačba (4) prikazuje izračun temeljnega kazalnika plačilne sposobnosti kot razmerja med kratkoročnimi sredstvi in kratkoročnimi obveznostmi (Žnidaršič-Kranjc, 1996, str. 74).

$$\text{Plačilna sposobnost} = \frac{\text{Kratkoročna sredstva}}{\text{Kratkoročne obveznosti}} \quad (4)$$

Ko je plačilna sposobnost manjša od 1, ima organizacija lahko težave z likvidnostjo, saj to pomeni, da ima kratkoročne obveznosti večje, kot so kratkoročna sredstva in lahko pride do težav pri poravnavi zapadlih obveznosti. Pomanjkljivost kazalnika plačilne sposobnosti je v tem, da prikazuje likvidnost v določenem trenutku, medtem ko ima dejansko organizacija lahko že v naslednjem trenutku ali dnevu popolnoma drugačno likvidnost, odvisno od višine zapadlih obveznosti tisti dan, kar pa je težje spremljati.

Na podlagi povedanega plačilno sposobnost ugotavljamo na osnovi naslednjih kazalnikov likvidnosti (Pučko, 2005, str. 140-141):

- **količnik obratne likvidnosti** je razmerje med obratnimi sredstvi in kratkoročnimi obveznostmi (enačba 5). Ta kazalnik kaže sposobnost organizacije, da kratkoročne obveznosti poravnava z obratnimi sredstvi. Organizacija, ki dosega ustrezno raven plačilne sposobnosti, ima vrednost tega kazalnika vsaj 2;

$$\text{Količnik obratne likvidnosti} = \frac{\text{Obratna sredstva}}{\text{Kratkoročne obveznosti}} \quad (5)$$

- **količnik hitrega testa likvidnosti** predstavlja razmerje med obratnimi sredstvi, zmanjšanimi za zaloge, in kratkoročnimi obveznostmi (enačba 6). Vrednost tega kazalnika mora znašati vsaj 1;

$$\text{Količnik hitrega testa likvidnosti} = \frac{\text{Obratna sredstva} - \text{zaloge}}{\text{Kratkoročne obveznosti}} \quad (6)$$

- **količnik denarne likvidnosti** dobimo kot razmerje med vsoto denarnih sredstev in kratkoročnih vrednostnih papirjev (v nadaljevanju kratkoročni VP) ter kratkoročnimi obveznostmi. Izračun tega kazalnika prikazuje enačba (7).

$$\text{Količnik denarne likvidnosti} = \frac{\text{Denarna sredstva} + \text{kratkoročni VP}}{\text{Kratkoročne obveznosti}} \quad (7)$$

V Tabeli 10 prikazujem izračun kazalnikov plačilne sposobnosti OŠ Metlika na dan 31. 12. v letih 2014 in 2015. Vrednosti sredstev in obveznosti so prikazane v € in brez centov.

Tabela 10: Izračun kazalnikov plačilne sposobnosti OŠ Metlika v letih 2014 in 2015

Element	Leto 2015	Leto 2014	Indeks 2015/2014
Obratna sredstva	222.641	260.955	85,32
Zaloge	2.552	1.375	185,60
Denarna sredstva	26.316	27.960	94,12
Kratkoročni vrednostni papirji	/	/	/
Kratkoročne obveznosti	210.895	260.662	80,91
Količnik obratne likvidnosti	1,056	1,001	105,45
Količnik hitrega testa likvidnosti	1,044	0,996	104,79
Količnik denarne likvidnosti	0,125	0,107	116,33

Vir: Privzeto in prirejeno po Osnovna šola Metlika, Letno poročilo za Osnovno šolo Metlika za leto 2015, 2016, str. 31.

V zgornji tabeli vidimo, da so kazalniki obratne in denarne likvidnosti v obeh opazovanih letih precej nizki. V letu 2015 je kazalnik obratne likvidnosti znašal 1,056, kazalnik denarne likvidnosti pa 0,125. Po drugi strani pri vseh treh izračunanih kazalnikih opazimo trend naraščanja v letu 2015. Glede na to, da so se v letu 2015 kratkoročne obveznosti zmanjšale za skoraj 20 %, denarna sredstva pa le za dobrih 5 %, se je kazalnik denarne likvidnosti v letu 2015 povečal za dobrih 16 % glede na leto 2014. Eden izmed razlogov za nizko vrednost kazalnikov likvidnosti je tudi ta, da OŠ Metlika pridobiva od pristojnega ministrstva in ustanovitelja namenska sredstva, ki so namenjena porabi oziroma za povračila stroškov njenega delovanja in ji ne ostajajo kot lastni prihodki in presežki preteklih let. Torej šole ne moremo primerjati z organizacijo, ki ustvarja poslovne učinke ter z njihovo prodajo skuša doseči svoj cilj delovanja, ki pa je ustvarjanje dobička, saj je cilj šole zadovoljevanje interese javnosti in večati blaginjo. V primeru OŠ Metlika ti kazalniki ne kažejo realne slike o njeni plačilni sposobnosti, saj upoštevajo stanje sredstev in obveznosti le na dan bilance stanja, torej kažejo le razmerje med likvidnimi sredstvi in kratkoročnimi obveznostmi v tem enem trenutku. Kljub temu pa je šola sposobna sproti poravnati svoje zapadle obveznosti. Kazalnik hitrega testa likvidnosti je v letu 2015 znašal 1,044 in po definiciji izpolnjuje zahtevo likvidnosti, po kateri mora kazalnik hitrega testa likvidnosti znašati vsaj 1.

5.3 Analiza uspeha poslovanja

Vsaka organizacija naj bi proučevala dva tokova, in sicer poslovno-izidni tok ali tok dobička in denarni tok. Poslovno-izidni tok tvorijo prihodki in odhodki in razlika med njimi je poslovni izid.

Uspeh poslovanja prikazuje, kako uspešna je bila organizacija pri svojem delu v določenem obdobju. Računovodsko poslovni uspeh prikažemo z izkazom uspeha, ki je temeljni računovodski izkaz, kateri prikazuje vse ustvarjene prihodke in odhodke v proučevanem obdobju, na osnovi katerih ugotavljamo ustvarjeni poslovni izid. Poslovni izid je lahko ali presežek prihodkov nad odhodki, torej dobiček, ali pa presežek odhodkov nad prihodki, torej izguba.

Po 1. členu Pravilnika o razčlenjevanju in merjenju prihodkov in odhodkov pravnih oseb javnega prava (Ur. l. RS št. 134/03, 34/04, 13/05, 114/06-ZUE, 138/06, 120/07, 112/09, 58/10, 97/12, 100/15, v nadaljevanju Pravilnik o razčlenjevanju in merjenju) je izkaz uspeha javnih zavodov, in s tem tudi OŠ Metlika, predpisan v skladu s pravili, ki jih določa Zakon o računovodstvu in Pravilnik o sestavljanju letnih poročil za proračun, proračunske uporabnike in druge osebe javnega prava (v nadaljevanju Pravilnik o sestavljanju letnih poročil). Prihodke in odhodke izkaza uspeha ter prejemke in izdatke, ki so povezani s finančnimi naložbami in najemanjem posojil, pa razčlenjujemo in prikazujemo v skladu s Pravilnikom o razčlenjevanju in merjenju. 16. člen Pravilnika o razčlenjevanju in merjenju hkrati določa, da je pri izkazovanju in razčlenjevanju prihodkov in odhodkov potrebno upoštevati tudi Pravilnik EKN in SRS.

Kot že povedano, osnovni cilj javnega zavoda, in s tem tudi OŠ Metlika, ni v ustvarjanju čim večjega dobička, ampak v zadovoljevanju javnega interesa z opravljanjem javne službe. Kljub temu pa mora OŠ Metlika poslovati gospodarno in z omejenimi sredstvi, ki jih dobiva od ustanovitelja in države za izvajanje javne službe, doseči kar največje možne koristi za uporabnike svojih storitev. Tudi poslovni izid javnega zavoda mora v delu, ki je vezan na opravljanje javne službe, beležiti presežek prihodkov nad odhodki, vendar je ta presežek načeloma nizek. Pozitiven poslovni izid omogoča rast in razvoj neprofitne organizacije, po drugi strani pa lahko negativen poslovni izid dolgoročno pomeni manjšanje obsega osnovne dejavnosti in upadanje kakovosti izvajanja javne službe.

Javni zavodi, ki poleg osnovne opravljajo še tržno dejavnost, morajo slediti cilju doseganja maksimalnega dobička v tistem delu poslovanja, ki se nanaša na prodajo blaga in storitev na trgu in v tem primeru veljajo zanje enaka pravila kot za ostale poslovne subjekte na tržišču.

5.3.1 Analiza prihodkov

Po SRS 18 (SRS, 2006) prihodke opredeljujemo kot naraščanje gospodarskih koristi v določenem obdobju, in sicer kot povečanje sredstev ali pa kot zmanjšanje dolgov in jih pripoznamo, ko upravičeno pričakujemo, da bodo tudi poplačani, torej da bodo vodili do prejemkov. Prihodke se delimo na prihodke od poslovanja, prihodke od financiranja in druge prihodke. Poslovne in finančne prihodke z eno besedo imenujemo tudi redni prihodki.

Med **prihodke od poslovanja** uvrščamo prodajne vrednosti prodanih proizvodov, storitev, blaga in materiala ter druge poslovne prihodke v zvezi z dobljenimi podporami za prodane poslovne učinke, na primer dobljene dotacije, subvencije, kompenzacije, regrese in premije. OŠ Metlika med svojimi poslovnimi prihodki izkazuje eno samo vrsto prihodkov, in sicer prihodke od prodaje proizvodov in storitev.

Prihodki od financiranja so prihodki v zvezi s finančnimi naložbami in terjatvami. To so lahko prihodki od obresti, dividend, udeležb v dobičkih drugih, pa tudi prevrednotovalni finančni prihodki, ki se pojavljajo ob prodaji finančnih naložb (Žnidaršič-Kranjc, 1996, str. 125). Pučko in Rozman (1996, str. 221) delita prihodke od financiranja na tiste, ki niso odvisni od poslovnega izida drugih (obresti), in tiste, ki so odvisni od poslovnega izida drugih (dividende). OŠ Metlika med finančne prihodke v proučevanem obdobju beleži predvsem zamudne obresti zaradi prepoznega plačila obveznosti s strani kupcev.

Drugi prihodki se pojavljajo kot posledica nekih neobičajnih dogodkov (rezultat teh so izredni prihodki) in ostalih prihodkov, ki nimajo narave rednih prihodkov, vendar oboji povečujejo poslovni izid v proučevanem obdobju. Drugi prihodki so lahko povezani s prodajo materialnih in nematerialnih naložb, z naknadno ugotovljenimi presežki materiala, proizvodov in nedokončane proizvodnje (sem spadajo še kasneje plačane že odpisane terjatve, zamudne obresti, pogodbene kazni, prejete are, nagrade, penali idr.) ter z naknadno ugotovljenimi popusti (Pučko & Rozman, 1996, str. 221-222). OŠ Metlika v to skupino uvršča prihodke od plačanih sodnih stroškov in centinske razlike.

Naj omenim še **prevrednotovalne poslovne prihodke**, ki se po SRS 18 pojavljajo kot presežek prodajne vrednosti nad knjigovodsko vrednostjo pri prodaji opredmetenih osnovnih sredstev in neopredmetenih sredstev, ter drugi prevrednotovalni poslovni prihodki (SRS, 2006).

V Tabeli 11 prikazujem obseg in strukturo prihodkov OŠ Metlika v proučevanih letih 2014 in 2015. Iz tabele vidimo, da se struktura prihodkov v proučevanem obdobju praktično ni spreminjala. Poslovni prihodki tako v letu 2014 kot tudi v letu 2015 predstavljajo pretežni delež celotnih prihodkov, in sicer v letu 2014 99,91 %, v letu 2015 pa 99,94 % celotnih prihodkov. Finančni prihodki, drugi prihodki in prevrednotovalni poslovni prihodki

predstavljajo skupaj manj kot 0,10 % celotnih prihodkov tako v letu 2014 kot tudi v letu 2015. Pri primerjavi podatkov med letoma opazimo, da so se celotni prihodki v letu 2015 znižali glede na predhodno leto, in sicer za 3,19 %. Bistven pomen za njihovo znižanje gre pripisati poslovnim prihodkom, ki so se v letu 2015 ravno tako znižali, in sicer za 3,16 %. Na znižanje slednjih so v letu 2015 najbolj vplivali nižji prihodki za plače delavcev, ki so do 1. 9. 2015 dopolnjevali delovno obveznost na srednji šoli, nižji lastni prihodki iz opravljanja osnovne dejavnosti ter nižji prihodki iz opravljanja tržne dejavnosti. Najbolj so se zmanjšali prevrednotovalni poslovni prihodki, in sicer za 42,96 %, vendar je njihov delež v strukturi celotnih prihodkih zelo majhen (Osnovna šola Metlika, 2016).

Tabela 11: Obseg (v € brez centov) in struktura (v %) prihodkov OŠ Metlika v letih 2014 in 2015

Vrste prihodkov	Leto 2015	Delež 2015 (%)	Leto 2014	Delež 2014 (%)	Indeks 2015/2014
Poslovni prihodki	2.430.230	99,94	2.509.611	99,91	96,84
Prihodki od prodaje proizvodov in storitev	2.430.230	99,94	2.509.611	99,91	96,84
Finančni prihodki	192	0,01	273	0,01	70,33
Drugi prihodki	295	0,01	371	0,01	79,51
Prevrednotovalni poslovni prihodki	911	0,04	1.597	0,06	57,04
Drugi prevrednotovalni poslovni prihodki	911	0,04	1.597	0,06	57,04
CELOTNI PRIHODKI	2.431.628	100,00	2.511.852	100,00	96,81

Vir: Privzeto in prirejeno po Ajpes, Prikaz prihodkov in odhodkov v obdobju od 1. 1. do 31. 12. 2015, 2016b.

5.3.2 Analiza odhodkov

Po SRS 17 pomenijo odhodki zmanjšanje gospodarske koristi v določenem obdobju, in sicer kot zmanjšanje sredstev ali kot povečanje dolgov (SRS, 2006). Stroški so denarno ovrednoteni potroški prvin poslovnega procesa (to so delovna sredstva, predmeti dela, delo in tuje storitve), medtem ko so odhodki tisti stroški, ki se nanašajo na prodane poslovne učinke v proučevanem obdobju. Odhodki določenega obdobja torej predstavljajo tisti znesek stroškov, ki vplivajo na poslovni izid v tem obdobju. Enako kot prihodke tudi odhodke delimo na odhodke iz poslovanja, odhodke iz financiranja in druge odhodke. Poslovni in finančni odhodki skupaj tvorijo redne odhodke, ki predstavljajo normalne pojave pri poslovanju.

Odhodki iz poslovanja so povezani z nastajanjem in prodajanjem proizvodov, storitev, materiala in trgovskega blaga. Ugotoviti višino poslovnih odhodkov v določenem obdobju v proizvodjalnih organizacijah pomeni poznati podatek o stroških, ki so nastali v tem obdobju, ter podatek o stroških, vezanih v začetne in v končne zaloge, tako nedokončane proizvodnje kot tudi gotovih proizvodov proučevanega obdobja. V primeru storitvenih organizacij so odhodki obdobja enaki stroškom, nastalim v istem obdobju, saj pri tej vrsti organizacij ne obstajajo zaloge dokončanih in nedokončanih proizvodov, ampak vse storitve, ki so opravljene (strošek=odhodek), so tudi prodane (prihodek) (Turk et al., 2004, str. 94-95). Iz podanega lahko sklepamo, da so v OŠ Metlika odhodki iz poslovanja poslovni stroški, ki se nanašajo na prodane poslovne učinke in te stroške delimo na:

- stroški materiala, ki po 48. členu Pravilnika EKN vključujejo, poleg stroškov materiala, še stroške pomožnega materiala in kupljenih polizdelkov, stroške nadomestnih delov in materiala za investicijsko vzdrževanje, stroške energije (elektrika, kurilno olje, peleti), pisarniškega materiala in strokovne literature, stroške drobnega inventarja, čigar doba koristnosti ne presega enega leta in posamična vrednost ni višja od 500 €, in druge stroške materiala;
- stroški storitev nimajo materialne oblike in ker jih ni na zalogi, so takoj odhodki obdobja, v katerem so nastali. Po Pravilniku EKN v to skupino stroškov spadajo stroški storitev za investicijsko vzdrževanje, komunalne storitve, najemnine, intelektualne storitve, povračila stroškov v zvezi z delom, stroški bančnih storitev in plačilnega prometa, reprezentance, prevozov in drugi stroški storitev;
- stroški amortizacije so stroški delovnih sredstev, ki dejansko izgubljajo vrednost in jih je potrebno amortizirati. Amortiziranje je postopek obračunavanja in zmanjševanja vrednosti osnovnih sredstev v določenem obdobju in pripisovanja odpisane vrednosti poslovnim učinkom, ki so v tem istem obdobju nastali. Tukaj se izkazuje amortizacija opredmetenih osnovnih sredstev, neopredmetenih sredstev in drobnega inventarja;
- stroški dela, po Pravilniku EKN vključujejo stroške obračunanih plač, ki pripadajo zaposlenim za opravljeno delo, in dajatve za socialno in pokojninsko zavarovanje, nadomestila plač, ki pripadajo zaposlenim za čas, ko ne delajo (odsotnost z dela zaradi bolezni, izobraževanja, nege, selitve idr.), regres za letni dopust, jubilejne nagrade, odpravnine, solidarnostna pomoč, povračila in drugi prejemki zaposlenih, prispevki in druge dajatve delodajalca od plač, bonitet, nadomestil plač in drugih prejemkov zaposlenih;
- drugi stroški v OŠ Metlika so predvsem stroški zaradi nedoseganja kvot pri zaposlovanju invalidov in stroški, ki so vezani na okoljske in sodne dajatve, cestnine in donacije.

Finančni odhodki so odhodki za finančne naložbe in odhodki za financiranje. Po 48. členu Pravilnika EKN med odhodke za finančne naložbe spada zmanjšanje vrednosti finančnih naložb in ti odhodki imajo naravo prevrednotovalnih finančnih odhodkov. Sem sodijo še odhodki od prodaje finančnih naložb in drugi finančni odhodki zaradi oslabitve finančnih

naložb. Med odhodke za financiranje pa sodijo obresti, obračunane od najetih posojil in kreditov, ter zamudne obresti zaradi prepoznega plačila obveznosti.

Drugi odhodki se prav tako kot drugi prihodki pojavljajo kot posledica neobičajnih dogodkov, katerih rezultat so izredni odhodki in ostali odhodki, ki zmanjšujejo poslovni izid v proučevanem obdobju. Hočevar et al. (2001, str. 106) menijo, da izredni odhodki nastanejo v povezavi z izrednim zmanjšanjem sredstev ali izrednim povečanjem obveznosti do virov sredstev. Po 48. členu Pravilnika EKN med druge odhodke uvrščamo tudi odhodke zaradi odškodnin in denarnih kazni ter druge neobičajne postavke.

Med **prevrednotovalnimi poslovnimi odhodki** prikazujemo prevrednotovalne odhodke zaradi oslabitve opredmetenih osnovnih sredstev, neopredmetenih sredstev in obratnih sredstev (oslabitev zalog in terjatev iz poslovanja). Po 48. členu Pravilnika EKN tovrstne odhodke izkazujemo tudi v primeru prodaje opredmetenih osnovnih sredstev in neopredmetenih sredstev, ko je knjigovodska vrednost višja od prodajne vrednosti.

V Tabeli 12 prikazujem obseg in strukturo odhodkov iz poslovanja, oziroma poslovnih stroškov, ki se nanašajo na poslovanje OŠ Metlika v letih 2014 in 2015.

Tabela 12: Obseg (v € brez centov) in struktura (v %) poslovnih odhodkov OŠ Metlika v letih 2014 in 2015

Vrste poslovnih odhodkov	Leto 2015	Delež 2015 (%)	Leto 2014	Delež 2014 (%)	Indeks 2015/2014
Stroški blaga, materiala in storitev	506.711	20,94	522.757	20,91	96,93
Stroški materiala	360.371	14,90	392.773	15,71	91,75
Stroški storitev	146.340	6,05	129.984	5,20	112,58
Stroški dela	1.909.713	78,94	1.972.167	78,89	96,83
Plače in nadomestila plač	1.663.295	68,75	1.718.925	68,76	96,76
Prispevki za socialno varnost delodajalcev	246.418	10,19	252.549	10,10	97,57
Drugi stroški dela	0	0,00	693	0,03	0,00
Amortizacija	989	0,04	1.144	0,05	86,45
Drugi stroški	1.875	0,08	3.676	0,15	51,01
POSLOVNI ODHODKI SKUPAJ	2.419.288	100,00	2.499.744	100,00	96,78

Vir: Privzeto in prirejeno po Ajpes, Prikaz prihodkov in odhodkov v obdobju od 1. 1. do 31. 12. 2015, 2016b

Iz Tabele 12 ne prejšnji strani je razvidno, da so se celotni poslovni odhodki v letu 2015 nekoliko zmanjšali glede na leto 2014, in sicer za 3,22 %. Sama struktura odhodkov se med letoma ni bistveno spremenila, saj v obeh letih največji delež odhodkov predstavljajo stroški dela, natančneje plače in nadomestila plač, sledijo pa jim stroški materiala, prispevki za socialno varnost in stroški storitev. Na znižanje stroškov materiala so v letu 2015 vplivali predvsem nižji stroški materiala za pouk in tekoče vzdrževanje ter nižji stroški za živila. Stroški storitev so se glede na leto 2014 zvišali predvsem na račun stroškov intelektualnih storitev, stroškov storitev za investicijsko vzdrževanje (zasteklitev v avli šole in zamenjava električne napeljave) in stroškov komunalnih storitev. Stroški dela so v letu 2015 glede na leto 2014 kumulativno nižji za 3,17 %. Na znižanje teh stroškov so najbolj vplivali manjši stroški plač in nadomestil, stroški premij za kolektivno dodatno pokojninsko zavarovanje in znižanje stroškov povračila prevoza na delo. Drugi stroški so v letu 2015 skoraj za polovico manjši kot leto poprej. V letu 2014 so drugi stroški obsegali precej večje stroške za nedoseganje kvot pri zaposlovanju invalidov kot v letu 2015 (Osnovna šola Metlika, 2016, str. 38-41).

OŠ Metlika obračunava amortizacijo za zgradbe, opremo in neopredmetena sredstva v skladu s sprejetimi in predpisanimi amortizacijskimi stopnjami. V letu 2014 je znašala 157.484 €, v letu 2015 pa 156.091 €. Šola pokriva obračunano amortizacijo iz 4 različnih virov: ustanovitelj, MIZŠ, donacije in delež obračunane amortizacije, ki je vkalkuliran v ceni tržne dejavnosti, ki jo šola izvaja. V izkazu uspeha OŠ Metlika je upoštevan samo strošek amortizacije, ki se pokriva iz tržne dejavnosti, in ta znesek je bil v letu 2015 za 13,55 % nižji kot v letu poprej, preostali znesek amortizacije pa zmanjšuje obveznosti do virov (Osnovna šola Metlika, 2015b, 2016).

V Tabeli 13 prikazujem poslovne, finančne in druge odhodke ter prevrednotovalne poslovne odhodke OŠ Metlika po njihovem obsegu in strukturi v letih 2014 in 2015.

Tabela 13: Obseg (v € brez centov) in struktura (v %) odhodkov OŠ Metlika v letih 2014 in 2015

Vrste odhodkov	Leto 2015	Delež 2015 (%)	Leto 2014	Delež 2014 (%)	Indeks 2015/2014
Poslovni odhodki	2.419.288	99,96	2.499.744	100,00	96,78
Finančni odhodki	7	0,00	12	0,00	58,33
Drugi odhodki	/	/	/	/	/
Prevrednotovalni poslovni odhodki	914	0,04	/	/	/
CELOTNI ODHODKI	2.420.209	100,00	2.499.756	100,00	96,82

Vir: Privzeto in prirejeno po Ajpes, Prikaz prihodkov in odhodkov v obdobju od 1. 1. do 31. 12. 2015, 2016b.

Tabela 13 na prejšnji strani nam jasno prikazuje, da tako v letu 2014 kot tudi v letu 2015 poslovni odhodki predstavljajo praktično celotne odhodke OŠ Metlika. Zneski ostalih vrst odhodkov so dejansko zanemarljivi. Prevrednotovalni poslovni odhodki so v letu 2015 znašali 914 €. Del teh odhodkov je nastal zaradi odpisov terjatev, del pa zaradi poročila razlike odbitnega deleža davka na dodano vrednost, saj je bilo pri obračunu dokončnega odbitnega deleža ugotovljeno, da le-ta za leto 2015 znaša 2 %, medtem ko je začasni odbitni delež znašal 3 % (Osnovna šola Metlika, 2016).

5.3.3 Analiza poslovnega izida

Pri poslovnem izidu ločimo temeljne in druge vrste poslovnega izida. Temeljne vrste so dobiček, čisti dobiček in izguba, medtem ko so druge vrste poslovnega izida prispevek za kritje, kosmati dobiček, razlika v ceni, dobiček, povečan za odhodke financiranja ali izguba, zmanjšana za odhodke financiranja ter dohodek (Hočevár et al. 2001, str. 114).

Dobiček obračunskega obdobja je presežek prihodkov nad odhodki v tem obdobju in ga lahko razdelimo na dobiček iz rednega delovanja, ki je seštevek dobička iz poslovanja (presežek poslovnih prihodkov nad poslovnimi odhodki) in dobička iz financiranja (presežek finančnih prihodkov nad finančnimi odhodki), ter na dobiček iz izrednega delovanja, ki je rezultat presežka drugih prihodkov nad drugimi odhodki. Čisti poslovni izid je celotni poslovni izid, zmanjšan za davke. Lahko je v obliki čistega dobička ali čiste izgube. Izguba je negativni poslovni izid, oziroma presežek odhodkov nad prihodki v obračunskem obdobju. Enako kot dobiček lahko tudi izgubo razdelimo na izgubo iz poslovanja, iz financiranja ali izredno izgubo, oziroma na izgubo iz rednega in izrednega delovanja.

V Tabeli 14 na naslednji strani vidimo, da je OŠ Metlika v obeh proučevanih letih ustvarila pozitiven poslovni izid. Davek od dohodka pravnih oseb je v obeh letih znašal 0 €, saj je bila razlika med davčno priznanimi prihodki in odhodki precej nizka in posledično je pri vnosu olajšav v davčni obračun davčna osnova v letu 2014 in 2015 znašala 0 €. Iz tega sledi, da je v obeh letih celotni poslovni izid enak čistemu poslovnemu izidu. V letu 2015 so se glede na leto 2014 znižali vsi prihodki in odhodki šole. Največji delež med njimi in s tem tudi največji vpliv na poslovni izid imajo poslovni prihodki, ki so se v letu 2015 znižali za 3,19 %, in poslovni odhodki, ki so se v letu 2015 znižali za 3,18 %. To znižanje je rezultiralo v nižjem poslovnem izidu v letu 2015, in sicer za 5,60 % nižjem glede na leto poprej. Pozitivna poslovna izida v letih 2014 in 2015 sta posledica presežka prihodkov nad odhodki tako iz opravljanja osnovne dejavnosti (presežek nakazil nad obračunanimi stroški odprave drugega dela 3. četrtine plačnih nesorazmerij) kot tudi tržne dejavnosti (prihodki od oddaje športne dvorane in učilnic v uporabo ter prihodki od zaračunane prehrane). Čista poslovna izida v letih 2014 in 2015 sta bila namenjena za pokrivanje izgube prejšnjih let. Prvotna višina izgube iz leta 2013 je znašala 22.146 € in se je v letu 2014 zmanjšala za višino dobička, in sicer za 12.096 €, ter je 31. 12. 2014 znašala še 10.050 €. Presežek

prihodkov nad odhodki je v letu 2015 je znašal 11.419 €, od tega je šola 10.050 € namenila za pokrivanje preostale izgube, razlika v višini 1.369 € pa je 31. 12. 2015 v bilanci stanja prikazana kot presežek prihodkov nad odhodki (Osnovna šola Metlika, 2015, 2016).

Tabela 14: Poslovni izid (v € brez centov) OŠ Metlika v letih 2014 in 2015

Element	Leto 2015	Leto 2014	Indeks 2015/2014
Celotni prihodki iz poslovanja	2.431.141	2.511.208	96,81
Prihodki iz financiranja	192	273	70,33
Drugi prihodki	295	371	79,51
Celotni prihodki	2.431.628	2.511.852	96,81
Celotni odhodki iz poslovanja	2.420.202	2.499.744	96,82
Odhodki iz financiranja	7	12	58,33
Drugi odhodki	0	0	/
Celotni odhodki	2.420.209	2.499.756	96,82
Poslovni izid iz poslovanja	10.939	11.464	95,42
Poslovni izid iz financiranja	185	261	70,88
Izredni poslovni izid	295	371	79,51
Celotni poslovni izid	11.419	12.096	94,40
Davek od dohodka pravnih oseb	0	0	/
Čisti poslovni izid	11.419	12.096	94,40

Vir: Privzeto in prirejeno po Ajpes, Prikaz prihodkov in odhodkov v obdobju od 1. 1. do 31. 12. 2015, 2016b.

5.4 Analiza uspešnosti poslovanja

OŠ Metlika je javni zavod, čigar osnovna dejavnost je opravljanje javne službe, kar je v javnem interesu. Cilj delovanja torej ni ustvarjanje čim večjega dobička, ampak z izobraževanjem otrok povečevati splošno blaginjo. V tem primeru ne moremo govoriti, da OŠ Metlika ne posluje uspešno, ker ne dosega visokega dobička, saj uspešnost poslovanja ne moremo meriti zgolj na podlagi uspeha organizacije v smislu doseganja čim večjega profita, ampak moramo upoštevati tudi dejstvo, da je za doseganje določenega uspeha potrebno vložiti tudi sredstva. Pri tem uspešne organizacije težijo k uresničevanju splošnega ekonomskega načela doseganja maksimalnih koristi z danimi sredstvi oziroma doseganja danih koristi z minimalnimi sredstvi. Pri merjenju uspešnosti gospodarjenja nas

zanima velikost doseženih koristi v odnosu z velikostjo vloženih sredstev, ki so bila potrebna za doseganje teh koristi (Žnidaršič-Kranjc, 1996, str. 141).

Informacije o uspešnosti poslovanja, ki nam jih običajno zagotavlja računovodstvo, so osnova za sprejemanje poslovnih odločitev organizacije. Težave, ki se pojavljajo zaradi tovrstnega merjenja uspešnosti, izvirajo predvsem iz dejstva, da so informacije, pridobljene na podlagi podatkov iz računovodskih izkazov, preveč usmerjene na zunanje uporabnike in kratkoročne cilje poslovanja, ter premalo na potrebe vodstev organizacij in dolgoročnemu obstoju organizacij (Arh, 2010, str. 6).

Osnovna težava finančnih kazalnikov uspešnosti poslovanja je, poleg dejstva, da je višina računovodsko ugotovljenega dobička odvisna tudi od uporabljene računovodske tehnike, kar posledično vpliva na velikost kazalnikov, ter da temeljijo na podatkih iz preteklosti in zato prikazujejo zgolj posledice posameznih sprememb v poslovanju, ne pa tudi vzrokov za nastale spremembe, je predvsem v njihovi nizki izpovedni moči. S pomočjo izračunanih finančnih kazalnikov lahko zgolj ugotovljamo, ali je proučevana organizacija uspešna ali neuspešna, ne pa tudi vzrokov za njen uspeh oziroma neuspeh ter usmeritev za ukrepanje s ciljem izboljšanja uspešnosti poslovanja (Možina et al., 2002, str. 675-676).

Sodobno poslovno okolje zahteva od organizacij, da svoje aktivnosti dodobra analizirajo, nepotrebne odpravijo, potrebne pa opravljajo učinkovito in brezhibno. V takšnem okolju ne zadostujejo zgolj finančna merila uspešnosti poslovanja, ampak je potrebno uspešnost poslovanja presoditi tudi na podlagi nefinančnih kazalnikov (Možina et al., 2002, str. 677-680).

5.4.1 Finančni kazalniki uspešnosti poslovanja

Finančne kazalnike uspešnosti lahko spreminjamo s spreminjanjem zastavljenih koristi oziroma ciljev in s spremembo vloženih sredstev, ki so potrebna za doseg teh ciljev. Tako lahko opredelimo 3 različne mere uspešnosti oziroma kazalnike: produktivnost, ekonomičnost in rentabilnost.

Produktivnost predstavlja mero uspešnosti proizvodnje oziroma kazalnik učinkovitosti in kaže odnos med količino ustvarjenih produktov in časom, potrebnim za proizvodnjo teh produktov. Večja kot je proizvedena količina proizvodov in storitev na enoto delovnega časa ali krajši kot je čas proizvodnje določene količine proizvodov in storitev, večja je produktivnost in s tem uspešnost gospodarjenja (Žnidaršič-Kranjc, 1996, str. 142). Za namene analize OŠ Metlika produktivnost računamo na podlagi razmerja med vrednostjo prodanih produktov oziroma poslovnimi prihodki in povprečnim številom zaposlenih v proučevanem obdobju. Kot je razvidno iz enačbe (8), Pučko in Rozman (1996, str. 256-257) označujeta produktivnost dela kot razmerje med proizvedeno količino proizvodov in storitev ter količino vloženega delovnega časa, potrebnega za proizvodnjo.

$$\text{Produktivnost dela} = \frac{\text{Količina proizvodov in storitev}}{\text{Količina vloženega časa}} \quad (8)$$

Ekonomičnost oziroma gospodarnost kaže razmerje med proizvedenimi proizvodi in storitvami ter potrošenimi prvinami poslovnega procesa. Pri ekonomičnosti proizvedene proizvode in storitve ter potrošene prvine izrazimo vrednostno. Ta kazalnik uspešnosti nam pove, koliko proizvodov oziroma storitev ustvari ena denarna enota prvin poslovnega procesa. Več kot je proizvodov, ki jih ustvarimo z enoto poslovnih prvin, ali manj kot je prvin, ki so potrebne za proizvodnjo proizvodov in storitev, večja je ekonomičnost. Torej, večji kot so prihodki glede na odhodke, večja je ekonomičnost. Izrazimo jo lahko kot razmerje med prihodki ter z njimi povezanimi odhodki, kot je razvidno iz enačbe (9). Na ta način lahko primerjamo poslovne prihodke in poslovne odhodke ali pa tudi celotne prihodke s celotnimi odhodki (Pučko & Rozman, 1996, str. 275-279).

$$\text{Ekonomičnost} = \frac{\text{Prihodki}}{\text{Odhodki}} \quad (9)$$

Rentabilnost ali donosnost je naslednja mera uspešnosti gospodarjenja in jo lahko opredelimo z 2 vidikov, in sicer z vidika organizacije kot rentabilnost sredstev, ki kaže razmerje med čistim dobičkom in povprečnimi sredstvi (enačba 10), ter z vidika lastnikov kot rentabilnost kapitala, ki jo opredelimo z razmerjem med čistim dobičkom in zanj vloženim povprečnim kapitalom (enačba 11) (Pučko & Rozman, 1996, str. 282-283).

$$\text{Rentabilnost sredstev} = \frac{\text{Čisti dobiček}}{\text{Povprečna sredstva}} \quad (10)$$

$$\text{Rentabilnost kapitala} = \frac{\text{Čisti dobiček}}{\text{Povprečni kapital}} \quad (11)$$

V organizacijah tržnega gospodarstva predstavlja rentabilnost temeljno mero uspešnosti, medtem ko v neprofitnih organizacijah, kakršni so tudi javni zavodi, kjer temeljni cilj ni ustvarjanje čim večjega dobička ampak izpolnjevanje poslanstva javne službe, je uporaba rentabilnosti kot mere uspešnosti gospodarjenja vprašljiva. Kljub temu pa mora tudi javni zavod dosegati neko stopnjo dobička, ki se lahko uporabi za prihodnji razvoj dejavnosti ali za povečanje kakovosti izvajanja le-te, saj je v primeru izgube cilj izpolnjevanja poslanstva javne službe lahko dolgoročno ogrožen (Žnidaršič-Kranjc, 1996, str. 143).

V Tabeli 15 na naslednji strani podajam izračune finančnih kazalnikov uspešnosti za OŠ Metlika v letih 2014 in 2015. Izračune kazalnikov produktivnosti podajam kot razmerja med poslovnimi prihodki in povprečnem številu zaposlenih ter ekonomičnosti na podlagi podatkov o poslovnih prihodkih in odhodkih ter celotnih prihodkih in odhodkih. Kazalniki

rentabilnosti ni obračunan, ker z vidika javnega zavoda, kot je OŠ Metlika, kjer višina dobička ni glavno vodilo poslovanja, ta kazalnik ni nujno realna mera za uspešnost.

Tabela 15: Izračun kazalnikov produktivnosti in ekonomičnosti OŠ Metlika v letih 2014 in 2015 (v € brez centov)

Element	Leto 2015	Leto 2014	Indeks 2015/2014
Poslovni prihodki	2.431.141	2.511.208	96,81
Celotni prihodki	2.431.628	2.511.852	96,81
Poslovni odhodki	2.420.202	2.499.744	96,82
Celotni odhodki	2.420.209	2.499.756	96,82
Povprečno število zaposlenih	76	77	98,70
Produktivnost	31.989	32.613	98,09
Ekonomičnost - poslovna	1,0045	1,0046	99,99
Ekonomičnost - celotna	1,0047	1,0048	99,99

Vir: Privzeto in prirejeno po Ajpes, Prikaz prihodkov in odhodkov v obdobju od 1. 1. do 31. 12. 2015, 2016b.

Iz Tabele 15 lahko razberemo, da se je produktivnost v letu 2015 malenkostno zmanjšala glede na leto 2014 in je znašala 31.989 €/zaposlenega. To pomeni, da je vsak zaposleni v letu 2015 ustvaril 31.989 € poslovnih prihodkov. Zmanjšanje produktivnosti je posledica zmanjšanja poslovnih prihodkov za 3,19 % v letu 2015. Izračunana kazalnika ekonomičnosti sta v obeh preučevanih letih višja od 1, kar pomeni, da je OŠ Metlika poslovala ekonomično. V letu 2015 sta se tako kazalnik ekonomičnosti, ki se nanaša na poslovne prihodke in odhodke, kot tudi kazalnik celotne ekonomičnosti malenkostno zmanjšala, in sicer za 0,01 %, kar je praktično zanemarljivo. V letu 2015 je kazalnik poslovne ekonomičnosti znašal 1,0045, kar pomeni, da je OŠ Metlika na 100 € poslovnih odhodkov ustvarila 100,45 € poslovnih prihodkov.

5.4.2 Nefinančni kazalniki uspešnosti poslovanja

Nefinančnih kazalnikov za presojanje uspešnosti poslovanja je veliko in obstaja celo težnja po tem, da bi se finančne kazalnike v celoti nadomestilo z nefinančnimi. Vendar pa prevladuje stališče, da so za ugotavljanje uspešnosti poslovanja potrebne tako finančne kot tudi nefinančne informacije. Med sodobnimi načini presojanja uspešnosti obstaja več pristopov pri povezovanju finančnih in nefinančnih kazalnikov, med katerimi se najbolj priznan pristop imenuje uravnoteženi sistem kazalnikov (angl. *The Balanced Scorecard*), ki sta ga uvedla Kaplan in Norton (Možina et al., 2002, str. 681).

Uravnoteženi sistem kazalnikov je managersko orodje, ki v današnjem izredno dinamičnem in konkurenčnem okolju omogoča organizacijam uspešno in hitro odzivnost na spremembe. Ta sistem kot svoje izhodišče postavlja vizijo in strategije organizacije ter jih pretvarja v cilje in kazalnike uspešnosti, ki so razvrščeni v 4 področja oziroma vidike presojanja uspešnosti poslovanja (Kaplan & Norton, 2000, str. 36-41):

- **finančni vidik** sestavljajo finančni kazalniki, ki podajajo pomembne informacije za lastnike, vendar le-te govorijo zgolj o uspešnosti na podlagi preteklih podatkov in zato jih je potrebno dopolniti z nefinančnimi informacijami, ki omogočajo zagotavljanje prihodnje uspešnosti;
- **vidik poslovanja s strankami** postavlja kupce v ospredje. Na tem področju osnovni in splošni kazalniki izhajajo iz izvajane strategije. Primeri osnovnih kazalnikov s tega vidika so zadovoljstvo strank, ohranjanje in pridobivanje novih strank ter donosnost strank;
- **vidik notranjih poslovnih procesov**, kjer vodstvo organizacije opredeli bistvene notranje procese, ki bodo imeli odločilni vpliv na zadovoljstvo strank in doseg zastavljenih finančnih ciljev. Znotraj tega vidika obstaja bistvena razlika s tradicionalnim načinom merjenja uspešnosti poslovanja, kjer je poudarek na spremljanju in izboljševanju obstoječih poslovnih procesov in operacij znotraj organizacije, medtem ko gre po navadi pri pristopu uravnoteženega sistema kazalnikov za opredeljevanje novih in inovativnih poslovnih procesov;
- **vidik učenja in rasti** zajema kazalnike, ki so ključnega pomena za dolgoročni uspešni razvoj organizacije. Bistvenega pomena je neprestano vlaganje v izobraževanje in usposabljanje zaposlenih, izboljševanje informacijske tehnologije, tako da bo organizacija ostala konkurenčna v razmerah hitro spreminjajočih se tehnologij in inovacijskih rešitev, ter prilagajanje organizacijskih postopkov na način, da se bodo sposobni hitro prilagoditi spremembam in novim usmeritvam organizacije.

Uravnoteženi sistem kazalnikov ne predstavlja zgolj v naprej določenega enega samega skupka kazalnikov, ki naj bi bil enak za vse organizacije, ampak lahko posamezne organizacije vključujejo v presojanje uspešnosti poslovanja še številne druge vidike in kazalnike, ki so po njihovem mnenju pomembni za uspešnost. Odločitev o tem, kateri kazalniki naj bi se v upoštevali pri merjenju uspešnosti, je odvisna med drugim predvsem od strategije organizacije, njene tehnologije in organizacije same (Možina et al. 2002, str. 683).

OŠ Metlika je za temelj svojih dolgoročnih ciljev uporabila svojo vizijo, ki sem jo že predstavila v svojem diplomskem delu na strani 19. Na Sliki 4 prikazujem dolgoročne in kratkoročne cilje, ki si jih je zadala OŠ Metlika, aktivnosti, ki jih je potrebno izvesti za izpolnitev zastavljenih ciljev, kazalnike, s pomočjo katerih se meri uspešnost doseganja teh ciljev, ter časovni okvir za njihovo izpolnitev.

Tabela 16: Dolgoročni in kratkoročni cilji OŠ Metlika v letih 2014 in 2015

Dolgoročni cilj	Aktivnost	Kazalnik/merljivost	Čas	Dosežek
Izboljšati delovno disciplino učencev	Doslednost pri upoštevanju pravil šolskega reda in dogovorov starši-učenec-šola	Učni uspeh, število vzgojnih ukrepov	2014-2018	Da/ne/delno
Izboljšanje funkcionalne pismenosti	Vertikalno in interdisciplinarno povezovanje, strokovno izobraževanje	Učni uspeh, uspeh na nacionalnem preverjanju znanja	2014-2018	Da/ne/delno
Obnova šolske športne dvorane	Sodelovanje z Občino Metlika, spremljanje razpisov		2016-2018	Da/ne/delno
Ureditev prometne infrastrukture v okolici šole	Sodelovanje z Občino Metlika		2016-2018	Da/ne/delno
Kratkoročni cilj	Aktivnost	Kazalnik/merljivost	Čas	Dosežek
Zmanjšati medvrstniško nasilje	Delavnice, pogovori, sodelovanje s starši in z zunanjimi inštitucijami, doslednost pri izrekanju vzgojnih ukrepov	število vzgojnih ukrepov, število razgovorov pri svetovalni službi	2014-2015	Da/ne/delno
Krepitev pozitivne klime v kolektivu	Team building, medsebojne hospitacije, delavnice: sodelavec-sodelavcu	Vprašalnik pri samoevalvaciji	2014-2015	Da/ne/delno
Zadovoljstvo staršev z dejavnostmi šole	Sodelovanje in informiranje staršev, dan šole	Vprašalnik pri samoevalvaciji	2014-2015	Da/ne/delno
Obnavljanje informacijsko-komunikacijske tehnologije	Prijava na razpis	IKT-evidenca	2014-2015	Da/ne/delno

Vir: Povzeto in prirejeno po Osnovna šola Metlika, Letno poročilo Osnovne šole Metlika za leto 2014, 2015b, str. 7-8; Osnovna šola Metlika, Letno poročilo Osnovne šole Metlika za leto 2015, 2016, str. 7-8.

V nadaljevanju diplomskega dela bom opisno analizirala uspešnost OŠ Metlika pri doseganju zastavljenih dolgoročnih in kratkoročnih ciljev na podlagi predlaganih kazalnikov (Slika 4). Za namene te analize sem za leto 2014 upoštevala šolsko leto 2013/2014, za leto 2015 pa šolsko leto 2014/2015.

Kot prvi nefinančni kazalnik uspešnosti poslovanja OŠ Metlika se pojavlja učni uspeh, ki je hkrati tudi osnovni namen izvajanja javne službe v vzgojno-izobraževalnem zavodu. V šolskem letu 2013/2014 je OŠ Metlika obiskovalo 584 učencev, od katerih je 546 uspešno napredovalo v naslednji razred, medtem ko je bilo 32 učencev neuspešnih in so morali razred ponavljati, ter 6 učencev pa je tekom šolskega leta predčasno zaključilo šolsko obveznost ali pa se je prešolalo drugam (Osnovna šola Metlika, 2014). Učni uspeh v šolskem letu 2013/2014 je bil 93,50 %. V šolskem letu 2014/2015 je od 582 učencev uspešno zaključilo razred njih 549, 25 učencev je razred ponavljalo in 8 učencev je

predčasno zaključilo šolsko obveznost ali pa se prešolalo. V šolskem letu 2014/2015 je učni uspeh znašal 94,40 % in je bil za 0,90 % boljši kot v šolskem letu 2013/2014 (Osnovna šola Metlika, 2015a).

Na koncu šolskega leta 2013/2014 je imelo 19 učencev popravne izpite, od tega je imelo 13 učencev po en in 6 učencev po dva popravna izpita. Pri predmetu matematika je bilo celo 18 popravnih izpitov (Osnovna šola Metlika, 2014). V šolskem letu 2014/2015 je na koncu imelo 12 učencev popravne izpite, od tega 7 učencev po en in 5 učencev po dva popravna izpita. Pri predmetu matematika je bilo 9 popravnih izpitov (Osnovna šola Metlika, 2015a). V šolskem letu 2014/2015 se je število popravnih izpitov zmanjšalo za 36,80 %, pri predmetu matematike celo za 50 %.

Nacionalno preverjanje znanja (v nadaljevanju NPZ) je nefinančni kazalnik, kjer dosežke učencev 6. in 9. razreda OŠ Metlika primerjamo z dosežki učencev v Sloveniji. V 6. razredu se je pri NPZ v obeh proučevanih obdobjih preverjalo znanje pri slovenščini, matematiki in angleščini, medtem ko se je pri 9. razredih preverjalo znanje iz slovenščine in matematike ter v šolskem letu 2013/2014 še iz angleščine, v letu 2014/2015 pa iz tehnike in tehnologije. Rezultati analize dosežkov so pokazali, da so v obeh proučevanih obdobjih rezultati dosežkov učencev 6. razredov OŠ Metlika, v primerjavi s celotno Slovenijo, pod povprečjem pri vseh treh predmetih. V šolskem letu 2013/2014 so učenci 6. razredov OŠ Metlika dosegli najslabše rezultate pri matematiki, kjer so bili za 14,20 % točke pod slovenskim povprečjem. Čeprav smo v šolskem letu 2014/2015 v 6. razredih prav tako zabeležili pod povprečne rezultate pri NPZ, se je razlika do slovenskega povprečja precej zmanjšala in je tako pri matematiki znašala 0,63 % točke pod povprečjem (Osnovna šola Metlika, 2014, 2015a).

NPZ pri 9. razredih je bil v obeh proučevanih obdobjih za OŠ Metlika bolj uspešen, saj so dosežki učenci bili pri vseh predmetih nad slovenskim povprečjem, razen v šolskem letu 2013/2014 pri predmetu angleščine, kjer so bili za 6,57 % točke pod slovenskim povprečjem. Pri preverjanju znanja iz matematike so bili učenci OŠ Metlika v šolskem letu 2013/2014 za 5,26 % točke boljši od slovenskega povprečja, v šolskem letu 2014/2015 pa so bili boljši za 2,71 % točke (Osnovna šola Metlika, 2014, 2015a).

Obrazložitev rezultatov NPZ je pokazala, da večina težav učencev 6. razredov izvira iz pomanjkljive funkcionalne pismenosti, in zato je potrebno učence navajati na več samostojnega dela ter v preverjanja znanja vključiti več besedilnih nalog. Tudi v 9. razredih je analiza pokazala, da učencem še vedno največ težav povzroča razumevanje besedila in reševanje besedilnih nalog, kar kaže na pomanjkanje bralne pismenosti. Pri slovenščini se pri učencih kažejo težave tudi pri uporabi teoretičnih jezikovnih pravil v praksi. Učitelji ugotavljajo, da bo v prihodnje potrebno posvetiti več pozornosti branju, izboljšanju pravopisne zmožnosti, povečati število tvorbnih nalog in uvajati več nalog za razumevanje besedila (Osnovna šola Metlika, 2015a).

Med vzgojnimi ukrepi v OŠ Metlika prednjačijo pisni opomini razrednikov in vzgojni opomini. Vzgojni ukrepi se največkrat izrečejo v primeru neopravičenih izostankov, motenja pouka, fizičnega in verbalnega nasilja nad sošolci, neprimerne oziroma nespoštljivega odnosa do delavcev šole, kraje in uničevanja šolskega inventarja. V šolskem letu 2013/2014 je bilo 18 učencem izrečenih 28 vzgojnih ukrepov, v šolskem letu 2014/2015 pa je bilo 37 učencem izrečenih 61 vzgojnih ukrepov, kar je vsaj še enkrat več kot leto poprej. Težjih disciplinskih primerov v obeh proučevanih obdobjih ni bilo. Po izreku opomina je bil za posameznega učenca narejen vzgojni načrt, in na podlagi ocene le-teh je bilo ugotovljeno, da cilji v zvezi z vzgojnim vprašanjem še vedno niso doseženi. Iz tega razloga se bo tudi v prihodnje nadaljevalo s spremljanjem in doslednim izvajanjem vzgojnih dejavnosti (Osnovna šola Metlika, 2014, 2015a).

Število razgovorov pri svetovalni službi je naslednji nefinančni kazalnik, ki meri uspešnost doseganja kratkoročnega cilja zmanjšanja medvrstniškega nasilja. V šolskem letu 2013/2014 je svetovalna služba opravila 235 razgovorov z učenci, ki so imeli težave pri vedenju in disciplini ter pri sprejemanju šolskih pravil, v šolskem letu 2014/2015 pa je bilo opravljenih približno 180 razgovorov z vedenjsko problematičnimi učenci, kar je za 23,40 % manj kot leto poprej. Svetovalna služba je v sodelovanju z razredniki pripravila individualiziran vzgojni načrt za učence, ki so prejeli vzgojni opomin, ter spremljala njegovo izvajanje (Osnovna šola Metlika, 2014, 2015a).

Na tem mestu bi rada omenila tudi romsko problematiko oziroma uspešnost romskih otrok v OŠ Metlika, ki bi tudi lahko bila poseben kazalnik uspešnosti doseganja dolgoročnih ciljev izboljšanja delovne discipline učencev in funkcionalne pismenosti ter kratkoročnega cilja zmanjšanje medvrstniškega nasilja. Če se omejimo samo na učni uspeh ugotovimo, da je bilo v šolskem letu 2013/2014 v šolo vpisanih 50 Romov in od tega je razred uspešno zaključilo njih 19, kar predstavlja 38 %. V šolskem letu 2014/2015 pa je bilo vpisanih 45 romskih otrok in od tega jih je 18 napredovalo v višji razred, torej 40 % (Osnovna šola Metlika, 2014, 2015a).

Že ta podatek kaže na zaskrbljujočo sliko izobrazbe romskih otrok, saj kljub sodelovanju s Centrom za socialno delo, dodatno strokovno pomočjo učencem Romom, dopolnilnim poukom, individualiziranim pristopom in s prilagojenimi metodami dela so rezultati precej skopi, saj večina teh otrok ne opravlja šolskih obveznosti in domačih nalog, pogosto so odsotni od pouka, v šolo hodijo nepripravljeni in brez učnih pripomočkov ter pogosto motijo delo v razredu. Večina romskih učencev ne čuti odgovornost do šole in niso motivirani za učenje. Prav tako tudi nekateri romski starši gojijo negativen odnos do šole, ne prihajajo na govorilne ure in ne kažejo zanimanja za vedenje in učenje otrok. Pogoj za uspešno reševanje romske problematike je obvezno aktivno sodelovanje romskih staršev s šolo, motivacija romskih otrok za šolsko delo ter ozaveščanje Romov o pomenu izobrazbe in znanja v današnjem času (Osnovna šola Metlika, 2015a).

Namen kazalnika vprašalnika pri samoevalvaciji za učitelje je ugotavljanje kakovosti klime in stopnje zadovoljstva na šoli. Vprašalnik je anonimen in enak v obeh proučevanih obdobjih. Na podlagi vprašalnika se ugotavlja zadovoljstvo učiteljev z organizacijo, s prehrano, povezanostjo kolektiva, varnostjo na šoli in kakovostjo sodelovanja s starši in okoljem. V šolskem letu 2013/2014 so rezultati ankete pokazali največ nezadovoljstva zaradi nespoštovanja skupnih dogovorov, nepovezanosti kolektiva in medsebojnem nezaupanju. Na podlagi dobljenih rezultatov so bile organizirane različne interne delavnice, katerih namen je bil spodbujanje sodelovanja in večje povezanosti med učitelji (Osnovna šola Metlika, 2014).

V šolskem letu 2014/2015 so rezultati vprašalnika pri samoevalvaciji pokazali majhna izboljšanja na področju spoštovanja dogovorjenih pravil, povezanost kolektiva, urejenost prehrane, šolski red, medsebojno zaupanje, kakovost sodelovanja s starši in skupni cilji zaposlenih. Področji, ki se zdita učiteljem pomembna in kjer ni prišlo do izboljšanja sta količina administrativnega dela in iskreno dajanje neformalnih pohval. Tudi v tem šolskem letu so bile organizirane delavnice z namenom povezovanja in sodelovanja učiteljev (Osnovna šola Metlika, 2015a).

Naslednji kazalnik je vprašalnik pri samoevalvaciji za starše, ki ga izpolnita po 2 starša iz vsakega razreda in ravno tako poteka anonimno. V šolskem letu 2013/2014 so rezultati vprašalnika pokazali, da so starši najmanj zadovoljni z učinkovitostjo pri reševanju vedenjskih težav otrok in s pestrostjo šolske prehrane. Zadovoljni pa so z organizacijo govorilnih ur in s sodelovanjem z razredniki. Analiza vprašalnika v šolskem letu 2014/2015 pa je pokazala, da so starši še vedno najmanj zadovoljni z učinkovitostjo pri reševanju vedenjskih težav, zadovoljni pa so s kakovostjo pouka in s sodelovanjem z razredniki (Osnovna šola Metlika, 2014, 2015a).

Kazalnik opremljenosti z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo (v nadaljevanju IKT), kaže, da je bila OŠ Metlika pri doseganju kratkoročnega cilja obnavljanja IKT v obeh proučevanih letih uspešna. Učitelji pri številnih učnih urah uporabljajo IKT opremo, kot so prenosni računalniki, LCD-projektorji in interaktivne table. Kar se tiče doseganja kratkoročnih ciljev so v OŠ Metlika v letu 2014 naredili največji napredek ravno na tem področju, saj je bilo nabavljenih 33 kosov različne opreme, natančneje 10 računalnikov, 8 LCD projektorjev, nekaj tiskalnikov, monitorjev, video snemalnik in 5 projekcijskih platen (Osnovna šola Metlika, 2015b, str. 9-26). Tudi v letu 2015 je OŠ Metlika nadaljevala s posodabljanjem IKT in tako nabavila 16 kosov nove opreme, od tega 11 računalnikov, 3 LCD-projektorja, tiskalnik in fotoaparat (Osnovna šola Metlika, 2016, str. 28).

Na podlagi izbranih nefinančnih kazalnikov OŠ Metlika ocenjuje, da je bil dolgoročni cilj izboljšanje delovne discipline učencev, tako v letu 2014 kot tudi v letu 2015, delno dosežen. Opaziti je pozitivno spremembo pri doslednosti upoštevanja šolskih pravil in

izrekanju vzgojnih ukrepov. Ravno tako OŠ Metlika v sodelovanju s starši beleži večjo uspešnost pri reševanju vzgojne problematike (Osnovna šola Metlika, 2016, str. 8).

V OŠ Metlika smatrajo, da je v obeh proučevanih letih delno dosežen tudi dolgoročni cilj izboljšanja funkcionalne pismenosti. Glede na rezultate NPZ, funkcionalna nepismenost predstavlja precejšen izziv tudi v prihodnosti, saj bo potrebno vložiti veliko truda, tako s strani učencev kot tudi učiteljev, preden se pokažejo bolj pozitivne in trajne spremembe.

Tudi kratkoročni cilj zmanjšanja medvrstniškega nasilja je v OŠ Metlika v letih 2014 in 2015 ocenjen kot delno dosežen. K tem cilju, ki je tesno povezan z vzgojno problematiko, delovno disciplino, motiviranostjo za učenje ter s sodelovanjem s starši, je potrebno pristopiti sistematično in dosledno. Izrekanju vzgojnih ukrepov mora nujno slediti pogovor pri svetovalni službi in določitev individualnega vzgojnega načrta, ki se ga je potrebno dosledno držati, ter v sodelovanju s starši najti skupno pot, ki bo pri vsakem posameznem učencu z vzgojnimi težavami pripeljala do pozitivnih rezultatov, torej zmanjšanju nasilja med vrstniki.

Glede na analizo vprašalnika pri samoevalvaciji za učitelje v letu 2015, OŠ Metlika smatra kratkoročni cilj krepitve pozitivne klime v kolektivu kot dosežen. Učiteljem je v interesu, da si še naprej prizadevajo h krepitvi medsebojnih pozitivnih odnosov in povezanosti ter še dalje sodelujejo v internih delavnicah in medsebojnih hospitacijah.

Na tem mestu bi rada opozorila na dejstvo, da kolektiva ne predstavljajo zgolj učitelji, ampak tudi administrativni in tehnični delavci šole. Iz tega razloga sem mnenja, da bi cilj, krepitev pozitivne klime v kolektivu, moral upoštevati vse zaposlene v OŠ Metlika in to dejstvo bi morali upoštevati tudi pri izbiri kazalnika, ki meri uspešnost doseganja tega cilja. V letu 2015 je v bilo šoli 81 zaposlenih, od tega 21 administrativnih in tehničnih delavcev, kar predstavlja dobrih 25 % kolektiva. Že samo ta informacija govori v prid dejstvu, da moramo upoštevati tudi mnenja nepedagoških delavcev, ko ugotavljamo stopnjo zadovoljstva in počutja na delovnem mestu ter medsebojno povezanost kolektiva.

Na podlagi informacij, ki sem jih dobila s stani OŠ Metlika ugotavljam, da je šola kratkoročni cilj zadovoljstvo staršev z dejavnostmi šole v letu 2015 opustila (Osnovna šola Metlika, 2016, str. 8). Kljub temu lahko na podlagi kazalnika (vprašalnik pri samoevalvaciji za starše) ta cilj v obeh proučevanih letih smatramo kot delno dosežen, saj še vedno ostaja odprto vprašanje nezadovoljstva staršev pri reševanju vedenjskih težav.

SKLEP

Namen mojega diplomskega dela je bil analizirati poslovanje javnega zavoda OŠ Metlika v letu 2015 glede na leto 2014 in na osnovi tega podati ideje za izboljšanje poslovanja. V nadaljevanju navajam nekatere relevantne ugotovitve, do katerih sem prišla s primerjavo poslovanja izbranega zavoda v omenjenih letih.

Najprej sem analizirala sredstva OŠ Metlika. Ugotovila sem, da so se celotna sredstva v letu 2015 glede na leto 2014 zmanjšala za 8,42 %. Na to je v največji meri vplivalo zmanjšanje dolgoročnih sredstev, natančneje opredmetenih osnovnih sredstev za 7,60 % predvsem na račun popravka vrednosti zaradi obračunane amortizacije. Tudi kratkoročna sredstva so se v letu 2015 zmanjšala, in sicer skupno za 14,68 % predvsem zaradi zmanjšanja kratkoročnih terjatev do uporabnikov EKN, ki so se v primerjavi z letom 2014 znižale za 13,47 %. Glavni razlog za to je zmanjšanje kratkoročnih terjatev do MIZŠ in drugih ministrstev, ter znižanje kratkoročnih terjatev do Srednje šole Metlika.

Pri analizi obveznosti do virov sredstev sem ravno tako ugotovila, da so se v letu 2015 glede na leto poprej kumulativno zmanjšale za 8,42 %. Glavni vzrok za to je v zmanjšanju obveznosti za neopredmetena sredstva in opredmetena osnovna sredstva za 7,59 % predvsem na račun obračunane amortizacije. Poleg tega je na višino kumulativnih obveznosti pomembno vplivalo tudi znižanje kratkoročnih obveznosti do zaposlenih za 17,90 % iz naslova plač in prispevkov ter drugih kratkoročnih obveznosti do zaposlenih.

Nadaljevala sem z analizo kazalnikov, ki je pokazala, da OŠ Metlika posluje finančno stabilno, saj svoja dolgoročna sredstva financira z dolgoročnimi viri. Kazalnik finančne stabilnosti je v letu 2015 znašal 1,003 in se je glede na leto 2014 malenkostno povečal. Na podlagi kazalnikov plačilne sposobnosti ugotavljam, da bi le-ta lahko bila tudi višja, saj je kazalnik obratne likvidnosti v letu 2015 znašal 1,056, kazalnik denarne likvidnosti pa je bil v istem letu 0,125. Le v primeru kazalnika hitrega testa likvidnosti bi lahko rekli, da je bil na zadovoljivi ravni, saj je znašal 1,044. Nizko vrednost kazalnikov lahko pripišemo samemu načinu poslovanja OŠ Metlika, oziroma natančneje njenemu načinu financiranja, saj prejema namenska sredstva od ustanovitelja in pristojnih ministrstev, ki jih sproti porablja za v to določene namene ter je sposobna tekoče poravnati svoje zapadle obveznosti.

Analiza uspeha poslovanja je pokazala, da so se v letu 2015 glede na leto 2014 tako celotni prihodki kot tudi celotni odhodki zmanjšali, in sicer prvi za 3,19 %, drugi pa za 3,18 %. Celotne prihodke sestavljajo pretežno prihodki iz poslovanja in zato so le-ti glavni razlog za zmanjšanje celotnih prihodkov. Na znižanje poslovnih prihodkov so vplivali predvsem nižji prihodki za plače zaposlenih, nižji lastni prihodki iz opravljanja osnovne dejavnosti in nižji prihodki iz opravljanja tržne dejavnosti. Na odhodkovni strani so na znižanje odhodkov najpomembneje vplivali nižji poslovni odhodki, natančneje nižji stroški dela iz

naslova plač in nadomestil plač. Analiza poslovnega izida je pokazala, da je OŠ Metlika v obeh proučevanih letih poslovala pozitivno. V letu 2014 je v izkazu prihodkov in odhodkov presežek prihodkov znašal 12.096 €, v letu 2015 pa 11.419 €. Pozitivni rezultat obeh proučevanih let je bil namenjen za pokrivanje izgube iz leta 2013, tako da je bil na koncu leta 2015 v bilanci stanja zabeležen presežek prihodkov nad odhodki v višini 1.369 €, kar se je po sklepu sveta zavoda namenilo za nakup opreme oziroma za investicije.

Diplomsko delo sem zaključila z analizo uspešnosti poslovanja, kjer sem ugotavljala finančne in nefinančne kazalnike uspešnosti poslovanja OŠ Metlika. Pri finančnih kazalnikih sem preučila produktivnosti dela in ekonomičnost. V letu 2015 se je produktivnost nekoliko zmanjšala, in sicer za 1,91 %, kar je bila posledica nižjih poslovnih prihodkov. Celotna in poslovna ekonomičnost oziroma gospodarnost se med letoma 2014 in 2015 praktično nista spremenili. Na podlagi izračunanih kazalnikov ekonomičnosti sem ugotovila, da je OŠ Metlika v obeh proučevanih letih poslovala kot dober gospodar in ekonomično ravnala s svojimi viri.

Na podlagi nefinančnih kazalnikov sem skušala ugotoviti, če so bili v proučevanem obdobju doseženi dolgoročni in kratkoročni cilji, ki si jih je zadala OŠ Metlika. Kazalniki, s pomočjo katerih sem ugotavljala stopnjo doseganja zadanih ciljev so učni uspeh, uspeh na NPZ, število vzgojnih ukrepov, število pogovorov pri svetovalni službi, vprašalnik pri samoevalvaciji za učitelje in za starše ter opremljenost z IKT. V OŠ Metlika smatrajo, da sta dolgoročna cilja izboljšanje delovne discipline učencev in izboljšanje funkcionalne pismenosti, tako v letu 2014 kot tudi v letu 2015 delno dosežena. Tudi kratkoročna cilja zmanjšanja medvrstniškega nasilja in zadovoljstvo staršev z dejavnostmi šole, ocenjujejo kot delno dosežena, medtem ko so mnenja, da sta cilja krepitev pozitivne klime v kolektivu in obnavljanje IKT v letih 2014 in 2015 dosežena.

S pomočjo analize poslovanja v letih 2014 in 2015 sem ugotovila, da OŠ Metlika opravlja svojo osnovno dejavnost v okviru zastavljenih ciljev poslovanja. Pri izvajanju tržne dejavnosti pa ima še veliko možnosti za razširitev in izboljšave. Prizadevati bi si morala za povečevanje svoje ponudbe in hkrati za boljše izkoriščanje že obstoječe zmogljivosti tako pri oddaji športne dvorane in učilnic v uporabo, kot tudi pri pripravi prehrane za zunanje uporabnike in opravljanju prevoznih storitev.

Čeprav ima OŠ Metlika z Zavodom za izobraževanje in kulturo Črnomelj sklenjeno pogodbo za najem učilnic in računalniške učilnice za potrebe vzgojno-izobraževalnega dela z odraslimi, pa bi si morala zaradi zaključitve pogodbe s Srednjo šolo Metlika prizadevati za nove najemne pogodbe, med drugim na primer za najem učilnic za izvajanje izobraževalnih seminarjev ali počitniške šole. Tudi pri oddaji športne dvorane se je zmanjšal obseg tržne dejavnosti, predvsem na račun športnih klubov, ki uporabljajo dvorano brezplačno, medtem ko se je število rekreativnih skupin, ki plačujejo najemnino, zmanjšalo zaradi prostorske in časovne zasedenosti dvorane. Potrebno je organizirati

dejavnosti športnih klubov tako, da uporabljajo dvorano v času, ko je povpraševanje rekreativnih skupin manjše, tako da imajo tisti, ki plačujejo za rekreacijo več možnosti za najem. OŠ Metlika ima velik potencial v šolski kuhinji v smislu prodaje obrokov za zunanje odjemalce. Ta aspekt tržne dejavnosti je še najmanj izkoriščen, saj okolica ni seznanjena z možnostjo naročila na pripravo zdravega toplega obroka v šoli. Po mojem mnenju, bi bilo potrebno temu področju nameniti posebno pozornost.

Na podlagi analize uspešnosti poslovanja, zlasti pri analizi nefinančnih kazalnikov, sem ugotovila, da tudi na tem področju obstaja precej možnosti za izboljšanje v smislu bolj celovitega doseganja zastavljenih dolgoročnih in kratkoročnih ciljev.

Menim, da sta cilja zmanjšanje medvrstniškega nasilja in izboljšanje delovne discipline učencev vzročno-posledično povezana. Če bi uspeli zmanjšati neprimerno vedenje učencev, bi hkrati tudi izboljšali delovno disciplino. Največ vzgojnih ukrepov se izreče zaradi neopravičenega izostajanja od pouka. Mislim, da sta glavna razloga za tovrstno izostajanje nepripravljenost na učno uro zaradi ne delanja domačih nalog in strah pred preverjanjem znanja. Učenci, ki na tak način največ izostajajo, imajo hkrati tudi največ težav pri učenju in učnem uspehu, saj ne morejo slediti učni snovi, in na ta način zapadejo v začarani krog neuspeha ter potrebujejo pomoč, da takšno vedenje prekinejo. Pri tem je zelo pomembna doslednost pri izvajanju vzgojnih ukrepov in pravočasno ukrepanje pri pojavu neopravičenih izostankov pri vsakem posameznem učencu. Na tem mestu bi predlagala, da bi se preverjanje izostankov opravljalo s strani učiteljev in razrednikov vsak teden pri razredni uri in ne le na koncu posameznega ocenjevalnega obdobja. V primeru neopravičenih izostankov bi nato lahko takoj sledil pogovor z učencem in bi se morebitne težave hitro sproti razreševale.

Predlagala bi, da se h kazalnikom, na podlagi katerih se ugotavlja uspešnost doseganja zastavljenih ciljev, ki se nanašajo neposredno na učence, doda tudi romsko problematiko. Smatram, da je ravno ta skupina otrok še posebej izpostavljena, tako zaradi socialnih razmer, kot tudi zaradi negativnega odnosa večine njihovih staršev do šole in izobraževanja. Ravno tu prihaja do največjih učnih in vedenjskih težav, saj se romski učenci počutijo izpostavljene in drugačne in se s svojim negativnim vedenjem na nek način skušajo zavarovati pred okolico.

Kar se tiče izboljšanja funkcionalne in bralne pismenosti mislim, da je to izziv, ki bo zahteval še veliko časa in truda za uspešno reševanje. Menim da je ključnega pomena zgodnje odkrivanje tovrstnih težav in pravočasno ukrepanje za preprečitev možnosti, da se težave pri pismenosti nadaljujejo skozi vse razrede šole. Zdi se mi, da del težav izvira tudi iz dejstva, da v današnjem času otroci vse manj berejo, saj jim sodobna tehnologija in neomejen dostop do interneta, omogočajo, da se znajdejo ter posežejo po bližnjicah in domače branje ni več nujno branje, ampak ogled filma na temo knjige, ali pa kopija obnove domačega branja, ki jo najdejo na internetu.

Mislim, da je za zmanjšanje ali celo preprečevanje tako funkcionalne kot tudi bralne nepismenosti, potrebno od učencev zahtevati čim več branja, ter da se v prebrano tudi poglobijo. Učitelji pri različnih predmetih morajo učencem dajati čim več bralnih in tekstnih nalog, da se le-ti naučijo razumevanja besedila in samostojnega sklepanja na podlagi prebranega. Po mojem mnenju bi bilo, v kontekstu izboljšanja funkcionalne pismenosti, koristno opazovati uspešnost učencev pri nadaljnjem šolanju na srednji šoli. Na podlagi takšnega opazovanja bi lahko primerjali uspešnost učencev iz različnih osnovnih šol, ki so nadaljevali šolanje na isti srednji šoli in ugotavljali razširjenost problema funkcionalne nepismenosti, ter na podlagi rezultatov oblikovali načrt, kako se spopasti s to težavo na osnovnošolskem nivoju v celotni državi.

Nenazadnje bi želela predlagati vodstvu OŠ Metlika, da tudi administrativne in tehnične delavce upošteva kot del kolektiva ter tudi njih vključi v aktivnosti, ki so namenjene utrjevanju medsebojnega sodelovanja in zaupanja s ciljem krepitve pozitivne klime v kolektivu.

LITERATURA IN VIRI

1. Ajpes. (2016a). *Podatki iz bilance stanja na dan 31. 12. 2015*. Najdeno 24. maja 2016 na spletnem naslovu http://www.ajpes.si/jolp/podjetje.asp?maticna=5088925000&id_prikaza=1&id=1205715
2. Ajpes. (2016b). *Prikaz prihodkov in odhodkov v obdobju od 1. 1. do 31. 12. 2015*. Najdeno 27. maja 2016 na spletnem naslovu http://www.ajpes.si/jolp/podjetje.asp?maticna=5088925000&id_prikaza=2&id=1205715
3. Arh, T. (2010). Vloga sodobnih izobraževalnih tehnologij pri organizacijskem učenju in uspešnosti poslovanja podjetij. *Izzivi managementu*. Najdeno 20. julija 2016 na spletnem naslovu http://www.sam-d.si/upload/content/IM_2010_02_10.pdf
4. Bačlija, I. (2011). Lokalno upravljanje in novi javni menedžment. *Uprava*. Najdeno 25. julija 2016 na spletnem naslovu <http://www.fu.uni-lj.si/fileadmin/user-files/MRJU/Uprava-December2011-ZaTisk-2011-12-20.pdf>
5. Bohinc, R., & Tičar, B. (2007). *Upravno pravo – splošni del*. Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
6. Cvikl, M. M., & Zemljič, P. (2005). *Zakon o javnih financah (ZJF) s komentarjem*. Ljubljana: Bonex.
7. Ferfila, B., Žirovec, L., Loxley, J., Loxley, S., Leloup, L. T., Durnik, M., Teršar, I., Vodopivec, I., Crowe, D., Klinar, I., Šoltes, I., Okorn, A., & Mikuš Marzidovšek, B. (2011). *Ekonomika javnega sektorja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
8. Hočevar, M., Igličar, S., & Zaman, M. (2001). *Osnove računovodstva*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
9. Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (2000). *Uravnoteženi sistem kazalnikov: preoblikovanje strategije v dejanja*. Ljubljana: Gospodarski vestnik.
10. Kavčič, B. (1999). *Poslovanje v javnem sektorju*. Novo mesto: Visoka šola za upravljanje in poslovanje.
11. Klun, M., Pevcin, P., Andoljšek, Ž., & Aristovnik, A. (2005). *Ekonomika javnega sektorja in proračunsko financiranje*. Ljubljana: Fakulteta za upravo.
12. Koletnik, F. (1995). *Analiziranje računovodskih izkazov (bilanc)*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
13. Krek, J., & Metljak, M. (2011). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
14. Magajna, L., Pečjak, S., Peklaj, C., Čačinovič Vogrinčič, G., Bregar Golobič, K., Kavkler, M., & Tancig, S. (2008). *Učne težave v osnovni šoli: problemi, perspektive, priporočila*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
15. Možina, S., Rozman, R., Glas, M., Tavčar, M., Pučko, D., Kralj, J., Ivanko, Š., Lipičnik, B., Gričar, J., Tekavčič, M., Dimovski, V., & Kovač, B. (2002). *Management: nova znanja za uspeh*. Radovljica: Didakta.
16. Novak, B. (2004). *Šola in otrokove pravice*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
17. Osnovna šola Metlika (2014). *Analiza uresničitve letnega delovnega načrta za šolsko leto 2013/2014* (interno gradivo). Metlika: Osnovna šola Metlika.

18. Osnovna šola Metlika (2015a). *Analiza uresničitve letnega delovnega načrta za šolsko leto 2014/2015* (interno gradivo). Metlika: Osnovna šola Metlika.
19. Osnovna šola Metlika (2015b). Letno poročilo Osnovne šole Metlika za leto 2014. Metlika: Osnovna šola Metlika.
20. Osnovna šola Metlika (2016). Letno poročilo Osnovne šole Metlika za leto 2015. Metlika: Osnovna šola Metlika.
21. Odlok o spremembah in dopolnitvah Odloka o ustanovitvi javnega vzgojno-izobraževalnega zavoda »Osnovna šola Metlika«. *Uradni list RS* št. 95/09.
22. Odlok o ustanovitvi javnega vzgojno-izobraževalnega zavoda »Osnovna šola Metlika«. *Uradni list RS* št. 12/98.
23. Pevcin, P. (2009). *Ekonomika javnih podjetij in zavodov*. Ljubljana: Fakulteta za upravo.
24. Pevcin, P. (2011). *Menedžment javnega sektorja*. Ljubljana: Fakulteta za upravo.
25. Pravilnik o enotnem kontnem načrtu za proračun, proračunske uporabnike in druge osebe javnega prava. *Uradni list RS* št. 112/09, 58/10, 104/10, 104/11, 97/12, 108/13, 94/14, 100/15.
26. Pučko, D. (2005). *Analiza in načrtovanje poslovanja*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
27. Pučko, D. (2006). *Analiza poslovanja*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
28. Pučko, D., & Rozman, R. (1996). *Ekonomika podjetja*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
29. Slovenski računovodski standardi- SRS. *Uradni list RS* št. 118/05.
30. Slovenski šolski muzej. (b.l.). *Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja (do 1991)*. Najdeno 11. maja 2016 na spletnem naslovu <http://www.ssolski-muzej.si/slo/exhibits.php?item=22>
31. Stanovnik, T. (2004). *Javne finance*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
32. Statistični urad Republike Slovenije. (b.l.). *Cene in inflacija*. Najdeno 9. maja 2016 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/StatWeb/pregled-podrocja?idp=headerbar=1#>
33. Šuštar, R. (2011). *Analiza poslovanja*. Ljubljana: Zavod IRC.
34. Turk, I., Melavc, D., & Korošec, B. (2004). *Uvod v računovodstvo*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
35. Virant, G. (2004). *Pravna ureditev javne uprave*. Ljubljana: Fakulteta za upravo.
36. Virant, G. (2009). *Javna uprava*. Ljubljana: Fakulteta za upravo.
37. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja - ZOFVI. *Uradni list RS* št. 16/07-UPB, 36/08, 58/09, 64/09-popr., 65/09-popr., 20/11, 40/12-ZUJF, 57/12-ZPCP-2D, 47/15.
38. Zakon o osnovni šoli - ZOsn. *Uradni list RS* št. 81/06-UPB, 102/07, 107/10, 87/11, 40/12-ZUJF, 63/13.
39. Zakon o računovodstvu - ZR. *Uradni list RS* št. 23/99, 30/02-ZJF-C in 114/06-ZUE.
40. Zakon o zavodih - ZZ. *Uradni list RS* št. 12/91, 8/96, 36/00-ZPDZC in 127/06-ZJZP.
41. Zver, E. (2003). *Poslovanje in finančni viri javnih zavodov v letih 2001 in 2002*. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.

42. Žnidaršič-Kranjc, A. (1996). *Ekonomika in upravljanje neprofitne organizacije*. Postojna: Dej.

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Seznam kratic.....	1
Priloga 2: Podatki iz bilance stanja za Osnovno šolo Metlika na dan 31. 12. za leti 2014 in 2015 (v € brez centov)	2
Priloga 3: Podatki iz izkaza prihodkov in odhodkov Osnovne šole Metlika za leti 2014 in 2015 (v € brez centov)	3

PRILOGA 1: Seznam kratic

OŠ Metlika – Osnovna šola Metlika

ZZ – Zakon o zavodih

Odlok – Odlok o ustanovitvi javnega vzgojno-izobraževalnega zavoda »Osnovna šola Metlika«

ZOFVI – Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja

MIZŠ – Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport

Sklep – Sklep o obsegu financiranja dejavnosti

SRS – Slovenski računovodski standardi

Uporabniki EKN – Uporabniki enotnega kontnega načrta

Pravilnik EKN – Pravilnik o enotnem kontnem načrtu za proračun, proračunske uporabnike in druge osebe javnega prava

Pravilnik o razčlenjevanju in merjenju – Pravilnik o razčlenjevanju in merjenju prihodkov in odhodkov pravnih oseb javnega prava

Pravilnik o sestavljanju letnih poročil – Pravilnik o sestavljanju letnih poročil za proračun, proračunske uporabnike in druge osebe javnega prava

NPZ – Nacionalno preverjanje znanja

IKT – Informacijsko-komunikacijska tehnologija

PRILOGA 2: Podatki iz bilance stanja za Osnovno šolo Metlika na dan 31. 12. za leti 2014 in 2015 (v € brez centov)

Tabela: Podatki iz bilance stanja za Osnovno šolo Metlika na dan 31. 12. za leti 2014 in 2015 (v € brez centov)

POSTAVKE	Leto 2015	Leto 2014
I. SREDSTVA		
A. Dolgoročna sredstva in sredstva v upravljanju	1.867.759	2.021.540
Neopredmetena sredstva in dolgoročne aktivne časovne razmejitve	2.479	3.854
Popravek vrednosti neopredmetenih sredstev	2.479	3.620
Nepremičnine	3.012.660	3.012.660
Popravek vrednosti nepremičnin	1.321.416	1.233.723
Oprema in druga opredmetena osnovna sredstva	615.830	623.014
Popravek vrednosti opreme in drugih opredmetenih osnovnih sredstev	439.315	380.645
B. Kratkoročna sredstva; razen zalog in aktivne časovne razmejitve	220.089	259.580
Denarna sredstva v blagajni in takoj vnovčljive vrednostnice	0	173
Dobroimetje pri bankah in drugih bančnih ustanovah	26.316	27.787
Kratkoročne terjatve do kupcev	22.673	31.275
Dani predujmi in varščine	324	0
Kratkoročne terjatve do uporabnikov enotnega kontnega načrta	168.467	194.686
Druge kratkoročne terjatve	911	1.645
Aktivne časovne razmejitve	1.398	4.014
C. Zaloge	2.552	1.375
Zaloge materiala	2.552	1.375
AKTIVA SKUPAJ (A+B+C)	2.090.400	2.282.495
II. OBVEZNOSTI DO VIROV SREDSTEV		
D. Kratkoročne obveznosti in pasivne časovne razmejitve	217.042	267.678
Kratkoročne obveznosti za prejete predujme in varščine	17	3.563
Kratkoročne obveznosti do zaposlenih	127.937	155.824
Kratkoročne obveznosti do dobaviteljev	51.318	59.249
Druge kratkoročne obveznosti iz poslovanja	30.065	38.048
Kratkoročne obveznosti do uporabnikov enotnega kontnega načrta	1.558	3.978
Pasivne časovne razmejitve	6.147	7.016
E. Lastni viri in dolgoročne obveznosti	1.873.358	2.014.817
Dolgoročne pasivne časovne razmejitve	7.022	6.789
Obveznosti za neopredmetena sredstva in opredmetena osnovna sredstva	1.864.967	2.018.078
Presežek prihodkov nad odhodki	1.369	0
Presežek odhodkov nad prihodki	0	10.050
PASIVA SKUPAJ (D+E)	2.090.400	2.282.495

Vir: Privzeto in prirejeno po Ajpes, Podatki iz bilance stanja na dan 31. 12. 2015, 2016a.

**PRILOGA 3: Podatki iz izkaza prihodkov in odhodkov Osnovne šole Metlika
za leti 2014 in 2015 (v € brez centov)**

*Tabela: Podatki iz izkaza prihodkov in odhodkov Osnovne šole Metlika za leti 2014 in
2015 (v € brez centov)*

POSTAVKE	Leto 2015	Leto 2014
1. Prihodki iz poslovanja	2.430.230	2.509.611
Prihodki od prodaje proizvodov in storitev	2.430.230	2.509.611
2. Finančni prihodki	192	273
3. Drugi prihodki	295	371
4. Prevrednotovalni poslovni prihodki	911	1.597
Drugi prevrednotovalni poslovni prihodki	911	1.597
I. CELOTNI PRIHODKI	2.431.628	2.511.852
1. Stroški blaga, materiala in storitev	506.711	522.757
Stroški materiala	360.371	392.773
Stroški storitev	146.340	129.984
2. Stroški dela	1.909.713	1.972.167
Plače in nadomestila plač	1.663.295	1.718.925
Prispevki za socialno varnost delodajalcev	246.418	252.549
Drugi stroški dela	0	693
3. Amortizacija	989	1.144
4. Drugi stroški	1.875	3.676
5. Finančni odhodki	7	12
6. Prevrednotovalni poslovni odhodki	914	0
Ostali prevrednotovalni poslovni odhodki	914	0
II. CELOTNI ODHODKI	2.420.209	2.499.756
Davek od dohodka pravnih oseb	0	0
PRESEŽEK PRIHODKOV	11.419	12.096
Povprečno število zaposlenih v obdobju	76	77

Vir: Privzeto in prirejeno po Ajpes, Prikaz prihodkov in odhodkov v obdobju od 1. 1. do 31. 12. 2015, 2016b.